

**T.C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**SPORUN
ÖĞRETİLEBİLİR ZİHİNSEL ENGELLİ
ÇOCUKLARIN SOSYALLEŞMELERİ ÜZERİNE
ETKİSİNİN ARAŞTIRILMASI**

Mustafa DEMİRDAĞ

**Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

KÜTAHYA

2010

**T.C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**SPORUN
ÖĞRETİLEBİLİR ZİHİNSEL ENGELLİ
ÇOCUKLARIN SOSYALLEŞMELERİ ÜZERİNE
ETKİSİNİN ARAŞTIRILMASI**

Mustafa DEMİRDAĞ

**Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Çetin ÖZDİLEK**

**KÜTAHYA
2010**

Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne:

Bu çalışma jürimiz tarafından Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Programında Yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

İmzalar

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Arslan KALKAVAN
Dumlupınar Üniversitesi

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Çetin ÖZDİLEK
Dumlupınar Üniversitesi

Üye: Yrd. Doç. Dr. Mehmet ACET
Dumlupınar Üniversitesi

ONAY:

Bu tez Dumlupınar Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmenliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu kararı ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İ. Timur ESENER
Enstitü Müdürü

TEŐEKKÖR

Danıőmanım Yrd. Doç. Dr. Çetin ÖZDİLEK'e tez boyunca yaptığı katkılardan dolayı teőekkör ederim.

Çalışma boyunca bilgi ve deneyimleri ile yol gösteren Prof. Dr. Arslan KALKAVAN'a ve Yrd. Doç. Dr. Mehmet ACET'e müteőekkirim.

Araştırmada, anket uygulamasına yardımlarını esirgemeyen tüm zihinsel engelli ailelerine ve çalıőmalarımı kurumlarında yapmama izin veren Yavuz Sultan Selim Eğt. Uyg. Ok. Ve İş Eğt. Merkezi idarecilerine teőekkör ederim.

Bu tez herhangi bir kurum ya da kuruluş tarafından desteklenmemiőtir.

ÖZET

Demirdağ, M. Sporun Öğretilebilir Zihinsel Engelli Çocukların Sosyalleşmeleri Üzerine Etkisinin Araştırılması. Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Kütahya. 2010. Gerek zihinsel engelliler, gerek diğer engelli vatandaşlarımız toplumun duyarlılığını ve birbirleri ile olan iletişim, dayanışma gibi sosyal olgularının kuvvetini gösteren ve sadece ebeveynlerin değil, aynı zamanda tüm toplumun sorumluluğunda olan bireylerdir. Günümüzde bir ülkenin çağdaşlığı, sahip olduğu ekonomik değerlerle değil, engelli vatandaşlarına verdiği değerle ölçülmektedir. Bir ülkenin geleceği olan çocuklarda engelliliğin varlığı ise durumun önemini bir kat daha arttırmaktadır. Sporun bireylerin sosyalleşmesi üzerindeki etkileri günümüzde pek çok akademik araştırmanın temel konusunu oluşturmaktadır. Günümüzde özellikle rehabilitasyon ve psikolojik bir tedavi olarak ta kullanımı üzerinde araştırmalar yapılan sporun, öğretilebilir zihinsel engelli çocukların sosyalleşmesi üzerindeki etkileri bu araştırmanın temel konusunu oluşturmaktadır. Araştırmada Kütahya ilinde bulunan, antrenmanlara katılmayan ve spor yapmayan 17 öğretilebilir zihinsel engelli çocuk ile antrenmanlara katılan ve spor yapan 15 çocuğun velisi ile anket uygulaması yapılmış, sporun etkilerinin araştırılması için ayrıca spor yapan çocuklarımızın aileleri ile antrenmanlar öncesi ve sonrasında da bir anket uygulaması yapılarak çocukların sosyalleşmesinde, antrenmanlara katılmanın rolü ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre sporun çocukların sosyalleşmeleri üzerinde etkili olduğu ve spor ile sosyalleşme arasında manidar bir ilişkinin olduğu gözlemlenmiştir. Çocukların sosyalleşmesine yönelik velilerin verdikleri yanıtlar arasında çocuğun kendini tanıtabilmesi; özür dileme ve teşekkür becerilerine sahip olması ve liderlik becerileri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0.05$). Ailelerin spora bakış açıları konusunda sporun ifade yeteneğini arttırması ve sporun kaynaştırıcı özelliği konusunda istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0.05$). Sporun olumlu etkileri konusunda ise sporun gerekliliği; mutluluk duygusu vermesi; güven duygusu vermesi; kurallı yaşam becerisi vermesi ve arkadaş grubu başlıklarına göre velilerin verdikleri yanıtlar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0.05$).

Anahtar Kelimeler: Zihinsel Engelli, Spor, Sosyalleşme, Sporun Katkıları, Sosyo-Ekonomi

ABSTRACT

Demirdağ, M. A Research On Effects Of Sport On Socialization Of Educatable Mental Disabled Children. Dumlupınar University Institute of Health Sciences, Master of Science Thesis, Program of Body Education and Training, Kütahya. 2010. Both our mental disabled and other disabled subjects show responsibility, cooperation and power of social concepts of a sociality, and they are not only in responsibility of their parents, but also they are in responsibility of all sociality. Nowadays, modernity level of a country does not predicted by looking of its economic values, it is depended on how they care to their disabled people. In the case of children who are future of a country, this issue becomes more important. Effects of sport on socialization of individuals have been basic topic of many researches. Effects of sport which is subjected to many research aimed to use it to rehabilitation and a method for psychosocial treatment on socialization of mental disabled children is subject of this research. In the research, 17 parents of educatable mental disabled children who are attempted to sport activities and 15 parents of educatable mental disabled children not attempting to sport activities are subjected to survey, and also in order to research effects of sport, another survey on children before and after sport activities were performed and it is aimed to evaluate effects of sport on children's socialization. According to results of research, sport has effects on socialization of children and there is a significant relation between sport and socialization ($p < 0.05$). Statically a significant difference between answers given to introduction of children itself; having apologizing and thanking abilities and leadership abilities included socialization of children were found ($p < 0.05$). In the answers related to view of parents to sport, there was a significant difference between answers on topics of profits of sport to expression ability of child and socialization property of sport ($p < 0.05$). In positive effects of sport, requiring of sport; it's giving of happiness; giving ruled life and friendship topics were found ($p < 0.05$).

Key Words: Mental Disorders, Sport, Socialism, Additions of sport, Social-economy

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ONAY SAYFASI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
KISALTMALAR	x
TABLolar LİSTESİ	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Önemi	3
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Problem Cümlesi	4
1.4. Alt Problemler	4
1.5. Hipotezler	5
2. GENEL BİLGİLER	7
2.1. Zihinsel Engellilik ile İlgili Kavramlar	7
2.1.1. Zihinsel Engelliliğin Tanımı	7
2.1.2. Zihinsel Engelliliğin Geçmişi	13
2.2. Zihinsel Engelliliğin Sınıflandırılması	16
2.2.1. Hafif Derecede Zihinsel Öğrenme Yetersizliği	19
2.2.2. Orta Derecede Zihinsel Öğrenme Yetersizliği	19
2.2.3. Ağır Derecede Zihinsel Öğrenme Yetersizliği	24
2.2.4. Klinik Bakıma Gereksinim Duyma Nedeni ile Öğrenme Yetersizliği	25
2.3. Diğer Öğrenme Yetersizlikleri	26
2.4. Zihinsel Engelliliğin Nedenleri	27
2.5. Zihinsel Engelli Bireylerin Özellikleri	29
2.6. Zihinsel Engellilik Rehabilitasyon Uygulamaları	33
2.6.1. Türkiye’de Zihinsel Engellilik ve Zihinsel Engellilerin Rehabilitasyonu	33
2.6.2. Zihinsel Engellilik Rehabilitasyon Uygulamaları	34
2.7. Sosyalleşme Hakkında Genel Bilgiler	37
2.7.1. Sosyalleşme Kavramının Tanımı ve Tarihi Süreç İçerisinde Gelişimi	37

2.7.2. Sosyalleşmeyi Etkileyen Etmenler	41
2.7.2.1. Kültürel Etmenler	42
2.7.2.2. Toplumsal Etmenler	43
2.7.2.3. Diğer Etmenler	46
2.7.3. Sosyal Toplumun Özellikleri	46
2.7.3.1. Sosyal Toplumda Bireyin Tanımı	46
2.7.3.2. Sosyal Toplumda Bireyin Davranışları	47
2.7.3.3. Sosyal Toplumda Bireyin Hakları	47
2.7.4. Anti-Sosyalleşmenin Tanımı ve Belirtileri	51
2.7.5. Anti-Sosyalleşmenin Sonuçları	55
2.7.5.1. Saldırganlık	55
2.7.5.2. Çekingenlik	56
2.7.5.3. Davranış Bozuklukları	57
2.8. Spor ve Sosyalleşme	59
2.8.1. Sosyal Bir Olgu Olarak Spor	59
2.8.2. Sporun Birey Üzerindeki Etkileri	61
2.8.2.1. Fiziksel Etkiler	61
2.8.2.2. Psikolojik Etkiler	62
2.8.2.3. Sosyal-Kültürel Etkiler	63
2.8.3. Sporun Sosyalleşme Üzerindeki Etkileri	65
2.9. Engelliler İle İlgili Yapılan Yasal Düzenlemeler	69
2.10. Konu İle İlgili Yapılan Çalışmalar	70
2.10.1. Makale ve Bilimsel Çalışmalar	70
2.10.2. Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri	76
3. GEREÇ VE YÖNTEM	80
3.1. Materyal ve Yöntem	80
3.2. Çalışma Evreni	80
3.3. Genel Protokol	80
3.4. Araştırma Tekniği	81
3.5. Anketin Geçerlik ve Güvenilirliği	83
3.6. Analiz Yöntemleri ve Uygulanan Teknikler	85

4. BULGULAR	86
4.1. Katılımcıların Genel Özellikleri	86
4.1.1. Cinsiyet	86
4.1.2. Yaş	86
4.1.3. Eğitim Durumu	87
4.2. Araştırma Bulguları	87
4.2.1. Sosyalleşmeye Yönelik Bulgular	88
4.2.1.1. Çocuğun Kendini Tanıtma Becerisi	88
4.2.1.2. Çocuğun Toplum İçinde İletişim Kurma Becerisi	89
4.2.1.3. Çocuğun Sosyal Etkinliklere Katılma İsteği	90
4.2.1.4. Çocuğun Özür Dileme ve Teşekkür Etme Becerisi	90
4.2.1.5. Çocuğun Toplum İçinde Kendini İfade Edebilmesi	91
4.2.1.6. Çocuğun Liderlik Özelliği	92
4.2.1.7. Çocuğun Yardımlaşma Becerisi	93
4.2.1.8. Çocuğun Çekingenliği	94
4.2.1.9. Çocuğun Duygularını İfade Edebilmesi	95
4.2.2. Ailelerin Spor Hakkındaki Genel Düşünceleri	96
4.2.2.1. Sporun İfade Yeteneğini Arttırması	96
4.2.2.2. Sporun İletişim Kurmaya Katkısı	97
4.2.2.3. Sporun Eğitici Yanı	98
4.2.2.4. Spor ve Bireysel Başarı	99
4.2.2.5. Sporun Kaynaştırıcı Özelliği	100
4.2.2.6. Sporun Gerekliliği	101
4.2.3. Sporun Olumlu Etkileri Hakkındaki Aile Düşünceleri	102
4.2.3.1. Sporun Aktivite Arttırıcı Özelliği	102
4.2.3.2. Sporun Mutluluk Verici Özelliği	103
4.2.3.3. Sporun Güven Duygusu Vermesi	104
4.2.3.4. Sporun Kurallı Yaşam Becerisi Vermesi	104
4.2.3.5. Spor ve Arkadaş Grubunun Artması	105
4.2.4. Sporun Olumlu Etkilerinin Ölçülmesi	106
4.2.4.1. Sporun İfade Yeteneğini Arttırması	106
4.2.4.2. Sporun Günlük Yaşam Üzerindeki Etkisi	107

4.2.4.3. Sporun Çocuğun Hastalığı Üzerindeki Etkisi	108
4.2.4.4. Sporun Aidiyet Duygusuna Etkisi	109
4.2.4.5. Sporun İlgi Alanları Üzerindeki Etkisi	110
4.2.4.6. Spor ve Olumsuz Etkileri	110
4.2.4.7. Spor Sonrası Kalabalık Korkusunun Yenilmesi	111
4.2.4.8. Spor Sonrası Görsel Yayınlarla İlgi	112
4.2.4.9. Sporun Tepkisellik Üzerindeki Etkisi	112
4.2.4.10. Sporun Yaşam Sevincine Etkisi	113
5. TARTIŞMA	115
6. SONUÇ	125
7. ÖNERİLER	129
KAYNAKÇA	130
EKLER	
Ek.1. Anket Formu	
Ek.2. Yazışmalar	
Ek.3. Veri Formu	
Ek.4. Veriler	
Ek.5. İstatistik Testi Sonuçları	

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AKB	: Anti-sosyal Kişilik Bozukluğu
ARGE	: Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı
BM	: Birleşmiş Milletler
IOC	: Uluslararası Olimpiyat Komitesi
IQ	: Zekâ Seviyesi Ölçüsü
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

TABLOLAR LİSTESİ

3.1. Ankette Kullanılan Araştırma Grubu Soruları	82
3.2. Anket Geçerliliği için Cronbach Alpha Sayıları	85
4.1. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımları	86
4.2. Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımları.....	86
4.3. Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları.....	87
4.4. Çocuğun Kendini Tanıtma Becerisi	88
4.5. Çocuğun Toplum İçinde İletişim Kurma Becerisi	89
4.6. Çocuğun Sosyal Etkinliklere Katılma İsteği.....	90
4.7. Çocuğun Özür Dileme ve Teşekkür Etme Becerisi	91
4.8. Çocuğun Toplum İçinde Kendini İfade Edebilmesi.....	92
4.9. Çocuğun Liderlik Özelliği	93
4.10. Çocuğun Yardımlaşma Becerisi.....	94
4.11. Çocuğun Çekingenliği.....	95
4.12. Çocuğun Duygularını İfade Edebilmesi.....	96
4.13. Sporun İfade Yeteneğini Arttırması	97
4.14. Sporun İletişim Kurmaya Katkısı.....	98
4.15. Sporun Eğitici Yanı.....	98
4.16. Spor ve Bireysel Başarı.....	99
4.17. Sporun Kaynaştırıcı Özelliği.....	100
4.18. Sporun Gerekliliği.....	101
4.19. Sporun Aktivite Arttırıcı Özelliği	102
4.20. Sporun Mutluluk Verici Özelliği	103
4.21. Sporun Güven Duygusu Vermesi	104
4.22. Sporun Kurallı Yaşam Becerisi Vermesi	105
4.23. Spor ve Arkadaş Grubunun Artması	106
4.24. Sporun İfade Yeteneğini Arttırması	107
4.25. Sporun Günlük Yaşam Üzerindeki Etkisi	108
4.26. Sporun Çocuğun Hastalığı Üzerindeki Etkisi	108
4.27. Sporun Aidiyet Duygusuna Etkisi.....	109
4.28. Sporun İlgi Alanları Üzerindeki Etkisi	110

4.29. Spor ve Olumsuz Etkileri	111
4.30. Spor Sonrası Kalabalık Korkusunun Yenilmesi	111
4.31. Spor Sonrası Görsel Yayınlarla İlgili	112
4.32. Sporun Tepkisellik Üzerindeki Etkisi	113
4.33. Sporun Yaşam Sevincine Etkisi	114

1. GİRİŞ

Günümüz gelişen toplumlarında, gerek rekabet gerekse işbirlikçi yaklaşımların her ikisinde de, temel değer olarak öne çıkan en önemli unsur bireydir. Beşeri sermaye unsurunun ve insan kaynakları yönetim stratejilerinin her geçen gün önemini arttırdığı bilimsel çevrede, sosyal bilimlerde de yapılan alan çalışmaları özelleşmekte, yeni bilimsel prensipler oluşarak, yeni araştırma dalları ve alt kolları gelişmektedir. Bir zamanlar belli bir bilimsel prensibin alt kolu olan araştırma dalları ana dal olarak karşımıza çıkmakta, bireyler üzerine yapılan çalışmalar her geçen gün artmaktadır.

1945'lerin Nazi Almanya'sında doruk noktasına çıkan engelli bireylerin yok sayılması ve bu bireylerden kurtulma yollarının aranması, insanlık tarihinin avcı ve karanlık dönemleri olarak düşünülebilir. O dönemden sonra yapılan zulüm ve katliamlar görülerek, bu konunun ne kadar hassas olduğu ve bizi biz yapan değerlerin aslında giderek yok olduğunu acı bir şekilde tüm dünya görmüş ve bu hezeyanı gidermenin yolları aranmıştır.

Zihinsel engelliler ile ilgili geçmişte ve günümüzde de münferit dahi olsa bazı uygulamalara bakıldığında, konunun hassasiyeti ve önemi net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Günümüzde her ne kadar sayısı azalsa da hala karanlık odalara kilitlenen, aç ve bakımsız bırakılarak kendileri bir ceza gibi görülen zihinsel engelli bireylerimiz yok değildir. Çok zengin bir iş adamının oğlunun zihinsel engelli olması dahi kimilerce maddiyatın önemli olmadığı ve bu durumun ibretlik bir acı olarak Yaraticının bir cezası olduğu yorumuna neden olmuştur. Ancak son günlerde yapılan yasal değişimler, bilim çevresinin bu alana gösterdiği yoğun ilgi ve bu alanda yapılan örnek medya çalışmaları, sivil toplum kuruluşlarının yapmış olduğu çalışmalar bu utanç verici gidişatın yönünü olumlu bir şekilde değiştirmeye başlamıştır.

Sporun günümüzde giderek önem kazanan yükselişi bu bilim dalının yeni alanlara yönelmesine neden olmuş ve sporun daha önceleri bilinmeyen ya da üzerine gidilmeyen pek çok kazanımı gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Günümüzde sosyal hayatın en önemli sosyal unsurlarından birisi olarak görülen spor, zorunlu eğitim

müfredatında dahi zorunlu ve sosyal bir ders olarak yerini almış olup, toplumun tüm kesiminde önemini ve gereken itibarını kazanmaya başlamıştır. Günümüzde yapılan yeni çalışmalarla sporun eğitim üzerindeki etkileri incelenmekte ve bu alanda eğitimin nasıl bir etkileşim içerisinde olduğu ortaya konulmaya başlanmıştır.

Sosyal bir varlık olarak toplum içerisinde yaşama zorunluluğu olan insanoğlu, sosyal yaşamı kolaylaştıracak bazı yazılı ve sözlü kural ve kaidelere sahiptir. Yasama ve yürütme organları ile gerçekleştirilen yazılı kuralları desteklemek için, anane, örf, adet, din gibi bazı sözlü kurallarda geliştirilerek, sosyal yaşamın dinamikleri sağlanmaktadır. Bu sözlü kurallar içerisinde sosyalleşme ve bireyin kendisini ifade etme konusu da eğitimin ve sporun giderek etkileşimini arttırdığı konulardan birisidir.

Yapılan bu çalışma ile sosyalleşme konusunda güçlük çeken ve kendisini ifade etmede yetersiz kalan zihinsel engelli çocuklarda spor müsabakaları ve antrenmanlarına katılmanın çocuğun sosyalleşmesi üzerindeki etkisinin ne yönde olduğu araştırılmıştır. Araştırmada metot olarak anket ve veri toplama yöntemi, anket değerlendirilmesinde istatistikî analiz yöntemleri, bireysel değerlendirmede gözleme ve yorumlama teknikleri, kaynaklar ve kaynak taramasında doküman tarama ve değerlendirme yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmada, 15'i kontrol grubu olmak üzere toplamda 32 zihinsel engelli öğrenci, 20 haftalık bir eğitim ve geliştirme antrenman süresinde değerlendirilerek, bu öğrencilerden oluşan farklı gruplarla atletizm, futbol ve basketbol müsabakalarına katılmış, bu müsabakalardan elde edilen sonuçlar ve eğitim süresinin ardından yapılan ikinci anket uygulaması ile veriler toplanmış ve değerlendirilmiştir. Araştırmaya konu olan öğrencilerin sosyal bilimlerde analiz yöntemlerine göre kendilerini değerlendirmeleri ve sosyalleşme düzeylerinin tespitinin güçlüğünden dolayı, anket uygulaması gözlemi en güzel şekilde yerine getirebilecek olan ve çocukla en çok etkileşim içerisinde bulunan anne-baba ile birlikte gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinde SPSS.15 for windows programı kullanılarak, analiz sonuçları yorumlanmıştır.

Zihinsel engelli bireylerimize verilen değerin her geçen gün arttığı bu günlerde, bu alanda yapılan bu çalışma hem araştırmacı, hem de araştırmaya konu olan anne-babalar için oldukça olumlu katkılar sağlamış olup, bu alanda yapılan çalışmaların ne kadar zevkli ve değerli olduğunu belirtmemiz gerekir. Bu alanda yapılan ve yapılacak olan her türlü araştırma-geliştirme çalışmalarına sonuna kadar destek veriyor ve bu alanda çalışan tüm araştırmacılara bu ulvi görevleri için teşekkr ediyoruz.

1.1. Araştırmanın nemi

Gelişen iletişim teknolojileri ve her geçen gün önemini arttırarak toplumda yerini güçlendiren sivil toplum kuruluşları sayesinde, bir zamanlar “ıskarta insan” ya da bir “utanç” olarak görülen engelli bireyler günümüzde artık giderek hak ettiği saygınlığı kazanmakta ve bu alanda yapılan akademik çalışmalar yeni bir literatür oluşturmaktadır.

Avrupa Birliği yeliği sürecinde bir dizi yasal ve yönetimsel değişiklik yapma sürecine giren ülkemizde, son dönemlerde yapılan pek çok yasal düzenleme ile zihinsel engelli ve genel anlamı ile engelli bireylerimize verilen değer ve önem artmaktadır.

Sporun birey üzerindeki olumlu etkilerinin yadsınamadığı gerçeğinden yola çıkarak, bu araştırmada, zihinsel engelli çocukların sosyalleşmesinde sporun etkileri incelenmiştir. Konunun oldukça yeni bir bilim prensibi olması, bu alanda yapılan çalışmaların geçtiğimiz son on yıla gidecek kadar yeni ve az olması, araştırmayı önemli kılmaktadır.

Sporun güncel ve sosyal hayatla olan ilişkilerini ortaya koyması ve eğitimde sporun önemini göstermesi açısından yapılan çalışma önem arz etmekte olup, modern toplumun göstergesi olan engellilere verilen değeri arttıran bir çalışma olması da çalışmanın bir diğer faydası olarak görülebilir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Yapılan bu araştırma ile zihinsel engelli çocuklarda sporun sosyalleşme üzerindeki etkileri incelenerek, bu konuda bir dizi hipotez ortaya atılmış ve bu hipotezleri destekleyici anket, istatistiki analiz ve veri yorumlaması yolu ile bu alanda bir literatür kaynağı teşkil etmek amaçlanmıştır. Araştırmada sosyalleşme ile sporun arasındaki ilişki ortaya konularak ara problemlere çözüm aranmıştır.

Araştırmanın diğerk bir amacı da zihinsel engelli çocukların eğitimi ile ilgili yapılan araştırma çalışmalarına destek olmak ve bu alanda yapılacak ileriki çalışmalara öneriler vererek bu alanda yapılacak ilerlemelere destek vermektir.

1.3. Problem Cümlesi

Bireysel bir deşarj şekli olarak görülebilecek olan sporun, aynı zamanda bireyleri bir araya getirme ve toplumsal olarak birleştirme görevi de vardır. Bu görevi yerine getirirken kendine özgü birtakım kural ve kaideler geliştiren bu bilim dalı, aynı zamanda sosyal bazı olguların yeniden değerklendirilmesi ve bazı sosyal sorunlara çözüm getirilebilmesi amacı ile bilimsel bir yöntem yaklaşımı olarak görülebilir.

İşte bu varsayımdan yola çıkarak, sporun sosyalleşme üzerinde etkilerinin incelenmesi amaçlanarak, bu etkinin zihinsel engelli çocuklar üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Araştırmanın ana problem cümlesini “zihinsel engellilerin sosyalleşmesinde sporun etkisinin ne olduğu” oluşturmaktadır. Bu ana problem cümlesinden yola çıkarak, zihinsel engelli çocukların sosyalleşmesinde sporun olumlu etkisinin olup olmadığı, etkisi varsa bu etkinin ne yönde ve ne nicelikte olduğu soruları ortaya çıkmış olup, bu sorulara cevap aranmıştır.

1.4. Alt Problemler

Araştırmada şu alt problemler üzerinde durulmuştur:

1. Öğretilebilir zihinsel engelli çocukların ailelerinin, sporun çocuklarının sosyalleşmesi üzerinde (selam verme, kendini tanıtmak, arkadaş edinme, kendini ifade edebilme vb.) etkisi konusunda düşünceleri ne yöndedir?
2. Öğretilebilir zihinsel engelli çocukların ailelerinin, sporun çocukları üzerindeki genel etkileri (dil gelişimi, kendine güvenme, iletişim vb.) konusunda düşünceleri ne yöndedir?
3. Öğretilebilir zihinsel engelli çocuklara sahip ailelerin, çocuklarının farklı spor dallarında antrenmanlara ve müsabakalara/yarışmalara katılmalarının çocukların iletişim kurma ve olumlu davranışlar kazanma üzerinde etkisi konusunda düşünceleri ne yöndedir?

1.5. Hipotezler

Araştırmada, öğretilabilir zihinsel engelli çocukların sosyalleşmesinde sporun katkısının araştırılması için aşağıdaki hipotezler çerçevesinde araştırmalara yer verilmiştir.

1. Öğretilabilir zihinsel engelli çocukların aileleri, sporun çocuklarının sosyalleşmesi üzerinde etkisinin olmadığını düşünmektedir.
2. Öğretilabilir zihinsel engelli çocukların aileleri, sporun çocukları üzerindeki genel olarak olumlu etkilerinin olmadığını fkrindedir.
3. Öğretilabilir zihinsel engelli çocuklara sahip aileleri, çocuklarının farklı spor dallarında antrenmanlara ve müsabakalara/yarışmalara katılmalarından sonra, çocuklarında sosyal olarak olumlu değişiklikler olmayacağını düşünmektedir.

1.6. Araştırmanın Varsayımları

1. Bu çalışmada literatür taramasından elde edilen bilgiler ile örneklem gruptan sağlanan veriler doğru ve yeterli olduğu varsayılmıştır.
2. Bu çalışma için geliştirilen anket amaçlanan hedefler için yeterli olduğu varsayılmıştır.
3. Verilere uygulanan istatistikî teknikler araştırmaya uygun olarak seçilmiştir.
4. Bu çalışmada kullanılan anketin, Zihinsel Engelli çocukların sosyalleşme şartlarının ve karşılaştıkları sorunların belirlenmesinde yeterli olduğu varsayılmıştır.
5. Ankete katılan tüm Anne-Babaların soruları doğru anladıkları ve cevaplandıkları varsayılmıştır.
6. Araştırmaya konu olan örneklem grubun tüm örnek evreni tanımladığı varsayılmıştır.

1.7. Araştırmanın Sınırlılıkları

1. Araştırma, Kütahya İlinde eğitim gören 10–18 yaş arası zihinsel engelli çocuklarla sınırlı tutulmuştur.
2. Araştırma, yaşları ve katıldıkları spor etkinliklerine göre 32 öğrenci grubu ile sınırlandırılmıştır.
3. Araştırma, öğrencilerin atletizm, futbol ve basketbol spor dallarında gösterdikleri performansların sonuçları ile sınırlandırılmıştır.
4. Bu Araştırma anket yöntemi ile yapılan alan çalışması ile sınırlandırılmıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Zihinsel Engellilik ile İlgili Kavramlar

Bir zamanlar doğanın ya da yaratanın bir cezası olarak görülen, gizli saklı odalara kapatılan, toplumun refahı ve geleceği için varlıkları tehlike olarak addedilen zihinsel engelli bireylerimiz, günümüzde giderek artan bir hızla toplum içerisindeki hak ettikleri yeri bulmaktadır. Günümüzde anlayış artık şu şekilde gelişmiştir, bir ülkenin gelişmişlik düzeyi, engellilerine verdiği değer ile ölçülmektedir. Araştırmanın bu bölümünde, zihinsel engellilik kavramı ve alt bileşenleri ile günümüzde ülkemizde zihinsel engelliliğin durumuna değinilmiştir.

2.1.1. Zihinsel Engelliliğin Tanımı

Bireyin yaşadığı sürece, yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak oynaması gereken roller vardır. Birey yetersizlik yüzünden bu rolleri gereği gibi oynayamaz durumda kalırsa buna “engel-özür” denir (44).

Engel, bedensel, anlksal ya da davranıştaki bir bozukluk ve başarıyı güçleştiren her tür yetersizliktir. Engel bir küme özelliği olmayıp bireysel bir durumdur. Engel, bir yetersizliğin etkisini, bu yüzden bireyin, toplumun kendisinden beklenenden daha düşük bir başarı düzeyinde kalmasını belirtir (40).

Zihin engellilerin büyük bir bölümünü yaşlılarından hafif derecede gerilik gösteren çocuk ve gençler oluşturmaktadır. Bunlar kolaylıkla farkına varılamazlar. Bu durumda gereksinim duydukları özel hizmet ve eğitim programlarından yararlanamazlar. Bu nedenle zihin engellilik durumunun tanımlanması önemli olmaktadır. Yapılan zihin engellilik tanımları içerisinde en yaygın olarak benimsenen ve kullanılan tanım, AAMR olarak bilinen komitenin 1992 yılında "geri zekâlılık" terimini kullanarak yaptığı tanımdır (60).

B.M. Genel Kurulu'nun İnsan Hakları Evrensel Beyanamesi'ne ek 3447 no'lu ve 09 Aralık 1975 tarihli “sakat kişinin hakları bildirisinin 1. Maddesine göre engelli, normal bir kişinin kişisel veya sosyal yaşantısında kendi kendisine yapması gereken

işleri bedensel veya ruhsal kabiliyetindeki kalıtımsal ya da sonradan olma herhangi bir noksanlık sonucu yapamayan kişidir (72).

Kişinin bedensel, zihinsel ve ruhsal yetenek veya özelliklerinden bir kısmını sürekli olarak yitirmesine ve normal yaşamın gereklerine uymama durumuna sakatlık ve böyle kişilere sakat denir (5).

Engel kavramı sadece bireyi ilgilendirmez. Çünkü engelli biri sosyal ortamda sürekli başka engellerle karşılaşır. Okulda, cadde de ve spor alanlarında karşılaşır. Dolayısıyla engel bir sosyal sorun olmasından dolayı toplumun da bir sorunu durumuna gelir. Çünkü bireyler çok değişik nedenlerden ötürü engelli hale düşebilmektedirler (44).

Zihinsel engelliler, özel eğitime gereksinim duyan çocuklar içinde en önde gelen gruptur. Ancak toplum tarafından yeterince tanınmamaktadırlar. Toplum bu çocuklara çoğu zaman gerçek dışı ve önyargılı yorumlarda bulunmaktadır. Örneğin bu çocuklar için hiçbir şeyin yapılamayacağı ya da deli oldukları yönünde bir inanış vardır. Şüphesiz ki, tıbbi önlem haricinde eğitimde büyük yarar bulunmaktadır. Ayrıca bu çocuklar deli değil, doğuştan genetik ya da çeşitli nedenlerle beyinlerinin sakatlanmasından bu hale gelmişlerdir. Yanlış inanışın aksine de çoğunluğu ağır özürlü değil, hafif özürliüdürler. Halk arasında tutuk, alık, bön, aptal, salak, bunak, budala, mankafa vb. terimlerle adlandırılmaktadırlar. Tıp, psikoloji ve eğitim alanında da zeka geriliği, oligofreni, mental defektif, mental handikap, mental retardasyon, zeka bozukluğu, zihinsel engelli, zihinsel özürlü, düşük zeka, ağır öğrenen veya zihinsel öğrenme yetersizliği olarak adlandırılmaktadır. Zihinsel engellilik saf şekilde bulunmamaktadır. Zekâ çok yönlüdür. Kimi görerek, kimi işiterek, kimi de yaparak öğrenir (64).

Zekâ, diğer pek çok psikolojik değişken gibi, doğrudan gözlenemeyen çok karmaşık yapılardan (construct) biri, hatta en önemlilerindedir. Psikoloji bağımsız bir bilim dalı olmadan önce de zekâ ya da zekâ yerine konulan kavramlar üstüne çok şey söylenmiş ve yazılmıştır. Bugünkü testler anlamında zekâyı ilk ölçme girişimi, Fransa'daki okullarda öğrenme güçlüğü olan çocukların normallerden ayrılması

amacıyla geliştirilen Binet-Simon (1905) testiyle başlamıştır. Binet'e göre zekâ, bellek alanı, duyum keskinliği ve tepki hızı gibi basit zihni öğelerle değil, kavrama, hüküm verme, akıl yürütme (ve 'düşünceye belirli bir yön verme', 'düşünceyi arzu edilen bir gayenin gerçekleşmesine intibak ettirme' ile 'kendi kendini eleştirme/kendi yanlışlarını bulup düzeltme') gibi karmaşık işlemlerde kendini gösterir. Bu karmaşık zihni etkinlikleri duyumları ölçer gibi dakik olarak ve doğrudan doğruya ölçmek mümkün değildir. Bireyin zekâsı hakkında güvenilir bir fikir edinmenin yolu, bireyi çözümü yüksek zihni işlemlerin kullanılmasını gerektiren problemlerle karşı karşıya getirmek ve bireyin yaptıklarını objektif olarak saptamaktır (60).

Binet-Simon ölçeği 1908 yılında yaşa göre tekrar düzenlendi ve bazı değişiklikler yapıldı. 1912 yılında Stern, bireyin zekâ yaşının takvim yaşına bölünmesiyle elde edilen Zekâ Bölümü ' nü (IQ) önerdi. Binet-Simon ölçeği, ABD'de 1916 yılında Terman tarafından geliştirilerek, 3 ve 16 yaş grubu için standartlaştırıldı ve ölçek, Stanford-Binet Zekâ Ölçeği adını aldı. 1937 Terman ve Merrill revizyonunda da amaç, genel yeteneği (g) değerlendirmektir; soru sayısı 90'dan 129'a çıkarıldı ve L-M formları yapıldı. Sözel yeteneği ölçen sorular ağırlıkta olduğundan, Stanford-Binet testi, zekâdan çok okul başarısını ölçtüğü yönünde eleştirilmeye başlandı. 1960 Terman ve Merrill revizyonunda ise, Stanford-Binet testinde bir oran olan Zekâ Bölümü yerine, ortalaması 100, standart sapması 16 olan sapma IQ puanı kullanılmaya başlandı. Terman-Merrill 1973 revizyonunda, Stanford-Binet testinde pek fazla değişiklik yapmadı. 1986 revizyonunda (Thordike, Hagen ve Sattler), Stanford-Binet testine sayısal ve sözel yetenek yanında, soyut-görsel yeteneği ve kısa süreli belleği ölçen maddeler eklendi (43). Tüm dünyada en yaygın kullanımda olan Wechsler ölçeklerinde de, zekânın bir bütün (g) olduğu sayılısı yatar. Wechsler'e göre, zekâ, kişinin çevresini algılama, çevreyle baş edebilme gibi yeteneklerini kapsayan genel bir doğal kapasitedir; zekâyı ölçen testler, maddelerle (item) o maddelere tepki veren birey arasında özel bir iletişim biçimidir (73).

Geri zekâlılık, hâlihazırdaki işlevlerde önemli sınırlılıkları göstermektedir. Bu, zihinsel işlevlerde önemli derecede normalaltı, bunun yanı sıra zihinsel işlevlerle ilişkili uyumsal beceri alanlarından (İletişim, özbakım, ev yaşamı, sosyal beceriler, toplumsal

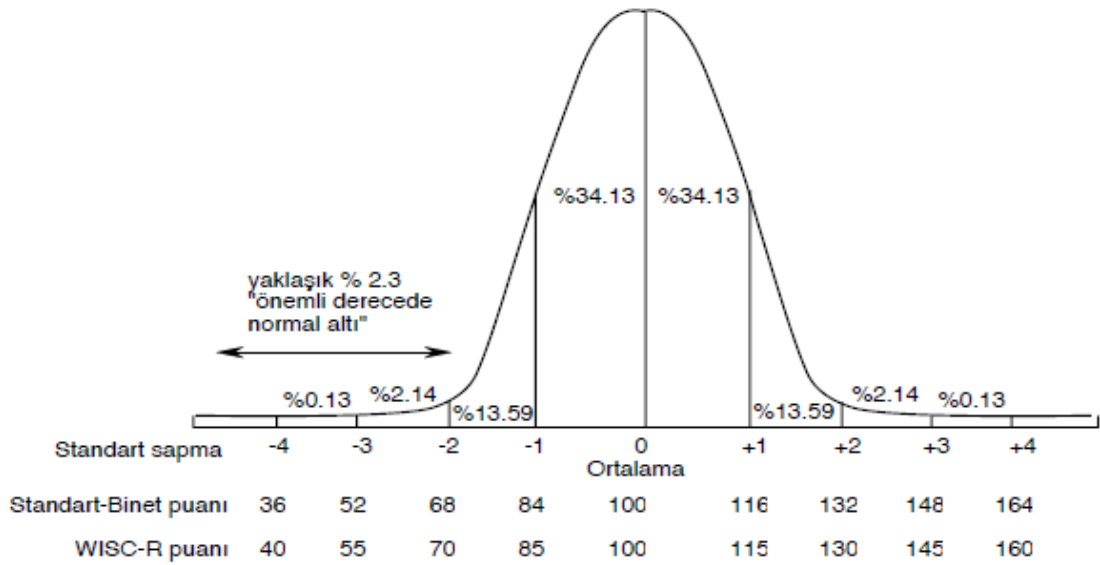
yararlılık, kendini yönetme, sağlık ve güvenlik, işlevsel akademik beceriler, boş zaman ve iş) iki ya da daha fazlasında sınırlılıklar gösterme durumudur. Geri zekâlılık 18 yaşından önce ortaya çıkmaktadır (60).

Tüm Wechsler ölçeklerinin yapıları hemen hemen tümüyle benzerdir: WPPSI (okul öncesi), WISC (çocuklar) ve WAIS (yetişkinler) ölçekleri genel olarak Sözel (genel bilgi, muhakeme, aritmetik, benzerlik, kelime hazinesi) ve Performans (resim tamamlama, resim düzenleme, küplerle desen, parça birleştirme, şifre) alt testlerinden türetilen bir tek puan sağlarlar (75).

1939 Wechsler Bellevue Form I & i 1944 yılında Form II takip etti; 1949 yılında 5–15 yaş grubu için Wechsler Çocuklar İçin Zekâ Ölçeği (WISC); 1955 yılında 16 yaş ve üstü için Wechsler Yetişkinler Zekâ Ölçeği (WAIS) geliştirildi. WISC'in 1974 revizyonunda (WISC-R) alt testlerin verilmiş sırası karıştırılarak yaş grubu 6-16'ya çıkarıldı. WISC-R'in 1974 versiyonu Savaşır ve Şahin (1988) tarafından kültürümüze uyarlanmış ve standartlaştırılmış olup yaygın bir şekilde kullanılmaktadır (75).

Wechsler ölçeklerinin son revizyonlarında (WISC-III, 1991) genel zekâ (g) görüşü yerini korumakla birlikte; sözel kavrama, algısal organizasyon, işlem hızı ve çeldirilemezlik şeklinde 4 faktör puanı önerilmiş; WAIS-III'de ise, kapsama akıcı zekâ (yeni sorunları muhakeme) eklenmiştir (Daniel, 1997: 63). Yukarıda kısaca özetlenen, yaygın kullanımda olan iki ölçekten başka, grup testleri olan ve I. Dünya Savaşı yıllarında kullanılan Ordu Alfa-Beta Testleri, Raven Standart İlerlemeli Matrisler Testi gibi daha pek çok zekâ testi de geliştirilmiş ve kullanılmıştır (73).

Aşağıdaki şekilde, Binet ve WISC-R puanlarına göre zihinsel engelliliğin kuramsal değerleri gösterilmektedir. Şeklin sol tarafına kaydıkça zekâ düzeyinde düşüş görülmektedir (60).

Şekil.1. Zihinsel Engellilik Puanlarının Kuramsal Dağılımı

Zekâ; doğuştan var olan ve hayat boyunca deneyimlerle gelişen problem çözme gücüdür. Bu güçle insan kendisini ve çevresini anlar, olayları muhakeme eder, sonuçlar çıkarır ve uyumla hayatını devam ettirir. Zihinsel Engellilik; doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrasında çeşitli nedenlere bağlı, genel zihinsel işlevlerde normallerden önemli derecede gerilik ve bunun yanı sıra uyumsuz davranışlarda da yetersizlik gösterme durumu olarak tanımlanmaktadır (60).

Zihinsel engellilikte 3 temel özellik vardır:

- 1- Genel zekâ işlevinin belirgin derecede ortalamanın altında olması.
- 2- Yaşadığı toplumdaki kendi yaş grubu ile kıyaslandığında toplumsal beceriler, sorumluluk, iletişim kurma, günlük beceriler ve kendi kendine yeterlilik gibi alanlarda geriliğin olması.
- 3- Engelliğin genellikle 16 yaşından önce başlaması.

Konuşma, dikkat, bellek, düşünme gibi zihinsel işlevlerde belirgin bozukluk görülmekte olup, özellikle bellekte ve dikkatte görülen bozukluk belirgindir. Zihin engelliğinde, zihinsel işlevlerdeki bozukluğa eşlik eden bir durum ise uyumsuz davranışlardaki yetersizliktir. Uyumsuz davranışlardaki yetersizlik, bireyin kendi yaşından ve kültür grubundan beklenen kişisel bağımsızlık ve sosyal sorumluluklarını yerine getirememesi olarak ele alınmaktadır. Uyumsuz davranışlara örnek olarak;

insanlarla iletişim kurabilme (dili anlamak), günlük yaşam aktivitelerini yapabilme (yemek yiyebilme, banyo yapabilme vb), akademik beceriler de bulunma (okuma, yazma ve aritmetik işlemleri yapabilme) ve bir iş bulup çalışabilme örnek olarak verilebilir (60).

Şekil.1.2. Zihinsel Engellilik Tanımının Üçlü Yapısı

Şekildeki üçgenin sol kenarında yer alan yeterlikler, zihinsel ve uyumsal becerilerdeki sınırlılıklarla ilişkili işlevleri göstermektedir. Üçgenin sağ kenarı işlevlerde sınırlılığın anlam taşıdığı çevreyi tanımlamaktadır. Üçgenin tabanı işlevleri ve bunları etkileyen yardımların var olup olmadığını göstermektedir. Öyle ki çevrenin sunduğu uygun yardımlar bireyin işlevlerini geliştirebilir ya da bu yardımların olmaması, olumsuz çevre koşulları çocuğun durumunu kötüleştirebilir (60).

Zihinsel Engelliliği olan çocuklarda gelişmenin aşamaları örneğin konuşma, yürüme vb. yaşlarına göre belirgin derecede geç olmaktadır. Zihinsel engelliliğinin belirtileri doğumda ortaya çıkabileceği gibi, bazen de çocukluk döneminin sonunda kendisini gösterebilmektedir. Belirtilerin başlama zamanı zihinsel engelliliğine neden olan hastalığa bağlı olarak değişir. Hafif derecedeki zihinsel engelliliğinin tanımlanması ancak okul öncesi eğitim devresinde sosyal, iletişim veya akademik becerilerdeki yetersizlikle açığa çıkabilecektir (60).

2.1.2. Zihinsel Engelliliğin Geçmişi

Zihinsel engellilik, birçok aileyi şaşkırtan ve sıkıntılara sokan bir durumdur. İnsanlığın zihinsel engelliliği tanımalarının insanlık tarihi kadar eski olduğu bilinmektedir. Zihinsel engelliliğin yazılı tanımlarına ilk olarak M.Ö. 1500 civarında Mısır Thebes yazıtlarında rastlanmaktadır. Yazıtlardaki zihinsel engelliliğin tanımı, beyin hasarına bağlı vücut ve akıl sakatlığı olarak algılanmaktadır. Zihinsel engelliliği olan bireyler yaşadıkları coğrafya ve kültüre bağlı olarak tarih öncesi devirlerin inanışları ve gelenekleriyle kötü durumdaydılar. Eski Yunan ve Roma’da, örneğin; Isparta’da, çocuklar Devlet Konseyi gözlemcileri tarafından muayene edilirler, eğer çocuğun engelli olduğundan şüphelenilirse, ölmesi için bir uçurumdan aşağıya doğru fırlatılırlardı. Milattan sonra ikinci yüzyılda, sakat çocuklar ve özürlü bireyler, Roma İmparatorluğu’nda sıklıkla insanları güldürmek ve eğlendirmek için kullanılmışlardır (60).

Gerçekte dini liderlerin tümü, İsa, Buda, Muhammed ve ünlü düşünür Konfiçyus bu hasta çocukların tedavisini tavsiye etmişler, barbarca uygulamaları men etmişlerdir. Orta çağlar süresince (M.S. 476–1799) zihinsel engelli bireylerin bakım ve durumları büyük ölçüde değişmiştir. Bebekken öldürülmelerinin azalması veya bakımevleri kurulması gibi daha fazla insani uygulamaya karşılık, birçok çocuk köle olarak satılmış, terk edilmiş veya sokağa atılmıştır. Bu yüzyılın sonuna doğru, 1690’da John Locke ‘İnsan Hakları’ isimli bir makale yayınlamış, bireylerin doğuştan fikirleri olmaksızın doğduklarını, zihin engelliliği olan bireylerin durumunun aslında onlara sağlanan eğitim ve bakımla yakından ilişkili olduğunu vurgulamıştır. ‘Eğitilmemiş akıl, hiç yazı yazılmamış tahtaya benzer’ deyişi de Locke’ye aittir (60).

Zihin engelliliği olan bireylerin tedavi ve bakımlarının değerlendirilmesinde bir diğer köşe taşı olay, hekim Jean Itard’ın zihinsel engelli bireylerin akıl hastalığı olan bireylerden ayrılması gerektiğini bildirmesi olmuştur. Yaşamının sonuna kadar, Itard zihinsel engelli çocukları bireysel olarak eğitmediyse de, Edouard Seguin’in çalışmalarına gözlemcilik etmiştir. Seguin, zihinsel engelli çocukları eğitmek için ‘Psikolojik Metod’ olarak bilinen çağdaş bir görüş geliştirmiştir. Duyu ve kognitif

gelişim arasında bir direkt ilişkiyi varsayarak, uygulamaya; görme, işitme, tatma, koklama ve göz-el koordinasyonunu içeren duyu eğitimi ile başlamıştır. Müfredat programı temel öz-bakım becerisini geliştirmekten, algılama, koordinasyon, taklit, pozitif güç kazanma, hafızayı güçlendirme ve öğrendiklerini genelleştirme ile vurgulu konuşma eğitimi kapsıyordu. 1850'lerde, Seguin Amerika Birleşik Devletleri'ne göç etti ve zihinsel engelli bireylerin eğitiminde öncü oldu. 1876'da Amerika Zihinsel Engelliler Birliği'ni kurdu. Seguin'in tekniklerinin çoğu modifiye edildi ve bugün hala kullanılmaktadır (60).

Sonraki 50 yılda, Amerika Birleşik Devletleri'nde iki anahtar gelişme oldu. 1892'ye kadar çoğu eyalette kalıcı eğitim okulları (19 eyalet, 9 özel) açıldı. Binnet tarafından geliştirilmiş olan yeni zekâ testleri 1908'de Vineland'da eğitim okulunun Araştırma Direktörü Henry Goddard tarafından çevrildi. 1910'da Goddard testin Amerikan versiyonunda yayınladı. 1935'de Edgar Doll zihinsel engelli olduğundan şüphe edilen bireylerde adaptive davranışlar ve günlük yaşam becerilerini ölçmek için Vineland Sosyal Gelişim Skala'sını geliştirdi. Psikolog ve eğitimciler bu yıllardan itibaren zihinsel engelliliği belirlemenin ve kalıcı eğitim okullarında uygun eğitim sağlamanın mümkün olduğuna inanıyorlar. Bu inanışın doğuşu, zihinsel engelliliği belirlemede kullanılan testlerin (primer olarak IQ) uygulanabilirliği ve uygun eğitim ile bu bireylerin tedavi edilebildiklerinin gözlenmesi olmuştur. 20. yüzyılın başlarında, özel eğitim ve bakım okulları çoğaldı ve zihinsel engelli bireyler kaydedildi. İstenmese de bazı Eğitim okulları devletin yetiştirme merkezlerine dönüştürülmüşlerdir. Özel eğitimdeki gelişmelerin bir sonucu olarak, Engelli Bireylerin Ulusal Birliği ve Zihinsel Engellilik Başkanlık Komisyonu, 1950–1970 arasında kuruldu. Pür devlet yetiştirme kurumları uzun süreli kabul görmemiştir. Bu olaylara paralel olarak, Amerika Birleşik Devletleri'ne Kongresi 1975'de yeni adı engelli bireylerin eğitim yasası olan yasayı kabul etmiştir. Bu yasa zihinsel engelli ve gelişme geriliği olan tüm çocukların uygun eğitimini okul çağından 21 yaşına kadar garanti altına alma ile ilgilidir. Oysa bugün Amerika Birleşik Devletleri'nin çoğu eyaletinde, bu bireylerin doğumdan 21 yaşına kadar eğitimleri garanti altındadır (60).

Ülkemizde özürllüer ile ilgili çalışmalar, pek çok Avrupa ülkesinden çok daha önce başlamıştır. Ancak bu hizmetler daha çok bakma ve barınma türü hizmetlerle sınırlı kalmıştır. Oysa Osmanlı Devleti'ndeki Enderun okulları üstün zekâlı çocukların eğitiminin ilk uygulamaları arasında yer almaktadır. Sağırların, körlerin eğitimleri 19. yüzyılın sonlarına doğru başlamıştır. Cumhuriyet döneminde, Özel Eğitimin Milli Eğitim Bakanlığı'nın örgün eğitim hizmetleri arasında yer alması ancak 1951 yılında sağlanabilmiştir. 1983 yılında çıkarılan 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu ve bu kanunun emrettiği yönetmelikler bugünkü uygulamayı belirlemiştir. Buna göre Özel Eğitim, Bakanlık Merkez Örgütü'nde Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Başkanlığı'nca, illerde Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı Rehberlik ve Araştırma Merkezleri yoluyla yürütölmektedir (60).

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun ilgili hükümleri gereğince tüm özür gruplarına yönelik bakım ve rehabilitasyon hizmeti vermek ve toplumsal özürllüelerin hayata aktif katılmalarına ilişkin sosyal hizmet programları oluşturmak geliştirmek ve uygulamakla yükümlüdür. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'na dayalı hazırlanmış olup, 1993 tarih ve 21673 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 'Özürllüelerin Tespiti, İncelenmesi, Bakım ve Rehabilitasyonuna Dair Yönetmelik' çıkmıştır. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu dört bine yakın korunmaya muhtaç özürllüeye bakma olanağı yanında rehabilitasyon, istihdam, ayni-nakdi yardım gibi sosyal yardımlar yapmanın yanı sıra, yetki verdiği özel rehabilitasyon merkezleriyle özel sektörü, yaptığı protokollerle sivil toplum örgütleriyle işbirliğini desteklemektedir (60).

Ülkemizde özel eğitim konusunda büyük adımlar atılmış olmasına rağmen halen kat edilmesi gereken çok büyük engeller vardır. Bunların başında eğitilmış kaliteli personel, özürllüelere özel araç-gereç eksikliği, verilen hizmetlerde de kaliteli hizmet anlayışının ön plana çıkamaması ile ailelerin desteklenmesi konuları başta gelmektedir (60).

2.2. Zihinsel Engelliliğin Sınıflandırılması

Zihinsel engelliliğin sınıflandırılması, tanımına bağlı olarak yapılabilir. Polat'a göre zihinsel engelliliğin nedenleri şunlardır (47);

- Oturma, kalkma, emekleme ve yürümeyi diğer çocuklardan daha geç yapar,
- Daha geç konuşur veya konuşmasında sıkıntılar vardır,
- Öğrendiklerini çabuk unuttur. Hatırlamada zorlukları vardır,
- Alışverişte, para hesabında zorlukları vardır,
- Sosyal kurallara uymada sıkıntısı vardır,
- Problem çözmede ve/veya mantıklı düşünmede sıkıntısı vardır.

Zihinsel engelliliği tanımlamak ve sınıflandırmak üzere geliştirilmiş pek çok test vardır. Zekâ testi ile kişiden belli soruları cevaplama ve bazı problemleri çözmesi istenir. Daha sonra test değerlendirilir ve kişinin zekâ derecesi ölçülmüş olur. Uygulanan testlerin güvenilirliği birbirlerinden farklıdır. Bu testler öz doğuştan var olan zekâ yetisini değil deneyim ve öğrenimli, katkısı ile var olan zekâ düzeyini ölçer. Dolayısıyla her zaman hata payı mevcuttur. Uygulanan testten veya çevresel koşullardan kaynaklanabilen bu hatalar, test sonucunu etkiler (74).

Testin Çeşidi: Zekâ testleri kullanıldıkları toplumun kültürel yapısına uygun olmalıdır.

Testi Yapan Kişi: Zekâ testi deneyimli psikologlar tarafından yapılmalıdır.

Çocuğun Yaşı: Yaş büyüdükçe zekâ testinin güvenilirliği artar. 6 yaşın altında uygulanan testlerde hata oranı daha fazladır. Daha küçük çocuklara gelişim testleri uygulanır. Bu testlerle çocuğun yaşına uygun konuşma, sosyalleşme, hareket ve becerileri kazanıp kazanmadığına bakılır.

Çocuğun test anındaki bio-psikolojik Durumu: Teste uykusuz, yorgun, aç bir şekilde alınan çocuktan normal performansını beklemek hatalı olur.

Doğumdan itibaren özellikle eğitimli ailelerde merak uyandıran konulardan biri çocuklarının zekâ düzeyidir. Gelişim döneminde çocuğun hareketleri ve tavırları çevresindekilerce hep izlenir. Hatta zekâ testi yaptırarak tatmin olma isteği duyarlar. Zekâ testleri merak giderme veya bir şeyleri ispat etme aracı değildir (60).

Temel olarak zihinsel engelliliği üç ana başlık altında toplamamız mümkündür. Bunlar geçici zihinsel engellilik, gerçek zihinsel engellilik ve idiot savantlar şeklindedir.

Geçici Zihinsel Engellilik: Gerçekte normal ve belki de normalin üstünde bir yeteneğe sahip olduğu halde geçici bir veya birkaç sebeple zihin gelişimlerinde ve fonksiyonlarında oluşan geçici yavaşlama, duraklama ve gerileme gösteren, bunun sonucu olarak etkili uyumsal davranışlarda gerilik ve yetersizlik gösteren geçici bir durumdur. Adından ve tanımından anlaşılacağı gibi duruma sebep olan neden veya nedenler ortadan kaldırıldığı zaman durum düzelecektir. Geçici zihinsel engelliliğin nedenleri şunlardır (74): Gecikmiş psiko-sosyal gelişim; Gecikmiş konuşma gelişimi; Görme özürleri; İşitme özürleri; Geçici hidrosefali; Şizofreni; Uygun gelişime imkân vermeyen, engelleyen sosyo-ekonomik çevre; Okuma-heceleme ve konuşma yetersizlikleri; Epilepsi ve epilepsinin muhtelif derecelerinde yapılan ilaç terapisi; Düzeltilebilecek derecede çeşitli duygusal bozukluklar; tiroid salgısı ve uygun olmayan şartlar altında test etmedir.

Gerçek Zihinsel Engellilik: Zihinsel engelliliğin tanımında da belirtilen özellikler bu engellilik türüne girer. Bu tip zihinsel engelliliğin genel özellikleri şunlardır (74):

1- Gerçek zihinsel engellilik bir hastalık karakterinde değildir. Bu yüzden tedavisi olmayıp sürekli olan bir durumdur.

2- Gerçek zihinsel engellilik zekâ ölçeklerinde ölçülen zekâ seviyesinde sürekli olarak gerilik gösteren bir durumdur.

3- Gerçek zihinsel engellilikte akademik alandaki başarısızlık ve gerilik derecesi normal yaşlılara göre çok belirgindir.

4- Gerçek zihinsel engellilikte uyumsal davranışlar göstermede normal yaşlılara göre bir gerilik vardır. Fakat bu durum zekâ bölümü ile doğru orantılı olmayabilir.

5- Gerçek zihinsel engellilikte kendi hizmetlerini bağımsız olarak yapmak ve motor gelişim açısından normal yaşlılara göre bir gerilik ve beceriksizlik gösterme söz konusudur. Bunların dışında ayrıca, şu özellikler de görülmektedir:

- Kendi kendini kontrol etmede, tuvaletini kontrol etmede ve uygun temizlik alışkanlıkları kazanmada,
- Yürüme, koşma, durma ve ritmik hareketlerde,
- Yeme, içme, giyinme, soyunma ve giysilerini kendine yakıştırmada,
- Küçük ve büyük adalelerini kullanmada,
- Konuşma alanında kelimeleri doğru ve yerinde kullanmada,
- Konuşma ve telaffuzda normallere göre bir gerilik gösterme söz konusudur.

6- Gerçek zihinsel engellilikte duygusal alanda da yaşlılara göre bir gerilik söz konusudur. (Durumlarla bağdaşmayan aşırı duygusal davranış gösterme veya hiç göstermeme, vb.)

7- Gerçek zihinsel engellilik merkezi sinir sisteminde tedavisi mümkün olmayan tahribatlar sonucu oluşan bir durumdur.

8- Gerçek zihinsel engellilik doğum öncesi, doğum sırası veya doğum sonrasında merkezi sinir sistemi ve zihin gelişimini etkileyebilecek şekilde geçirilen hastalıklar, kazalar, travmalar, mahrumiyetler, metabolizma ve beslenme bozuklukları ile bilinmeyen nedenler sonucunda ortaya çıkmaktadır.

9- Gerçek zihinsel engellilikte zekâ bölümü düştükçe genellikle sosyal uyum ve duygusal gelişimdeki gerilik artmaktadır.

10- Gerçek zihinsel engellilik yalnız zihin gelişiminde gerilik gösteren bir durum değildir. Bedensel, sosyal, hareket (motor) ve duygusal alanda da gerilik göstermek söz konusudur.

11- Nedenleri ortadan kaldırılmayan sürekli nedenlere bağlı gerçek zihinsel engellilik yanında çeşitli sağlık, sosyal, eğitsel ve ekonomik tedbirlerle önlemleri alınabilecek geçici zihinsel engellilikte vardır.

İdiot Savantlar: İdiot savantlar genel zekâ fonksiyonlarında ağır derecede zihinsel engelli oldukları halde belli bir yetenek alanında normal kişilerin çok üstünde başarı gösterirler. Başlıcaları (74);

1. Koku alma, görme duyusu ya da hareket becerileri gelişmiş olanlar.
2. Resim çizme, hafıza (bellek) ya da işitme yetenekleri gelişmiş olanlar.
3. Matematik becerileri gelişmiş olanlar.

2.2.1. Hafif Derecede Zihinsel Öğrenme Yetersizliği

Bireyin, temel okuma-yazma ve sayma becerilerini kazanmasında ortaya çıkan gecikme durumudur. Bu kişilere, bireysel olarak uygulanan IQ testinden, 75 ve 90 arasında bir IQ skoru elde edilir. Yaşıtlarına göre zihinsel performansları 1 veya 3 yaş kadar düşük seviyededir. Zihinsel öğrenme yetersizliğinin nüfustaki yaygınlığı % 1 oranındadır, bunların % 85'i hafif düzeyde zihinsel öğrenme yetersizliğidir. Bu kişilerin eğitimi normal sınıflarda kaynaştırma programı kapsamında yürütülmektedir. Bunun nedeni zihinsel performansının çok düşük olmamasıdır. Çocuğun ihtiyacına cevap verebilecek bir eğitim programı oluşturulduğunda, bir süre sonra bu çocuklar zihinsel performans olarak akranlarını yakalayabilirler (76).

Hafif düzeyde zihinsel öğrenme yetersizliği yaşayan bireylerin gelişim seyri yakından incelendiğinde bazılarında, psiko-sosyal gelişimlerinde yaşamış oldukları doyumsuz ve çatışmalı ilişkilerin var olduğunu gözleyebiliriz. Parçalanmış aile, ebeveynlerden veya aileden birinin yaşamını kaybetmesi, çatışmalı ilişkiler gibi özelliklere sahip olan ailelerdeki çocuklar bu bağlamda risk altındadır. Bireyin psiko-sosyal gelişimindeki travmalar aynı zamanda zihinsel performansını da etkileyebilir, biz bu durumu davranış ve akademik becerilerde yaşlıtlarına göre düşük performans olarak gözleyebiliriz (77).

2.2.2. Orta Derecede Zihinsel Öğrenme Yetersizliği

Bireyin, gecikmeli bir konuşma ve dil gelişimi, sosyal duygusal ve davranış problemleri ile temel okuma yazma ve sayma becerilerini kazanmasında ortaya çıkan

gecikme durumudur. Bu tür yetersizlik, zekâ bölümü 45–75 arasında tespit edilen zihinsel yetersizliktir.

Zihinsel inceleme sürecinde, bireysel olarak uygulanan IQ testinden, 45 ve 75 arasında bir IQ skoru elde edilir. Yaşıtlarına göre zihinsel performansları 3 veya 6 yaş kadar düşük seviyededir. Zihinsel öğrenme yetersizliğinin nüfustaki yaygınlığı % 1 oranındadır, bunların % 10'u orta düzeyde zihinsel öğrenme yetersizliğidir. Orta düzeyde zihinsel öğrenme yetersizliğinin yaşanılmasının nedenleri arasında, akraba evliliği, genetik bozukluklar, hamilelik dönemi annenin hastalanması, riskli ve zor doğumlar, erken çocukluk dönemi yaşanan ateşli hastalıklar, beslenme bozuklukları sayılabilir (76).

Bu çocuklar öz-bakım becerilerini kazanabilirler. Zihinsel öğrenme yetersizliğinin düzeyine bağlı olarak bazıları, okuma-yazma ve aritmetik becerileri kazanamayabilir, ancak sık karşılaştıkları bazı sözcükleri, işaretleri ve sayıları tanıyabilirler. Bazıları da okuma-yazma ve basit düzeyde dört işlem becerilerini öğrenebilirler. Bu çocuklar basit bazı iş becerilerini öğrenebilir, kendilerine meslek edinebilirler. Örneğin galoş yapma, paketlenme, mum yapma, etiket yapıştırma gibi mekanik işleri yapabilirler. Yaşamlarında sürekli olmasa da yetişkin desteğine ihtiyaç duyabilirler (76).

Eğitimleri normal bir okul bünyesinde açılan “Özel Eğitim Sınıfı’nda yapılır. Özel eğitim sınıfının programı akademik beceriler üzerine yapılandırılmıştır. Genel olarak, özbakım becerileri, okuma-yazma ve dört işlem becerisi üzerinde çalışılır. Sınıfta en fazla 12 öğrenci bulunur. Her biri için bireyselleştirilmiş eğitim programı uygulanır. Program oluşturulurken çocuğun zekâ yaşı ve sahip olduğu beceriler göz önüne alınır. Özel eğitim sınıfına yöneltmesi yapılan bir öğrencinin her eğitim-öğretim yılı sonunda rehberlik ve araştırma merkezinde gelişiminin takibi açısından tekrar incelenmesi gerekmektedir. İnceleme sonucunda elde edilecek bulgular doğrultusunda tanı aynı ise öğrencinin özel eğitim sınıfında eğitimine devam etmesi önerilir. Tanıda farklılaşma olduğunda, hafif düzeyde zihinsel öğrenme yetersizliği veya normal zihin

düzeyi tespit edildiğinde akranları arasında normal sınıfta eğitimine devam etmesi önerilmektedir (77).

Orta derecede zihinsel öğrenme yetersizliğinin nedenleri şunlardır (78):

Doğum öncesi

- Hamilelik döneminde annenin geçirdiği bulaşıcı hastalıklar,
- Kullandığı ilaçlar,
- Kazalar ve zehirlenmeler,
- Röntgen çekirme,
- Yetersiz beslenme,
- Akraba evliliği,
- Kromozom bozuklukları,
- Kan uyuşmazlığı,
- Doğuştan metabolik bozukluklar.

Doğum sırasında

- Doğum sırasında bebeğin oksijensiz kalması,
- Doğum sırasında bebeğe bulaşan enfeksiyonlar,
- Zor doğum nedeniyle kullanılan bazı araçların (vakum, forseps vb.) bebeğe zarar vermesi,
- Erken ya da geç doğum.

Doğumdan sonra

- Çocuğun geçirdiği ateşli hastalıklar (kızamık, menenjit vb.)
- Beyin hasarına yol açan kazalar, zehirlenmeler,
- Çocuğun beyin gelişimini etkileyecek yapısal bozukluklar ve hormonal düzensizlikler,
- Ayrıca çocuğun yetersiz beslenmesi, uyarıcı eksikliği, ev ortamının çocuğun oynaması ve çevreyi keşfetmesi için uygun olmaması da hafif derecede zihinsel engele neden olabilmektedir.

Bu tür zihinsel öğrenme yetersizliğine sahip olan bireyler şu gelişim özelliğini gösterirler:

Zihinsel Gelişim Özellikleri

- Zekâ ile başarı arasında kuvvetli bir ilişki bulunduğu için, bu çocuklar yaşıtlarından daha başarısız olabilir.
- Başarısızlık daha çok okuma-yazmada, okuduğunu anlamada, temel aritmetik becerileri kazanmada ortaya çıkmaktadır.
- Akademik kavramları geç ve güç öğrenirler, dikkatleri dağınık ve kısa sürelidir. Devamlı izleme, teşvik ve değişiklik isterler.
- İlgileri kısa sürelidir.
- Soyut kavramları anlamada güçlük çektikleri için zaman kavramını ve aritmetik kavramları algılama çok geç ve güç gelişir.
- Genelleme yapmakta zorlanır, kazandıkları bilgileri ilişkilere göre gruplamada güçlük çekerler.
- Bellekleri zayıftır, gördükleri duydukları şeyleri çabuk unuturlar, bu nedenle sık sık konuları tekrar etmek gerekir.
- Uzak gelecekle pek ilgilenmezler.
- Görsel ve işitsel algıları zayıftır.
- Duygu ve düşüncelerini açık ve net ifade edemezler.
- İki şey arasındaki benzerlik ve ayrılığı kolay ayıramazlar. Tasarım ve çağrışım yetersizdir. Dördüncü sınıfa doğru algılama yetenekleri artar.
- Olayları anlatma ve tartışma yetenekleri takvim yaşının altındadır.
- Eşyaları genellikle tanırlar, eşyaları sınıflandırmada ve yararlarına ait kısa açıklamalar yapmada başarılı olurlar.
- Resim açıklamalarında genellikle eşyaları isimlendirir ve hareketleri anlatabilirler. Çizdikleri resimlerde detaya önem vermezler.

Psikomotor Gelişim Özellikleri

- Kol bacak kasları gelişmiştir, bazı çocuklar vücut hareketlerini (yürüme, koşma, merdiven çıkma v.b) normal yaşlıları ile aynı zamanda, bazıları ise yaşlılarından biraz daha gecikmeli olarak yapabilirler.
- Yürüyüş, sıçrama, atlama hareketlerini yapmada kolaylık görülür. Belirli uzaklığa topu fırlatma ve yakalama gibi el ve kol kaslarının kontrolüne yarayan düzenli denemeleri çoğu kez başarabilirler.
- Devamlı ve daha fazla dikkat harcayarak kalem fırça ve tebeşir kullanma becerisi kazanırlar. El becerilerine karşı ilgi artar. Makasla kâğıt kesmekten, çekiç ve testere gibi aletlerle iş yapmaktan hoşlanırlar, ama yaptıkları işler genellikle kabaca işlerdir.
- Bir kısmı bakmadan yazabilecek hale gelebilir. Okumayı tam olarak öğrenebilenlerin sayısı ise daha da azdır.
- Fiziksel gelişimleri (boy-kilo) ise yaşlılarının gelişimi ile bir tutarlılık gösterir (76).

Dil ve Konuşma Gelişim Özellikleri:

- Konuşmayı yaşlılarının geçtiği aynı basamaklardan geçerek öğrenir ve geliştirirler, ancak bu basamaklardan geçiş hızları yavaştır. Bu nedenle dil ve konuşma becerilerinde gecikme ve ilk basamaklarda takılma gibi durumlara sıklıkla rastlanmaktadır.
- Bu çocuklarda her tür konuşma ve dil bozukluklarına rastlamak mümkündür. Sekiz yaşlarında kelime dağarcıkları normal çocuklarınkinin %25-35'i kadardır.
- Alıcı ve ifade edici dil gelişimi zayıflıklarına rastlanmaktadır. Çoğunlukla ilköğretime konuşma ve dil becerilerini zayıf da olsa kazanmış olarak başlamaktadırlar (76).

Sosyal ve Kişilik Gelişimi Özellikleri:

- Genellikle kendilerinden yaşça küçük çocuklarla iletişim kurarlar.
- Duygu ve düşüncelerini açıkça ifade edemezler, güvendikleri bir kişinin teşvik ve onayını beklerler.

- Yakın çevresindekilerle kolay dostluk kuramazlar. Kurdukları dostlukları uzun süre devam ettiremezler.
- Sosyal ilişkilerinde grupta daima başkalarına bağımlı olma eğilimindedirler. Grup etkinliklerinde bir lidere tabii olmayı isterler, sorumluluk almaktan çekinirler. Genellikle grupta lider olmazlar.
- Oyun ve toplum kurallarına uymakta zorluk çekerler. Kuralları güç oyunlara ve sosyal faaliyetlere katılmazlar.
- Sosyal durumlara uymada zorluk çekerler ve uyum sağlayacak uygun çözüm yolları bulamazlar.
- Sosyal faaliyetlere karşı ilgileri azdır. Çok az sayıda sosyal faaliyetlere katılırlar.
- Sosyal ilişkilerinde kendilerini grupta kabul ettirecek becerileri azdır (76).

2.2.3. Ağır Derecede Zihinsel Öğrenme Yetersizliği

Bireyin ciddi şekilde konuşma ve dil gelişimi güçlüğü, sosyal, duygusal veya davranış problemleri ile temel öz bakım becerilerini öğrenmesinde ortaya çıkan gecikme durumudur.

Bu gruba giren çocukların neredeyse tamamı doğumda ya da hemen sonrasında farkına varılırlar. Çocuğun merkezi sinir sisteminde ciddi hasar vardır. Birçoğunun başka yetersizlikleri ve sağlık problemleri vardır. Çoğu kez kişisel gereksinimlerini karşılamada yetersiz kalırlar, hareketleri sınırlıdır. Ya da bağımsız olarak harekette bulunamazlar. 24 saat bakıma gereksimin gösterirler.

Yakın bir zamana kadar ağır derecede gerilik gösteren bireylerin eğitimlerinde özbakım (tuvalet, giyinme, yeme ve içme vb) ve iletişim becerilerinin öğretimine ağırlık verilmekteydi. Öğretim teknolojilerindeki en son gelişmeler bu gruba giren birçok bireyin, daha önce öğrenemeyeceği düşünülen birçok beceriyi öğrenebileceğini, toplumda yaşamlarını pekâlâ sürdürebileceğini göstermektedir. Yakın zamana kadar bu

çocukların pek çoğu eğitim sisteminin dışında tutuluyordu. Günümüzde bu çocuklara geriliklerinin derecesine ya da tipine bakılmaksızın eğitim olanakları sağlanmaktadır.

2.2.4. Klinik Bakıma Gereksinim Duyma Nedeni ile Öğrenme Yetersizliği

Ciddi biçimde zihinsel ve birden fazla yetersizliği nedeniyle bireyin, eğitim-öğretim kurumlarından doğrudan yararlanamama durumudur.

Ağır düzeyde zihinsel performans düşüklüğü olan kişilere, bireysel olarak uygulanan IQ testinden, 45 ve daha aşağısında bir IQ skoru elde edilir. Yaşıtlarına göre zihinsel performansları 5 veya 6 yaş kadar ya da daha düşük seviyededir. Zihinsel öğrenme yetersizliğinin nüfustaki yaygınlığı % 1 oranındadır, bunların % 5'i ağır düzeyde zihinsel öğrenme yetersizliğidir. Ağır düzeyde zihinsel öğrenme yetersizliklerinin yaşanılmasının nedenleri arasında, genetik bozukluklar, akraba evliliği, fiziksel travma, riskli ve zor doğumlar, erken çocukluk dönemi yaşanan ateşli hastalıklar sayılabilir (76).

Okul öncesi dönemde gelişimleri büyük ölçüde geridir. Bu gruptaki bireyler ancak denetim altında kendilerine bakmayı öğrenirler ve basit düzeyde iletişim kurarlar. Yetişkin dönemde basit işleri yapabilir, sınırlı sosyal etkinliklere katılabilirler. Bu gruptaki bireylerin çoğunda belirgin motor bozukluk vardır. Bu da merkezi sinir sisteminde önemli bir zedelenme ya da gelişim bozukluğu olduğunun bir göstergesidir (79). Çoğu zaman bu kişilerin fiziksel rahatsızlıklarının olduğu ve fiziksel gelişim açısından düşük seviyede oldukları gözlenilmektedir (76).

Eğitimleri, kurum olarak Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezi'nde yapılmaktadır. Bu grubun normal sınıf ortamında eğitimlerini sürdürmesi güç olmaktadır. Bu nedenle normal okul ortamından farklı bir kurumda eğitim almaları ihtiyaç olarak görülmektedir. Eğitim programlarının içeriğinde, temel özbakım becerileri, yaşam becerileri, davranış eğitimi ve akademik beceriler yer almaktadır. 18 yaşına kadar Eğitim Uygulama Okuluna devam eden öğrenci bu dönemden sonra aynı kurumun iş eğitim merkezinde eğitimine devam etmektedir (77).

2.3. Diğer Öğrenme Yetersizlikleri

Down Sendromu

Down sendromu, Trizomi 21 ya da Mongolizm; genetik düzensizlik sonucu insanda fazladan bir 21. kromozomun bulunması durumu ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan tabloya verilen isimdir. Down sendromu vücutta yapısal ve fonksiyonel değişiklikler ile karakterize edilir. Vücuttaki küçük ve büyük farklılıkların kombinasyonu yapısal olarak sergilenir. Down sendromu sık sık zihinsel kavramadaki bozukluklar ve fiziksel gelişimin tipik yüz görünümü gibi farklı olmasıyla ilişkilendirilir. Çoğunlukla orta seviyeli öğrenme güçlüğü gibi sorunlar taşır. Down sendromu gebelik sırasında ya da doğumda tanımlanabilen bir rahatsızlıktır. Down sendromuna her 800 ile 1000 doğumda 1 oranında rastlanır; istatistikler anne yaşının artışıyla bu oranın yükseldiğini göstermiştir, diğer etkenlerin payı küçüktür. Down sendromunun tipik yüz siması, normal kromozom sayısında sahip olan bazı insanlar da görülebilir. Ancak Down sendromunda buna ek olarak; el ayasında çift yerine tek derin olarak bulunan avuç içi çizgisi, epikantik katlanmanın neden olduğu badem biçimli göz, palebral yarık, çekilmiş kısa dudaklar, düşük kas tonusu, ayak başparmağıyla ikinci parmak arası daha büyük bir boşluk ve sarkık dil morfolojisi vardır. Down sendromunun sağlığa getirdiği sorunların başında ise konjenital kalp yetmezliği riskleri, gastroözafagal reflü hastalığı, tekrarlayan kulak enfeksiyonları, obstrüktif uyku apnesi ve tiroid bozuklukları sayılabilir (80).

Otizm

Otizm, son yıllarda çok fazla duymaya başladığımız bir engel türüdür. Gerek çekilen filmler (Yağmur Adam, Benim Adım Sam, Şifre Merkür gb.), gerekse yazılan kitaplar, gazete ve dergiler gibi yayımlar aracılığı ile otizme olan ilgi gün geçtikçe artmaktadır. Teknolojinin iletişimi artırmak için neredeyse her gün yeni bir buluşa imza attığı günümüzde, bu iletişimden yararlanamayan ve kendilerini dış dünyaya kapatan bu çocuklar fark edilmektedir. Bu fark edilmeye birlikte otizmde gün geçtikçe yeni bir ilerleme kat edilmekte tüm bunlarla birlikte bu çocukların kendilerine ait dünyaları biraz daha keşfedilmektedir. Bu ilerlemeler ışığında otistik çocuklar daha iyi tanınmakta

verilen eğitimin kalitesi de artmaktadır. Tüm bu yaşanan ilerlemeler bizlerin geleceğe biraz daha umutla bakmasını sağlamaktadır.

Otizm, ilk olarak 1943 yılında Amerikalı çocuk psikiyatristi Leo Kanner tarafından “Erken Çocukluk Otizmi” olarak adlandırılmıştır (81). Otizm, bireyin dış dünyanın gerçeklerinden uzaklaşıp kendine özgü iç dünya yaratması durumudur. (45) Otistik sendrom, değişik edinsel ve gelişimsel nedenlere bağlı olarak, 3 yaş öncesinde çocuklarda ortaya çıkan, sözel ve sözel olmayan iletişim, sembolik etkinlik, oyun ve sosyal ilişki alanlarında bozukluk ve stereotipler ile karakterize olan bir bozukluktur (82).

Otizm, yaşamın ilk 3 yılı içinde ortaya çıkan ve yaşam boyu devam eden bir özürülülük durumudur. (83) Bunun yanı sıra, çocuk 36 aylık olduğunda ya da daha ileri yaşta iken de Otistik davranış özellikleri gösterebilmektedir (81). Otistiklerde, iletişim ve sosyal etkileşim şiddetli bozukluk gösterir, gelişmede bir uyumsuzluk ortaya çıkar. Otizm, bir hastalık olarak değil, gelişimsel bir sendrom olarak tanımlanır (83).

2.4. Zihinsel Engelliliğin Nedenleri

Zihinsel engelliliğinin birçok nedeni olabilir. Bilinen birçok faktöre karşılık halen zihinsel engelliliğinin %35'inde neden bilinmemektedir.

Kalıtımsal Nedenler (Genetik, Ailevi Nedenler): Zihinsel engelliliğin yaklaşık %5'inin nedeni genetik yapıyla ilgili olabilir. Kalıtsal nedenleri kısaca şu başlıklar altında toplayabiliriz:

- Doğuştan metabolik bozukluklar. Örneğin: Fenilketonüri, Tay-Sachs hastalığı
- Kromozomal değişiklikler. Örneğin: Down sendromu
- Diğer gen bozuklukları. Örneğin: nörofibratozis, kas distrofiler, tüberoskleroz
- Poligenik kalıtımla ilgili zekâ geriliği (60).

Gebelikte Ve Doğum Sırasında Oluşan Nedenler: Bugün A.B.D.'de 600 çocuktan birinin fötal-alkol sendromu denen annenin özellikle gebeliğin ilk üç ayında yoğun alkol alması ile meydana gelen durumdan etkilendiği bilinmektedir. Ayrıca uyuşturucu kullanmanın ve sigara içmenin de zihinsel engelliliğine benzer durumlar ortaya çıkardığı bilinmektedir. Annenin gebeliği döneminde geçirdiği bazı enfeksiyon hastalıkları (kızamıkçık, toksoplazma, sitomegalovirus vb.) bebeğin zihinsel engelli olmasına neden olabilir. Annenin gebeliği dönemindeki yüksek tansiyonu, bebeğe giden oksijen miktarının azalması gibi bebekte beyin hasarına neden olabilir (60).

Zor doğumlar sonucunda oluşan beyin hasarları zihinsel engelliliğinin nedeni olabilir. Gebelikte gelişen nedenini tam olarak da bilemediğimiz hidrosefali ve mikrosefali gibi durumlara zihinsel engelliliği eşlik etmektedir. Gebelik ve doğum sırasında oluşan zihinsel engelliliğin nedenleri ise şunlardır (60):

- Anne karnındayken bebeğin geçirdiği enfeksiyon hastalıkları. Örneğin: toksoplazma enfeksiyonu
- Annenin hamilelikte bilgisiz ve gereksiz ilaç kullanımı
- Annenin hamilelikte zehirlenmesi
- Annedeki beslenme bozuklukları
- Annenin alkol kullanımı
- Bebeğin anne karnında iken oksijensiz kalması
- Erken doğum
- Bebeğin anne karnındaki beslenmesinde yetersizlik
- Zor doğumlarda bebeğin doğum kanalından geçerken oksijensiz kalması ya da travmaya uğraması.

Doğum Sonrası Nedenler: Uygun şekilde tedavi edilmeyen bazı enfeksiyon hastalıkları (boğmaca, kızamık, Hemofiliz enfeksiyonlar vb.) zihinsel engelliliğinin nedeni olabilir. Beyin hasarının önemli nedenlerinden birisi beyini saran zarların veya beyinin kendisinin enfeksiyonudur. Beyin travmaları da beyin hasarı ve zihinsel engelliliğin nedeni olmaktadır. Doğum sonrası nedenler ise şunlardır (60):

- Merkezi sinir sistemi enfeksiyonları. Örneğin: Menenjit.
- Kafa travmaları. Örneğin: Yüksekten düşme.
- Havaleler
- Yeni doğanın ağır sarılığı
- Tiroid hormonu eksikliği

Çevresel Nedenler: İncitilmiş veya ihmal edilmiş ya da normal gelişim dönemleri için ihtiyaçları olan fiziksel ve ruhsal ihtiyaçları karşılanamayan bebek ve çocuklarda geri dönüşümü mümkün olmayan öğrenme güçlükleri gösterebilmektedirler. Çevrede yaygın olarak bulunan (duvar boyaları, oyuncaklar, çeşitli konserve yiyecekler, trafiği yoğun bölgelerdeki hava kirliliğinden) kurşun zehirlenmeleri de zihinsel engelliliğin nedeni olabilmektedir (60).

Eğer çevredeki uyaranlar yetersizse, çevresiyle etkileşim içinde bulunan çocukta yalancı zekâ geriliği denen durum oluşabilir. Bu, çocuğa doğduğu günden itibaren gösterilecek sevgi, şefkat, ilgi ve eğitici yaklaşımın önemini ortaya koymaktadır (60).

2.5. Zihinsel Engelli Bireylerin Özellikleri

Zihinsel engellilerin büyük bir kısmında zihinsel engellilere özgü beden özellikleri görülmemektedir. Ancak klinik tür zihinsel engellilerde (mongoloid, kreten, hidrosefal ve mikrosefallerde) bu tipik özellikler görülüyor. %15–25 arasında bir oranda farklı beden özelliklerine rastlanmaktadır. Başlıca bedensel ve devimsel özellikler şunlardır (74);

- 1- Kretenlerde az tiroid salgısı nedeniyle beden gelişimi tamamen duraklayabilir.
- 2- Mongoloid tip zihinsel engellilerde boy kısa, gözler çekik, parmaklar kısa, kalın, boyun kısa, dil ufak ve yarıklı, el ayasında da tek çizgi özelliği görülmektedir.
- 3- Hidrosefalilerde baş belirgin şekilde büyüktür.
- 4- Mikrosefallerde baş belirgin şekilde küçüktür.

5- Zihinsel engellilerde diş deformasyonları fazladır. (diş üzerinde anormallik, diş çürümeleri)

6- Beden gelişimi ağır seyreder, yaşlılarından zayıf ve kuvvetsizdirler.

7- Yaşıtlarına göre daha sık hastalanırlar. Çeşitli sağlık problemleri görülür. Dirençsizdirler. Bu özellikte olumsuz çevresel faktörlerinde rolü olmaktadır.

8- Görme ve işitme gibi ek bedeni özüllere daha sık rastlanır. Çünkü zihinsel engelliliğe neden olan etkenler işitme ve görme merkezlerini de olumsuz etkileyebilmektedir.

9- Zihinsel engelliler büyük ve küçük kaslarını kullanmada beceriksizlik gösterirler. El ve göz koordinasyonlarını geç ve güç sağlarlar. Ritimlere uymada zorlanırlar. Bu alanda başarılı olmaları için ise çok alıştırma ve teşvik gerektirirler.

10- Koordinasyona dayanan kompleks hareketlerde belirli derecede gerilik gösterirler. Genel fiziki hareketlerinde acayıplikler görülür. Bu vasıflarda gelişime olanak vermeyen çevrenin de rolü bulunmaktadır. Çünkü gelişmeleri için sık alıştırma gerekmekte, ancak çoğu zaman çevre bu olanağı sunmamaktadır (74).

Zihinsel engellilerin en belirgin özelliklerinden birisi zihin gelişim ve fonksiyonlarında yaşlılarından geri olmalarıdır. Zihinsel engellilerin zihin gelişimleri ve fonksiyonları yavaş ve geç gelişir.

Başlıca zihinsel özellikleri şunlardır (74);

Akademik kavramları geç ve güç öğrenirler: En az yetenekli ve başarısız oldukları alandır. En çok sıkıntı çektikleri çalışmalar bunlardır. Çabucak paniğe kapılır ve başarısız olurlar. Başarı fazla sabır ve tekrar gerektirir (74).

Dikkat süreleri kısa ve dağınıktır: Ders konusu ne kadar cazip olursa olsun etkinliklere katılma süreleri kısa olmaktadır. Dikkat sürelerini artırabilmek için çalışmaların sık değiştirilip ilgi çekici hale getirilmesi gerekmektedir.

İlgileri kısa sürelidir daldan dala sıçrar: Çok ilginç buldukları çalışmalarda bile kısa bir süre sonra bıkarlar. İlgilerinin uyanık tutulabilmesi için etkinliklerin ilginç hale getirilmesi gerekmektedir (74).

Soyut kavramları çok geç ve güç kavrarlar: Somut kavramları daha kolay ve iyi kavrarlar. Bunun için soyut kavramlar somutlaştırılarak öğretilir.

Zaman kavramları çok geç ve güç gelişir: Saat, gün, hafta, ay ve yılı kavratmak ileri yaşlarda mümkün olabilir.

Konuşmaya geç başlarlar: Konuşma gelişimleri zekâ gerilik dereceleriyle orantılı olarak yavaş gelişir. Bu nedenle yaşitlarından küçük olanlarla konuşmak isterler. Konuşma zekâyâ bağlı olarak gelişir. Onun için geç konuşma önemli bir gerilik belirtisidir (74).

Genelleme yapamazlar: Bilgileri yalnız öğrendikleri durumlarda kullanırlar. Köpeğe hayvan diyebilir ancak karınca hayvan değildir diyebilir.

Kazandıkları bilgileri transfer etmede çok güçlük çekerler: Öğrendikleri bilgileri benzer durumlarda uygulayamazlar. Örneğin bir vidayı açmak için tornavida bulamadığında tornavida işlevini göreceğ bozuk para, jeton vb. şeyleri kullanmayı düşünemezler (74).

Yeni Durumlara uymada çok zorluk çekerler: Sınırlı yeteneğe sahip olduklarından yeni durumlara uymaları geç ve güç olur. Bu nedenle başarısızlıktan çekindiklerinden her yeni etkinlik karşısında gerginlik, direnme ve kaçma eğilimi gösterirler. Bu gibi durumlarda onlara destek olacak anlayışlı birinin yanlarında olmasını isterler (74).

Kolayca yorulurlar: Zihinsel engellilerin en belirgin özelliklerinden biride çalışmaları sırasında çabucak yorulmaları ve faaliyeti bırakmalarıdır. Özellikle etkinlikler onlar için güç geliyor ve başaramıyorlarsa yaptıkları işi derhal bırakmak isterler. Onun için çalışmalarda ilk girişimin başarılı olması için onları yapabilecekleri noktadan başlatmak çok önemlidir. Başarılı olmak onda ben yapabiliyorum güvenini sağlar (74).

Kendilerinden küçükler ile ilişki kurmayı ve oynamayı tercih ederler: Bu çocukların konuşma, ilgi, zekâ, sosyal ve bilgi seviyeleri yaşitlarından geri olduğundan kendi seviyelerinde anlaşabilecekleri takvim yaşları küçük, normal çocuklarla oynar ve arkadaşlık ederler. Aralarında seviye farkı olduğu için yaşitlarını tercih etmezler. (zihinsel engelliliğin önemli belirtisi) Bu nedenle onları bu konuda ayıplamak ve önlemeye çalışmak yarardan çok zarar verir (74).

Gördükleri, duydukları şeyleri çabucak unuturlar, bellekleri zayıftır: Bu durum zihinsel engellilerin karakteristik vasıflarından biridir. Hangi yol ve duyu organı ile alınırsa alınsın verilen uyaran ve bilgileri kısa zamanda unuturlar. Uyarıların iz

bırakması için aynı şeyi değişik yer, zaman, durum ve şekilde yeteri kadar ve usanmadan tekrar etmek gereklidir (74).

Yakın şeylere ilgi duyarlar, uzak gelecekle ilgilenmezler: Etkinliklerin sonunda duyacakları haz ya da kazanacakları ödül onlar için önemlidir. Okuma yazma öğrenmek, iş sahibi olmak, ailenin geçimini sağlamak gibi uzak gelecek onları fazla ilgilendirmez. Senin bu öğrendiğin iş ilerdeki yaşamın için gereklidir, daha çok çalış gibi telkinler onları etkilemez. Onlar için etkinlik sonunda alacakları ödül önemlidir.

Algıları, kavramları ve tepkileri basittir: Eşya, olay ve durumlarla ilgili ayrıntılı algı ve kavramları çok basittir. Bu durum akılda tutma ve hatırlama yetenekleriyle ilgilidir. Onun için öğretilecek şeyin en önemli özelliklerini içeren algı ve kavramların öğretilmesine önem verilmektedir (74).

Duygu ve düşüncelerini açık ve bağımsız olarak ifade edemezler: Sahip oldukları konuşma, hafıza, yeni durumlara uyma ve algılama yetersizlikleri nedeniyle duygu ve düşüncelerini bağımsız ve açıkça anlatamazlar. Bu durumda kendilerini ifade etme fırsatının verilmemiş olmasının da rolü vardır. Duygu ve düşüncelerini kelimeler ya da kısa cümlelerle ifade ederler. Bunların doğruluğunun onaylanmasını ve teşvik edilmeyi beklerler. Bunun için eleştirmemek ve kendilerini ifade etmelerini teşvik etmek çok önemlidir. Ana-baba ve öğretmenler hayallerindeki ideal insanın özelliklerine göre ayarlanmış bir eğitimden uzak durulmalıdır (74).

Yakın çevresindekilerle yakın dostluk kuramazlar: Kendilerinin sahip olmadığı şeylere ortaklaşa sahip olmak, dostluk kurmada önemli bir etkidir. Genellikle yakın çıkarlar ortadan kalkınca dostlukta biter. Bu nedenle kurdukları dostluklar kısa sürelidir. İnsanların birbirlerine ihtiyaçları olduğunu kavratmak çok çaba ve sabır gerektirir (74).

Sosyal ilişkilerde daima başkalarına tabi olmak isterler: Özgüven ve yetenek yetersizlikleri nedeniyle lider olmak istemez ve sorumluluktan kaçarlar.

Oyun ve toplum kurallarına uymakta zorluk çekerler: Yeteneklerindeki sınırlılıklar onların kurallara uymalarında da sıkıntı yaratır. Bunun sosyal yaşitlarından uzak tutulmalarıyla da ilişkisi vardır. Kurallar basitleştirilerek onların anlayacakları ve başarı sağlayacakları şekilde öğretilmelidir (74).

2.6. Zihinsel Engellilik Rehabilitasyon Uygulamaları

2.6.1. Türkiye’de Zihinsel Engellilik ve Zihinsel Engellilerin Rehabilitasyonu

Türkiye’de zihin engellilik durumu tek bir boyutta, zekâda gerilik boyutunda ele alınmaktadır. En azından uygulamadaki durum budur. Daha önce de belirtildiği gibi, zihin engellilerin büyük çoğunluğunu hafif derecede olanlar oluşturmaktadır. Bu gruba giren çocukların fark edilmeleri çoğu kez ilköğretim öncesinde mümkün olamamaktadır. Çünkü bu çocuklar okul öncesi dönemde yaşlılarından farklı davranışlar göstermemektedirler ya da gösterdikleri farklılıklar çok azdır, dolayısıyla gözden kaçmaktadırlar. Ancak okula başlandığında yaşanan yoğun okuma-yazma ve akademik öğrenme yaşantıları, bu çocuklar ile yaşlıları arasındaki farkı daha açık bir biçimde ortaya koymaktadır (60).

Türkiye’de zihin engelli çocukların tanılanmaları ve uygun özel eğitim ortamlarına yerleştirilmelerinden illerde bulunan rehberlik ve araştırma merkezleri sorumludur. Rehberlik ve araştırma merkezleri genellikle okullarda yaptığı taramalarla ya da, öğretmenlerin gönderdiği öğrencileri inceleyerek bu çocukları belirler. Bu gruptaki çocukların çok azını anne babası elinden tutup rehberlik ve araştırma merkezine getirir (60).

Gerilik durumları orta ve ağır derecede olan zihin engelli çocuklar çoğu kez okul öncesinde farkına varılırlar. Çünkü yaşlıları ile aralarında gözle görülebilecek ciddi farklılıklar vardır. Konunun eğitim boyutuna bakıldığında, son 10–15 yıl içerisinde kaydedilen olumlu gelişmelere rağmen ortaya iç açıcı bir tablo çıkmamaktadır. İlköğretim çağındaki zihin engelli çocukların ancak % 5’ine özel eğitim olanakları sağlanabilmektedir. Geriye kalan çocuklar ya düşe kalka normal sınıflara devam etmekte ya da en doğal hakları olan eğitim hakkından yoksun bırakılmaktadırlar. Türkiye’de ilköğretimin 8 yıla çıkarılması kararının zihin engelli çocukların eğitimlerine yansımaları henüz netlik kazanmamıştır. Bu olası yeniden yapılanma süreci öncesinde sınırlı sayıda zihin engelli çocuğa sağlanan özel eğitim olanakları şöyle özetlenebilir. Zihin engellilik durumları hafif derecede olan çocuklar genellikle normal okulların

bünyesinde olan özel eğitim sınıflarına yerleştirilmektedir. Bu sınıflarda özel eğitim programları uygulanmaktadır. Mezun olan öğrenciler o bölgede varsa çıraklık düzeyinde eğitim veren dört yıllık meslek okullarına devam etmektedirler. Bu okulların sayısı 30'u aşmıştır (60).

Son yıllarda ikinci ünite de açıklanan kaynaştırma ilkesi uyarınca bu çocukların eğitim gereksinimlerinin onları yaşlılarından ayırmadan, normal sınıflarda karşılanmasına özen gösterilmektedir. Ancak gerekli destek hizmetlerinin sağlanmasında ciddi problemler vardır (60).

2.6.2. Zihinsel Engellilik Rehabilitasyon Uygulamaları

Zihinsel engelliliği teşhis edilir edilmez, özürünün tam bir tıbbi muayenesinin yanı sıra aile, sosyal ve eğitim hayatıyla ilgili bilgiler aileden, okul ve hastane kayıtlarından elde edilmelidir. Çocuklara günlük yaşam, kas kontrolü, iletişim ve sosyal yaşantı ile ilgili performanslarını ölçen testler uygulanmalıdır. Günümüzde normal gelişim gösteren bireylerin olduğu kadar, gelişim geriliği olan bireylerinde eğitime ve toplumsal yaşama olan katkılarına verilen önem giderek artmaktadır. Çeşitli önlemler alınarak engelliliğin oluşması engellenmekte veya en uygun şekilde rehabilite edilmektedir. Bu önlemlerin başında doğum öncesi dönemden başlayarak anne ve baba adaylarının bebeğin gelişimi ve eğitimi konusunda bilgilendirilmesi gelmektedir. Bilgilenme, olası problemlerin ve bebeğin gelişimindeki herhangi bir gecikmenin erken fark edilmesini ve erken eğitime başlanılmasını sağlamaktadır. Engelliliğin fark edilmesinde, tedavisinde ve en uygun eğitim hizmetlerinin verilmesindeki gecikmeler çocuğun eğitimden yeterince yararlanamamasına neden olmaktadır (60).

Uygulanan bu testler sonucunda çocukların her birine kendisine uygun, bireyselleştirilmiş eğitim, 3–21 yaş arasında okul sistemi içinde verilmelidir. Eğitime ne kadar erken başlanırsa başarının o derece yüksek olacağı bilinmektedir. Bu çerçevede 3 yaş öncesinde erken görüşme programları, öneriler ve erken tedavi programları verilebilir. Birçok özürlü çocuğa okul eğitimleri sırasında yemek yeme, tuvalet temizliği becerileri kazandırılmaktadır. Konuşma eğitimi ve sosyal programların, spor

aktivitelerin özürlü çocuğa yardımdaki rolü kaçınılamaz. Zihinsel engelliliğinin düzeyine bağlı olarak çocuğa bağımsız yaşama becerisi ve iş eğitimi erken adolesan döneminde verilmelidir. Orta ve hafif zihinsel özürlü olan bireylerin kendi kendilerine yetebilecekleri ve mutlu olabilmeleri mümkündür (60).

Zihinsel engelli çocuklara verilecek eğitimin planı çocuğun kişisel becerilerini artırmaya hedeflemelidir. Bu plan içerisine anne, baba, ideali her ikisi de alınmalıdır. Eğitim veren kurumların vazgeçilemeyecek elemanı özel eğitimcidir. Bunun dışında çocuğun gereksinimlerine göre fizyoterapist, çocuk hekimi, meslek terapisti, dil terapisti, psikolog, eğlence servisinin elemanları, taşımacılık eğitimi veren bireylerle, aile eğitimcileri bulunmalıdır. Çocuklara okul eğitimlerinin dışında iki konuda da destek olunmalıdır: Bunlar biri sosyal aktiviteleri, diğeri de ilaç tedavisi olmalıdır (60).

Zihin engelli çocuklara sosyal yönden yapılacak destek, çocuğu tedavi edici ve daha sonra oluşacak olumsuzlukları önleyecek özelliğindedir. Sosyal aktiviteler çok çeşitli olup, eğlence programları düzenleme, spor aktivitelerine katılma, yaş günü partileri yapma, hayvanat bahçelerine ziyaretlerde bulunma vb. bunlardan sadece birkaçıdır. İlaç tedavisi zihinsel engelliğe veya gelişme geriliğiyle birlikte bulunan psikiyatrik durumlarda gereklidir. Bu durumlar şiddetli depresyon, obsesif-konvulsif hastalık, dikkat bozukluğu-hiperaktivite ya da psikiyatrik hastalıkların diğeri formlarıdır. Özellikle epileptik hastalarda tedavinin düzenli olması hayati önem taşır (60).

Zihinsel engelli bireylerin ailelerine yardım da son derece önemlidir. Çünkü sıcak aile ortamının sağlanması zihinsel engelli bireylerdeki tüm potansiyeli açığa çıkaracak yegâne yoldur. Ancak bu hedeflere ulaşabilmeleri için zihinsel engellilerin uygun yeterli eğitime, toplumsal, sosyal, aile ve bireysel desteğe ihtiyaçları vardır. Zihinsel engelli bir çocukla birlikte olmak aile için belki bir ömür boyu çok zorlu, sabırlı ve çoğu zaman tek başına mücadele etmek anlamına gelmektedir. Ailenin yaşadığı güçlüklerin en başında konu hakkındaki bilgi eksikliği gelmektedir. Psikolojik sebepler, çevre ile ilgili sebepler, ekonomik sebepler, eğitim ve sağlık kuruluşlarına ailenin ulaşabilme durumu, aile herhangi bir sosyal güvenlik şemsiyesi altında olsa bile (değilse güçlükler daha da artar) karşılanamayan giderler ile aileyi zaman zaman aşırı

derecede sıkıntıya sokan toplumsal yalnızlık duygusuna kapılma vb. belli başlı problemlerdendir. Unutulmamalıdır ki; ne yapılacağı kavramından veya tedavi kavramından anlaşılan, çocuğun normal zekâ düzeyine erişmesini sağlamak değildir. Çocukta var olan potansiyeli en iyi şekilde kullanmasını sağlamaktır. Gerçekçi, sabırlı olunması gereklidir (60).

Zekâ engelliliğinin özgün olmayan korunması, toplumun genel sağlığını ve yaşam standartlarını geliştirmekle sağlanır. Zeka engelliliği için oluşturulacak koruma programları, genel sağlık plan ve programlarına entegre edilmelidir. Anne ve çocukların beslenmesi üzerinde titizlikle durulmalıdır. Gebelik, doğum ve doğum sonrası iyi bir bakım mental ve fiziksel sakatlığın görülme sıklığını azaltacağından, ana ve çocuk sağlığı çalışmalarında halka kaliteli bir hizmet sunulmalıdır. Enfeksiyonların ve parazitik hastalıkların önlenmesi zekâ engelliliğinin önemli derecede önlenmesine katkılarda bulunacaktır. Kimyasal ve fiziksel zararlı etkenlerin zararlarından korunmak için çevreyi izlemek, koruma programlarının önemli bir bölümünü oluşturmalıdır (60).

Zekâ engelliliğinin kaza nedenlerini azaltmak için, küçük çocuklar için uygun çevre ve ilkyardım hizmetlerinin geliştirilmesi önemlidir. Zekâ gelişimini artırmak için sosyal ve çevresel eğitim stimülasyonu esastır. Bunu başaramayan aileler için uygun gözlemcilerin sağlanması gerekir. Genetik danışma, prenatal teşhis, erken tanı ve uygun tedavi genetik orijinli zekâ engelliliğini önlemede önemlidir. Yenidoğanda tarama testleri, yaşamın 3–5. günlerinde özel filtre kâğıtlarına emdirilerek alınan ve belirli merkezlere gönderilen kapiller kan örneklerinde yapılmaktadır. Konjenital hipotroidi ile fenilketonüri açısından rutin olarak taranmakta ve test sonuçları pozitif olanlar kesin tanı için incelemeye alınmaktadır. Koruma programları ülkenin gerçekleri göz önüne alınarak planlanmalı, sık görülen hastalıklara ve kaynaklara göre ayarlanmalar yapılmalıdır. Zekâ engelliliğinin nedenlerinin araştırılması için destek olunmalıdır. Ayrıca koruma programlarının etkisi ölçülmeli ve sürekli izlenmelidir (60).

2.7. Sosyalleşme Hakkında Genel Bilgiler

Gelişen teknoloji ile birlikte değişen kültürel yapı, internetin yaygınlaşması ile birlikte giderek yok olmaya yüz tutmakta ve insanları giderek daha sosyallikten uzak bireyler haline getirerek, toplumda bütünlüğü değiştirmektedir. Araştırmanın bu bölümünde, sosyalleşme kavramı ve sosyalleşme ile ilgili bazı tanımlara yer verilmiştir.

2.7.1. Sosyalleşme Kavramının Tanımı ve Tarihi Süreç İçerisinde Gelişimi

Sosyalleşme insanın içinde yaşadığı topluma uyum sağlaması, toplumla bütünleşmesi ya da özdeşleşmesidir. Doğuştan psikolojik bir varlık olan insan, zamanla sosyal bir varlık haline gelir. İşte sosyalleşme, insanın psikolojik varlıktan sosyal varlığa doğru geçişini meydana getiren bir dizi süreçler toplamıdır. İnsanı “ben” olarak düşünürsek, bunun “biz” olan topluluk haline getirmek sosyalleşmedir. Bu açıklama çerçevesinde sosyalleşmenin değişik birtakım tanımları verilebilir (84); Bireyin belirli bir grup veya topluluğa katılarak, o grubun yaşama tarzını öğrenmesidir. Bireylerin kendi aralarında, ferdin grupla, grupların kendi aralarındaki ilişkiler ve etkileşimi sırasında bazı davranış kalıplarının öğrenilmesidir. Toplumun değerlerini, normlarını, beklentilerini önce öğrenip daha sonra kişiliğinin bir parçası haline getiren bireylerin, topluma mal olması sürecidir. Sosyalleşme, çocuğun ve gencin belirli amaçlar doğrultusunda, bazen serbestçe, bazen de plânlı ve programlı bir şekilde eğitilmesidir. Sosyalleşme aynı zamanda toplumun kültürünü öğrenmektir. Toplumun kültürünü öğrenenler ise yetişmekte olan fertlerdir. Aile, okul, eğitim kurumları, sosyal kurum ve kuruluşlar kültürü aktarmaktan sorumlu toplumsal öğelerdir.

Yukarıda belirtildiği gibi sosyalleşme, fertlerin toplum hayatına uyumudur. Ancak sosyalleşmede birey toplumsal bir varlık olurken, toplumun tüm ürettiklerini sorgulamadan direkt tekrarlama beklenmez. Direkt tekrar taklidi doğurur ki, bu da tek tip insanlar kümesinden başka hiçbir şeydir. Bu tip toplumlarda araştıran, sorgulayan, muhakeme kabiliyeti gelişmiş, bilimsel düşünen, üretici bireyler yetişmez. Bu sakıncayı ortadan kaldırmanın yolu eğitim ve öğretimden geçer. Eğitim ve öğretim ise öğrencilere sadece davranış kazandıran ve salt bilgi ezberinden uzak uygulamalarla geleceğin büyüklerine yol gösterici olmalıdır (85).

Sosyalleşme kişinin toplumsal kültürle bütünleşmesini ve içinde yaşadığı toplumla uyum sağlamasını mümkün kılan bir mekanizmadır (17). Sosyalleşme, bireyin biyolojik kökenli içgüdülerinin, toplumdaki geçerli değer yargıları ve davranış kalıpları içine yerleştirilmesini sağlayan bir toplumsal öğrenme ve uygulama sürecidir.

Sosyalleşme, toplumsal yapıdan ve yaşam deneyimlerinden etkilenir. Sosyalleşmeye bireyin kendi özünü toplumun yaşam düzeneklerine uyarlaması sürecidir de denilebilir (31).

Bireyler, içinde doğdukları toplumun kuşaktan kuşağa geçirilen kültürünü, sosyalleşme süreci içinde öğrenme yoluyla elde ederler. Sosyalleşme başkalarıyla olan ilişkileri aracılığıyla bireye, iyi-kötü, doğru-yanlış gibi toplumun yargı ölçütlerinin diğer tüm değer, kural ve normların toplumca kabul edilebilir tutum ve alışkanlıkların, becerilerin iletilmesi sürecidir. Sosyalleşme, ilk psiko-sosyal çevre olan ailede başlar, ailede ve çevrede gerçekleştirilir. Ailedeki sosyalleşmenin en önemli belirleyicileri anne-baba davranışları olup, ruhsal özelliklerin büyük çoğunluğu aile içinde kazanılır. Kişiliğin gelişmesinde, kişilik yönelimlerinin ve savunma mekanizmalarının oluşmasında sosyalleşmenin genel çerçevesini ve ortamını aile çizer, ikincil gruplar ise, bu genel çerçevenin içeri ayrıntılarla doldurur. İkincil gruplar çocuk ya da gencin, sokak gibi örgütlendirilmemiş çevresi olabileceği gibi, örgütlendirilmiş çevresi (yaygın eğitim ortamı) de olabilir. Yaygın eğitim ortamında insan ilişkileri ve etkileşim daha zengin ve yoğun olarak gerçekleşecektir. Davranışın kültüre bağımlı bir görecelik taşıması nedeniyle gençlerin uyumsuz olarak görülen bazı davranışlarının söndürülerek, bu ortamda yeniden koşullandırma ile uyumlu davranışa dönüştürülmesi olasıdır (32).

MEB Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü 1998'den bu tarafa uyguladığı Liselere Giriş Sınavları Sosyal Bilgiler sorularında öğrencilerde salt bilgiyi ölçmemiştir. Öğrencilerin bilgilerini bilişsel sınıflamanın daha ileri düzeyleri olan kavrama, uygulama ve analiz basamaklarından seçmiş, bu yöntemle yorum kabiliyeti yüksek, geniş düşünen ve olaylar arasında bağlantı kurabilen bireyler yetiştirilmesini istemiştir. Bu uygulamanın dışında MEB Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, AR-GE çalışmaları sonucunda daha çok yapılandırıcı öğrenimi eksen alan Öğrenci Merkezli

Eğitim Uygulama Modeli'ni geliştirmiş ve 2003 yılında yayımlamıştır. MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı bu yaklaşıma paralel olarak ilk ve orta oğretim mufredat programlarını 2003 yılından başlayarak geliştirmeye ve değiştirmeye başlamıştır. 2004 kamuoyuna sunulan ilköğretim 1–5 mufredat programları ile eğitim sistemimiz davranışçı yaklaşımdan, yapılandırıcı yaklaşıma dđnüřtürölmeye başlanmıştır (74).

Yapılandırıcı, yapısalıcı ya da oluşturmacı öğrenme (constructivist) olarak bilinen yaklaşımda, öğrencilerin daha önceki deneyimlerinden ve önbilgilerinden yararlanarak yeni karşılaştıkları durumlara anlam verebilecekleri savunulmaktadır.

Oluşturmacı öğrenme yaklaşımına göre bilgi pasif olarak alınamaz. Kişi, yeni bir bilgi aldığında onu kendisinde önceden var olan bilgileriyle karşılaştırdıktan ve süzgeçten geçirir. Yani, önceden var olan bilgilerin kapsam ve niteliklerini değiştirir ve yeni edinilen deneyimlerin gerektirdiklerine uygun davranır. Kişilerin önceki bilgileri aynı olmadığından dolayı yeni alınan bilgi kişiler tarafından farklı özömsenmiş olur. Öğrencinin veya bireyin herhangi bir anda sahip olduğu bilgi birikimi yeni bir bilgiye veya uyarılara cevap vermede çok önemlidir. Öğrenci kendine özgü olarak bilgiyi oluşturur. Bu süreç öğrenciyi aktif kılar (84).

Bu öğrenme yaklaşımında öğretmenin rolü, öğrencilerin zihinsel yapılarının oluşmasına rehberlik yapmak ve anlama kabiliyetlerinin gelişmesine uygun öğrenme etkinliklerini düzenlemektir. Öğretmen, öğrencinin dikkatini çekmek amacıyla bilgiyi kavramsal problemler ve sorular çevresinde organize eder. Öğretmen öğrencilerin yeni görüşler oluşturmalarında ve bu görüşlerini daha önceki bilgilerine bağlamalarında yardımcı olur. Öğretmen öğrenci dikkatini geniş kavramlar üzerinde yoğunlaştırır. Daha sonra bu geniş kavramlar parçalara bölünür. Etkinlikler, öğrenci merkezlidir. Öğrenciler kendi sorularını sormaya, kendi deneylerini yapmaya ve kendi sonuçlarına varmaya özendirilir. Böylece öğrenciler kendi öğrenmelerini kendileri oluştururlar.

Yeni öğretim programlara giren bu yaklaşımın başarılı olması için programı destekleyen nitelikli kitaplar yazılmalı, yeni materyaller geliştirilmelidir. Ayrıca uygulama boyutunda olan öğretmenlere, programın felsefesini iyi aktarılmalıdır. Birey çevresini etkilediği gibi çevresinden de etkilenen bir varlıktır. Bu etkileşimde özellikle birey açasından toplumun davranış kalıpları (yapma, duyma, düşünme) öğrenilmektedir.

Bu öğrenme sonucu ortaya çıkan, bireyin ait olduğu topluma uyumu sosyalleşmenin, yeterli düzeyde geliştiğini gösterir. O halde sosyalleşme, insanın tecrübelerinin ışığında kişiliğin doğal yapısı ile yaşadığı toplumun sosyokültürel değerlerini yaşamı sırasında içselleştirdiğini ve insani kişiliğinin farkına vardığını bunun yanı sıra anlamlı toplumsal görevlerle yaşamak zorunda olduğunu toplumsal çevreye uyumunu sağlayan süreçtir (16).

Sosyalleşme, bir ferdin (duruma göre bir grubun) üyesi olduğu veya olacağı grup ya da toplumun kültür, değer ve normlarını öğrenerek o toplumun aktif bir üyesi haline gelmesidir. Başka bir tanıma göre toplum hayatına hazırlanma sürecidir. Değer, bir toplumun ya da grubun varlığı, birliği, işleyişi ve devamı için o toplumun çoğunluğu tarafından doğruluğu ve gerekliliği kabul edilen, uyulması gerekli temel ilkelerdir. Norm ise bireye nerede ve ne şekilde hareket edeceğini gösteren değer yargılarıdır. Normlar değerlerden kaynaklanır, değerlerin uygulanmasına açıklık kazandırır. Sosyalleşme ya da sosyalizasyon olgusu nesnel (Toplum) ve öznel (birey) açıdan olmak üzere iki kategoride incelenir (74).

Nesnel Açıdan Sosyalleşme: Toplumun kültürünün bir kuşaktan diğer kuşağa aktarılması ve böylece birey toplumun sosyal hayatının onaylanmış yollarına uyarlar. Toplum açısından sosyalizasyon şu açılardan önemlidir.

1- Bir toplumun ya da grubun varlığı, devamı ve işleyişi, ancak sosyalizasyon süreciyle gerçekleştirilebilir.

2- Toplumun devamı açısından her toplum daha çok genç kuşağın sosyalleşmesine ağırlık verir.

3- Toplumun sağlıklı işleyişi açısından her toplum kendisine katılan yeni üyelerini sosyalleştirmek zorundadır.

4- Sosyalizasyon aynı toplumda bir sosyal kontrol ve dolayısıyla düzeni sağlama rolü oynar.

Öznel Açıdan Sosyalleşme: Bireyin çevresine uyarlandığı süreçte bireyde meydana gelen bir öğrenme sürecidir ya da olgusudur. Öznel açıdan sosyalizasyon bireye şu açıdan yararlıdır:

- 1- Sosyalizasyon süreciyle birey planlı ve disiplinli bir çerçevede çeşitli bilgi ve teknik kazanır.
- 2- Sosyalleşme sürecinde bireyler sosyal rollerini öğrenir ve bu yolla kendini toplumda daha iyi gerçekleştirme imkânını elde eder.
- 3- Sosyalizasyon bireylere ümit verir, gelecek vaat eder.
- 4- Birey ancak sosyalizasyon yoluyla kendi bölümünün üyesi haline gelir.

Sosyalleşmenin Temel Özellikleri: Sosyalleşmenin temel özelliklerini incelediğimizde, pek çok kavram ve değerle karşılaşırız. Bunları kısaca özetlersek (62);

- 1- Sosyalleşme sürecinde yalnızca resmi değerler değil, gayri resmi değerlerde normlarda bireylere aktarılır.
- 2- Sosyalleşme yalnızca resmi gruplar değil, resmi olmayan gruplar tarafından da yürütülürler.
- 3- Sosyalleşme sürecinde bireylerin nasıl öğrendiğinden ziyade ne öğrendiği önemlidir.
- 4- Sosyalleşme yalnızca belirli kişi ya da gruplara özgü bir şey değildir. Geneldir.
- 5- Sosyalizasyon sürecinde sosyalizasyona uyan tüm bireylerde aynı değildir.

Günümüzde toplum ile birey arasında sayısız küçük gruplar vardır. Bunlar sosyalizasyonun temel aygıtlarıdır. Özellikle aile, okul, arkadaş grubu ve kitle iletişim araçları temel sosyalizasyon ajanlarıdır. Sosyalleşme önce aile, okul ve çevre içerisinde devam eder. Birey doğumla beraber bir sosyal kişidir. Ama onun sosyal kişiliği sürekli olarak sosyalizasyon yolu ile gelişir (62).

2.7.2. Sosyalleşmeyi Etkileyen Etmenler

Sosyalleşme toplumsal ve bireysel yaklaşımlara bağlı olarak iki şekilde ele alınır. Toplumsal açıdan sosyalleşme bireyin kültürü öğrenerek içinde yaşadığı organize

yaşam biçimiyle uyuşmasıdır. Bireysel yaklaşıma göre ise sosyalleşme; kişinin doğuştan getirdiği potansiyel birikimi toplum içerisinde artırması ve geliştirmesi sürecidir (34).

En genel ifade ile sosyalleşmeyi toplumsal ve kültürel etmenler şeklinde iki ana başlık altında inceleyebiliriz. Bunun dışında da pek çok etmen ve alt bileşenlerin ortaya konulması mümkün olduğu gibi, araştırmanın bu bölümünde, sadece bu başlıklara değinilerek asıl konudan çok fazla uzaklaşılması amaçlanmıştır.

2.7.2.1. Kültürel Etmenler

Sosyalleşme kişinin toplumsal kültürle bütünleşmesi ve içinde yaşadığı topluma uyum sağlamasını mümkün kılan bir mekanizmadır. Bir çocuğun sosyalleşmesini sağlayan araçlar, ailesi, komşuları, oyun arkadaşları, okul arkadaşları, öğretmenleri ve kitle iletişim araçlarıdır (45).

Sosyal çevrenin gerekleri, arzuları, idealleri ve deneyimleriyle toplumla iletişimi ve karşılıklı etkileşimi bozulmadan kişinin bireysel özelliklerinin bağdaşması diyebiliriz.(8).

Sosyal kurallar herkes için aynı olan ortak değer donanımından kaynaklanmaları yüzünden uyumlu bir karakter gösterirler. Bu nedenle de yasal olarak görülürler. Fakat bireyler, sosyal sistemin kültürel yoldan elde edilen kuralları ile kendi gereksinimleri arasındaki bütünleşme veya çakışma yüzünden de bu uyumu gösterirler. Böylelikle içselleştirilmiş değerler yasal rol beklentileriyle uyuşmayı sağlayan bir kişisel güdülenmeye yol açar (35).

Kültür, belirli bir toplumun üyelerini doğada bulabileceklerinden daha fazla doyum sağlayabilmeleri için, başardığı tüm maddi ve davranışsal düzenlemelerin örüntüsüdür. Toplumun üyesi olarak insanın geliştirdiği tüm bilgi, inanç, sanat, ahlak, adet, yetenek ve alışkanlıklarla toplumsal kuramları kapsar (20).

Kültür; insanın sosyal kalıtım yoluyla elde ettiği maddi ve manevi her unsuru içine alır. “Bir topluma özgü toplumsal kurumlarla, zihinsel, sanatsal faaliyetlerin toplamıdır.” “bir topluluğun yaşam biçimidir” (51).

Sosyalleşme bir kültürel çevreye hazırlanma demektir. Kültür insanların edindiği ve türlü yollarla gelenek, görenek, eğitim, öğretim, hukuk, siyasal kurumlar birbirine ve sonraki kuşaklara ilettikleri özdeksel nesnelere bilgi, sanat, hüner ve alışkanlıkla, inanç ve değerleri anlatır. Kültür, insanların toplumsal ve tarihsel gelişim içinde yarattıkları bütün özdeksel ve tinsel öğelerin toplamıdır. Teknik ilerlemenin, üretimin, eğitimin, bilimin ve diğer güzel sanatların belli bir toplumsal gelişme aşamasındaki düzeyini gösterir. Bu nitelikleriyle kültür, halk yığınlarının etkinliklerinin ürünüdür (41).

Kültür, sosyalleşme aracılığı ile bireyi biçimlendirir. Böylece bir bakıma sosyalleşme, belirli sosyo-kültürel normlara ve beklentilere uyma davranışı meydana getirdiğinden, bir toplumun bütün bireyleri aynı uyma davranışı göstereceğinden, bu bireylerin ortaklaşa sahip oldukları bir ortak kişilik ya da ulusal karakter belirecektir. Bireyin toplumun normlarına uymasının, toplumsal düzenin idaresinin, davranış ve eylemlerinin değer sistemlerine uygun olmasını sosyalleşme sağlar. Sosyalleşme toplum açısından kültürün kuşaklar arasında geçişini ve bireyin düzenlenmiş bir toplumsal yaşam içerisinde kültürce belirlenmiş biçim ve yollara uymasını sağlar (38).

2.7.2.2. Toplumsal Etmenler

Sosyalleşme tek yönlü bir olgu değildir; daha çok karşılıklı olarak insanlar arası etkileşimi ve böylece değerlerin, normların, davranış örneklerinin ve rol sistemlerinin değişimini ifade eder. Sosyal yetenek insana içselleştirilmiş değerler doğrultusunda beklentilere ve normlara uygun davranması olanağını verir. Ancak hem insanı kendine karşı hem de az ya da çok içselleştirilmiş değerlere, normlara, davranış örneklerine ve sosyal rollere eleştirel bir uzaklığı da içerir. Sosyal yeterlik pek çok bir birine bağlı özelliklere, yeteneklere ve beceriye dayanır. Sosyalleşme sosyal sistemin ve toplumun sürekliliği için vazgeçilmez bir önem taşır (8).

Toplumun normatif düzeni normlar ve değerler tarafından sağlanır. Normlar sosyaldır, sosyal süreçler ve ilişkiler için düzenleyici öneme sahiptir. Fakat normlar sosyal örgütlenme dışında ve özel bir sosyal sisteme uygulanabilen ilkeleri ifade etmez. Değerler ve normlar, örüntü anlamında sosyal ve kültürel sistemlerin bağlantı ögesidir. Sosyalleşme, bireyin bir sosyal gruba katılması olgusudur. Birey; bir gruba girerken o grupta geçerli olan sosyal normları, o grup içinde girişte ve ileride alacağı rolleri, ulaşacağı sosyal mevkileri, bu rol ve mevkilerin kendisinde beklediği davranış, beceri ve inançları öğrenip benimsemek durumundadır (55).

Toplumsal rol-statü kavram çifti yapısal fonksiyonalist yaklaşımın geliştirdiği en önemli kavramlardandır. Rol kavramı öncelikle Amerikalı sosyolog Ralph Linton tarafından kullanılmıştır. “Toplumların fonksiyonlarını yerine getirmesi, bireylerin ya da grupların karşılıklı davranış örüntülerine sahip olmalarına bağlıdır. Bu örüntüler içinde en önemli yeri statüler tutar. Statü soyut olarak belli bir kalıba sahip bir pozisyon demektir. Bir birey çeşitli statülere sahiptir. Bir bireyin statüsü ise sahip olduğu bütün statülerinin toplamıdır. Böylece statü, bireyin toplum içindeki yerini belirler. Rol, statünün dinamik tarafıdır. Birey, statüsünün hak ve görevlerini yerine getirmeye başladığı zaman bir rolü yerine getirmektedir. Rol ve statü birbirinden ayrılmaz. Statü ve rol karışımı, bir bireyin toplumda yerine getirmesi gereken tutum ve davranışları belirler. Dışarıdan bir karışma ve etkileme olmadığı zaman, bireyler statü ve rollerine uyum sağladıkları oranda, sosyal fonksiyonlarını daha iyi yerine getirirler (35).

Rol kuramındaki kilit kavramlar “statü” ve “rol” kavramlarıdır. Basit anlamıyla statü, bireyin toplumda aldığı yer ya da durumdur. Bireyler yaşlarına, dinlerine, cinsel durumlarına göre toplum içinde değişik konumlara sahiptirler. Bu konumların her birinin içerdiği davranış kalıpları ise bireyin toplumdaki rollerini anlatırlar. Buna göre rol, yalnızca bu davranış biçimlerinin bilinmesi değil aynı zamanda da değerlerin, duyguların kültür içinde biçimlenmesidir. Örneğin, iyi bir asker yalnızca komutanının emirlerine uymakla kalmaz aynı zamanda da bunun, askerce bir duygu olduğunu bilir. Roller, davranışları ya cinsellik yaş vb. durumlar içinde genel olarak etkilerler ya da bir beyzbol takımının kalecisinin durumunda olduğu gibi özel olarak etkilerler. Roller birey ile toplum arasında bir köprü görevi yapmaktadırlar. Rol, bireye içinde bulunduğu

konumda kendisinden ne beklendiğini anlatır. Böylece birey toplumda gerekli tutum ve davranışlara sahip olmaya yönelir. Ayrıca roller, toplumda önceden var olan beklentilerin somutlaşmasını sağlarlar. Örneğin, bir hastanedeki doktorların, hastabakıcıların, fizyoterapistlerin ve öteki görevlilerin hak ve ödevleri bireysel durumlar göz önüne alınmaksızın belirlenmiştir (19).

Toplumsal statü bize, başkalarıyla karşılaştırıldığında, kişinin sosyal yerinin neresi olduğunu anlatır. Oysa sosyal rol bize kişinin ne yaptığını anlatır. Sosyal rol ne geçicidir ne de kurgusaldır. Sosyalleşme sürecinde öğrenilir. Kişinin katıldığı çeşitli gruplarda oynanır ve sosyal kişiliğinde içselleştirilir. Sosyolojik bakış açısından, sosyal kişilik, bireyin oynadığı tüm rollerin toplamıdır. Kişiler toplum içinde pek çok değişik statüye aynı anda sahip olabilirler. Örneğin bir kişi hem annelik hem öğretmenlik hem de bir vakıf başkanlığı statüsüne sahip olabilir. Her birine bağlı olarak da elde etmiş olduğu haklar ve sorumlu olduğu görevler bulunmaktadır. Konuya sporcu açısından baktığımızda bir kişi hem sporcu, hem öğrenci hem de evlat statüsünde olabilir. Sporcu statüsüne bağlı olarak, toplumda örnek insan davranışları sergilemesi, antrenmanlarına düzenli devam etmesi, müsabakalarda kendinden beklenen teknik, taktik ve performansı sergilemesi gibi görevleri vardır. Bunun yanında da spor alanlarını kullanması, spor malzemelerinin kulübü tarafından karşılanması, genel giderlerini karşılayacak bir miktar para alması gibi hakları vardır. Öğrenci olarak ise uygun davranışlar göstermesi, uygun kıyafet giymesi, derslere devam ve çalışması gibi görevleri bulunmakta bunun yanında da okulun araç gerecinden yararlanma, yol, sinema, tiyatro vb. durumlarda indirimli ödeme yapma gibi haklara sahip olmaktadır (45).

Toplumsal etkileşme, kişiler ve gruplar arasında buna katılanların davranışını değiştiren herhangi bir ilişkiye verilen isimdir. Çocuk toplumsal etkileşim yoluyla grubun kültürünü kazanır. Herhangi bir toplumsal etkileşme, davranışları eğitimcinin istediği yönde değiştirdiği takdirde eğitimin parçası olabilir. İnsanlar, içinde buldukları duruma uyarlar. Böylece, çağdaş eğitimin geniş bir parçası, içinde öğrenimin yer aldığı uygun durumların düzenlenmesinde oluşur (49).

2.7.2.3. Diğer Etmenler

Yukarıda belirttiğimiz etmenlerin dışında, bireyleri bir arada tutan sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik etmenlerin tümü sosyalleşme sürecine katkıda bulunur. Toplumu bir arada tutan din, dil, ırk, kültür, ekonomi, ticaret, kentleşme, savaşlar, ihtilaller ve bu gibi insanlık tarihini derinden etkileyen pek çok etmen bireyden sosyalleşmiş üniter bir yapıya geçişte rol oynayan önemli etkenlerdir.

Genel olarak değerlendirecek olursak, primitif dönemin ardından mağaradan çıkan ilkel insan toprağı işleyerek sosyalleşmenin ilk adımını atmış, sanayi devrimi ile tamamlanan ikinci aşamanın ardından gelişen bilgisayar teknolojisi ile bir üst adıma girilmiştir. Tüm bu etmenler de insanoğlunun sosyalleşmesini sağlayan etmenler arasındadır (1).

2.7.3. Sosyal Toplumun Özellikleri

Sosyal toplumlarda, oligarşik ya da monarşik düzenle yönetilen toplumların aksine birey ön plandadır ve bireyler bir araya gelerek devleti ve halkı oluşturur. Sosyal toplumlarda toplumu bir arada tutan yazılı kuralların dışında sözlü ve normsal kurallar mevcuttur. Araştırmanın bu bölümünde, sosyal toplumda birey ve sosyalleşme kavramlarının üzerinde durularak, konunun spor ve sosyalleşme çerçevesinde toparlanması amaçlanmıştır (24).

2.7.3.1. Sosyal Toplumda Bireyin Tanımı

Kişilik bireyin kültürel ve sosyal çevredeki deneyimlerinin bir ürünüdür. Bir bireyin kişiliği onun davranış örüntüleri, nasıl düşündüğü, duyguları, eylemleri ve değer sistemleri gözlemlenerek anlaşılabilir. Bireysel kişilikler kişinin toplum ve kültürünün yapı ve işleyişini yansıtır. Bir anlamda bireysel davranışları ve ürünlerini inceleyerek kendi kültür kavramımıza ulaşırız. O halde kişilik kültürün öznel görünümüleri olarak değerlendirilebilir (34).

Sosyalleşme kişiliğin kazanılmasında temel süreçtir; gerçekten kişilik ve toplum ayrılmaz bir biçimde birbiriyle bağlantılıdır. Birey, toplumdan ve onun kültüründen ayrı olarak var olamaz; toplum ve kültürü de yalnızca bireylerin kişiliklerinde ve davranışlarında gerçeklik kazanır. İnsanın kişiliği ve içinde yaşadığı ilişkiler, onun ruhsal davranışlarını ve bilincini belirler. Nitekim insanın kendi kendisine karşı tutumu, kendi kendisi ile ilgili görüşü ve kanısı, fiziksel, ruhsal ve toplumsal açılardan (özellikle çocukluk döneminde) başkalarının tutumlarından da etkilenir. Kısaca insan kendisini başkaları aracılığıyla da tanır (41).

Sosyalleşme bireyin kendisini çevreleyen maddi ve toplumsal varlıklara uyum sağlamak amacıyla çoğu kez bilinçsiz olarak geçirdiği uzun bir süreyi ifade eder. Bu açıdan sosyalleşme, bireyin benlik ve kişiliğini oluşturan temel etkenlerden biri olarak belirmektedir. Belirli toplumsal ve kültürel etkilerin sonucu olarak kişiye dönüşebilen insan, dünyaya bir kişi olarak değil ancak bir kişi olmanın olanakları ve yetenekleriyle gelmektedir. Kişi, evrensel toplumsal özellikleri olan dili, statü ve rolleri, inanç ve değerleri, toplumun diğer kişileriyle paylaşma durumundadır. İşte bu anlamda kişilik, belirli bir insanın tüm değer ve özelliklerini kapsayan bir bütün olarak belirli bir toplumsal ve kültürel çevreyi bireysel düzeye yansıtan karmaşık bir sistemdir (50).

2.7.3.2. Sosyal Toplumda Bireyin Davranışları

Daha önce de belirttiğimiz gibi, sosyal toplumlarda bireyin davranış ve yönelimlerini yazılı ve sözlü kurallar belirler. Sosyal toplumlarda birey kavramı önem arz ederken, bu kavram beraberinde birey hak ve özgürlükleri, bireysel sorumluluklar, bireysel tutumlar gibi bir dizi terimleri kullanmamızı gerekli kılar. Sosyal bir birey içinde bulunduğu toplumun sosyo-kültürel değerlerine bağlı kalan, bu değerler çerçevesinde yaşamına yön verebilen ve diğer bireylerin hak ve özgürlüklerine saygı gösteren bir davranış içerisindedir (50).

2.7.3.3. Sosyal Toplumda Bireyin Hakları

"Haklar," kökeni itibarı ile bir ahlak kavramıdır; fakat hayata geçirilmesi açısından bir politika kavramıdır. "Haklar" kavramı, bir bireyin kendi eylemlerine

rehberlik eden prensiplerden, onun başkalarıyla ilişkisine rehberlik eden prensiplere doğru mantiki geçişi ifade eder. "Haklar" kavramı, bireyin ahlaka uygun yaşamını, toplumsal bir bağlamda korur. Birey hakları, bütün toplumu ahlaka tabi kılmanın aracıdır (86).

Her politik sistem, belirli bir ahlak sistemi üzerine bina olur. İnsanlık tarihinin baskın ahlak sistemi, altruist-kollektivist doktrinin çeşitlemelerinden ibaret olmuştur; yani, bireyi, ya mistik ya da sosyal karakterli bir üst otoriteye tabi kılmıştır. Bunun sonucu olarak politik sistemlerin çoğu, aynı devletçi tiranlığın -derecede farklı, temel prensipte aynı- çeşitlemeleri halindedir. Bu tiranlıkların birey üzerindeki gücünü sınırlayan tek şey, tesadüfler olmuştur: ya bireye bir takım alanlarda sınırlı bir saygı gösteren kimi gelenekler; ya da, kanlı çekişme ve çöküş dönemlerindeki kaosu doğurduğu kontrolsüzlük. Böyle bütün sistemlerde ahlak, bireye tatbik edilen, fakat o mistik veya sosyal kaynaklı üst otoritenin muaf tutulduğu bir kavramdır. Mesela, o otoritelerden biri olarak sunulan "toplum" ahlak kanunlarının dışında tutulmuştur; çünkü toplum, ahlakın kaynağı, yorumlayıcısı, amacı olarak kabul edilmiştir (66).

"Toplum" diye bir varlık olmadığı için, (yani, toplum sadece birden fazla birey insana işaret eden bir soyutlamadan ibaret olduğu için) toplumun ahlak kanunlarına tabi olmaması demek, pratikte, toplumun yöneticilerinin ahlak kurallarından muaf olması anlamına geldi. Politik otoritenin ahlak-dışı kalması olgusu, mistik veya sosyal kaynaklı hangi altruist-kollektivist ahlaka sahip olursa olsun, bütün devletçi sistemler için geçerli oldu. "Hükümdarların Kutsal Hakları" nosyonu, mistik ahlakların politik teorisini; "Vox populi, vox dei" ("Halkın sesi, tanrının sesi") nosyonu, sosyal ahlakların politik teorisini ifade eder. İnsanlık tarihinin en büyük devrimi, toplumu ahlak kanunlarına tabi kılmak olmuştur. Toplumu ahlak kanunlarına tabi kılmak, birey haklarının kabulü ve hayata geçmesiyle mümkün oldu; böylece, devletin gücü sınırlanabildi; bireyin (insanın) başkalarının (kollektifin) kaba kuvvetine karşı korunması mümkün oldu; pazunun, haklıya, doğruya, akla karşı geleneksel üstünlüğü sona erdirildi (66).

Bu devrimin ilk gerçekleştiği yer Amerika Birleşik Devletleri'dir. Tarihin en devrimci belgesi olan 1776 Amerikan Bağımsızlık Bildirisinin ikinci paragrafı şöyle başlar:

"Şu hakikatleri aşikâr adderiz: Bütün insanlar eşit yaratılmışlardır; yaratıcıları tarafından bir takım vazgeçilmez haklarla donatılmışlardır; bu haklar arasında hayat, özgürlük ve kendi başına mutluluğu aramak vardır; bu hakları emniyete almak için insanlar arasında siyasi yönetimler teşkil edilir ve bu yönetimlerin iktidarlarının meşruiyeti, ancak yönetilenlerin mutabakatından doğar."

Vazgeçilmez insan haklarının Amerika Birleşik Devletleri Cumhuriyeti içinde hayata geçmesi, insanlık tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. Daha önceki bütün politik sistemler; insanı, başkalarının amaçlarına bir araç olarak görürken, toplumu başlı başına bir amaç olarak gördü. Amerika'nın kuruluş felsefesi ise; insanı, başlı başına bir amaç; toplumu ise, bireylerin barışçı, dirlikli, gönüllü beraberliklerinin bir aracı olarak görür. Daha önceki bütün politik sistemler; insan hayatının topluma ait olduğu, toplumun onu istediği şekilde kullanabileceği; bireyin yararlanabileceği herhangi bir özgürlüğün, tabii bir hak olarak değil, sadece toplumun ona bir lütfü olarak verildiği, bu özgürlüğü sadece toplumun izni ile kullanabileceği ve bu özgürlüğün her an geri alınabileceği prensibi üzerine kurulmuştu. Amerika Birleşik Devletleri ise; bir insanın hayatının bir hak olarak (yani, insan tabiatının gerekli kıldığı bir ahlaki prensip olarak) o insanın kendisine ait olduğu; bir hakkın bireye ait bir hususiyet olduğu, toplumun bu anlamda hiçbir hakkının olmadığı; bir siyasi yönetimin tek ahlaki amacının birey haklarını korumaktan ibaret olduğu prensibi üzerinde kuruldu (66).

Bir "hak," bir insanın davranma özgürlüğünü, toplumsal bir bağlamda tanımlayan ve kutsayan bir ahlak prensibidir. Temel bir tek hak vardır (diğer bütün haklar onun sonucu ve paralelidir): bir insanın kendi hayatı üzerindeki hakkı. İnsan hayatı, insanın kendisi tarafından sürdürülebilen bir faaliyetler sürecidir. Hayat hakkı, insanın kendi gayretiyle sürdüreceği faaliyetlere girişme hakkıdır; yani, rasyonel bir varlık olmasıyla belirlenen tabiatının dikte ettiği bir tarzda, kendi hayatını sağlamak, geliştirmek, anlamlı ve zevkli kılmak için girişeceği bütün eylemleri yapabileceği özgürlüğüdür. Bir "hak" kavramı, sadece faaliyete ilişkindir; yani, faaliyet gösterme

özgürlüğüne ilişkindir. Başka insanların fiziki baskı, zorlama ve müdahalelerinden özgür olmak anlamına gelir. Yani, her birey için, bir hak, bir pozitifin ahlaken kutsanmasıdır; bu pozitif, bireyin, kendi yargısına uygun olarak, kendi amaçları için, kendi gönüllü, zorlamasız seçimleriyle davranabilmesi özgürlüğüdür. Bir bireyin hakları, başka bireylere -bir negatif dışında- hiçbir yükümlülük getirmez; bu negatif, başka bireylerin, o bireyin haklarını ihlal etmekten geri durmasıdır (66).

Hayat hakkı, bütün hakların kaynağıdır ve mülkiyet hakkı, hakların pratiğe geçirilmesinin tek yoludur; yani, mülkiyet hakkı olmaksızın hiçbir hak mümkün değildir. İnsan, hayatını kendi gayretiyle sürdürmek zorundadır: insana gerekli her şey, insan aklınca keşfedilir ve insan gayretiyle üretilir; yani, insanın iki temel işi: düşünmek ve üretmektir. Birbiriyle ilişkin bu iki temel iş, özgürlüğü (yani, fiziki baskı ve zorlama yokluğunu) gerekli kılar: her birey, özgürce düşünerek kendi yargısını oluşturabilmek ve bu yargısına uygun davranabilmek hakkına sahiptir; yani, özgürdür. Özgürlüğün üretimdeki ifadesi mülkiyet prensibidir: her birey, kendi düşünme ve çalışma gücünün onu getirdiği düzeylerde, kendi seçtiği araç ve yöntemlerle üretmek ve bu üretimle doğan sonucu (ürün, ücret, kar, zarar vs.) kendi tüketmek hakkına sahiptir; yani, kendi ahlaki faaliyetleriyle elde ettiği üretim araçlarının ve ürünlerin özel mülkiyetine sahiptir. Kendi hayatındaki gayretlerde kullanacağı araçlar veya bu gayretlerin sonucu doğan değerler üzerinde hakka sahip olmayan bir insan, kendi hayatı üzerinde hakka sahip değil demektir; yani, mülkiyet hakkının ihlali, bireyin hayat hakkının ihlalidir. Bir nesne üzerindeki mülkiyet hakkı, onun üretilmesi ile doğar ve bu hak üreticininindir. Kullanımı üzerinde kendisinin değil, başkalarının yetkisi olan nesnelere üreten bir insan, bir köledir (66).

Birey hakları kavramı, insanlık tarihinde o kadar yenidir ki, çoğu insan, hala anlamını kavrayamamıştır. Ahlak üzerindeki mistik ve sosyal iki irrasyonel teoriye paralel olarak; bazıları, hakları Tanrı'nın bir ihsanı, bazıları da toplumun bir ihsanı olarak kabul eder. Oysa gerçekte, hakların kaynağı, realitedir, insanın tabiatıdır. Bağımsızlık Bildirisi, bütün insanların "yaratıcıları tarafından bir takım vazgeçilmez haklarla donatılmış" olduğunu söylemişti. İnsanın kökeni konusundaki ihtilaf, yani onun bir yaratıcının mı yoksa tabiatın mı ürünü olduğu konusundaki tartışma, onun spesifik

bir tür varlık olduğu gerçeğini değiştirmez. İnsan denen bu spesifik varlık, akıllı bir canlıdır; yani, bu spesifik varlığın, spesifik hayatta kalma tarzı, akılla davranmaktır; ve akıl, zorlamayla işlemez, özgürlüğü gerekli kılar; bu yüzden, insanın akılla davranması, yani insanın spesifik hayatta kalma tarzına uygun davranması, yani insanın insan olması, onun özgürce davranabilmesini, yani haklarının var olmasını şart kılar (66).

İnsan haklarının kaynağı, ne ilahi kanun, ne de parlamenter kanundur. İnsan haklarının kaynağı, Kimlik Kanunudur: A, A'dır; İnsan, İnsan'dır. Haklar, insan tabiatının (kimliğinin) zorunlu kıldığı bir hayatın, yani insana özgü bir hayatın şartlarını tanımlar ve kutsar. Eğer insan yeryüzünde yaşamak istiyorsa; aklını kullanmakta haklıdır; kendi özgür yargısına uygun davranmakta haklıdır; kendi değerleri için çalışmakta ve çalışmasının ürününü kendi tasarruf etmekte haklıdır. Eğer yeryüzündeki hayat onun amacıysa, rasyonel bir varlık olarak yaşamakta haklıdır: tabiat, irrasyonel olmayı ona yasaklamıştır. İnsan haklarını ihlal etmek, onu kendi yargılarının aksine davranmaya zorlamak demektir, onun değerlerini çalmak demektir. Hiçbir insan, değerlerini gönüllü olarak çaldırılmaz. Onun değerlerini çalmanın, yani insan hakkını ihlal etmenin temelde bir tek yolu vardır: fiziki zor kullanmak. Bu anlamda, insan haklarını ihlal edebilecek iki potansiyel güç vardır: kriminaller ve siyasi yönetim. Amerika'nın büyük başarısı bu iki güç arasında bir sınır çizmek oldu: Amerikan anayasal sistemi, kriminal eylemlerin, legalize edilerek siyasi yönetimlerce yapılmasını önemli ölçüde engelledi (66).

2.7.4. Anti-Sosyalleşmenin Tanımı ve Belirtileri

Anti sosyal Kişilik Bozukluğu (AKB) iki yüzyıldan beri bir ruhsal hastalık kategorisi olarak kabul edilmektedir. Suç işleme ve vicdansızlıkla kendisini gösteren bir akıl hastalığı biçimi olduğu düşüncesi, neredeyse tüm kültürlerde evrenseldir (Murphy, 1976). 'Moral delilik', 'psikopati', 'sosyopati' gibi pek çok tabir, bu durumun fenomenolojisini tarif etmekte kullanılmaktadır. Bu durum kimi yazarlar tarafından 'kişisel sapkınlığın tıbbileştirilmesi' olarak eleştirilse de, psikiyatri içinde bu yapının geçerliliği konusunda geniş bir uzlaşma vardır (46).

AKB için DSM ölçütleri (4) başka insanların hakkına tecavüz ve bunun sonuçlarına aldırma biçiminde yaygın bir örüntü olmasını gerektirir. Bu durum kendisini aşağıdakilerden en az üçü ile göstermelidir: Suça dönük eylemler, aldaticılık, dürtüsellik, saldırganlık, sorumsuzluk ve pişmanlık yokluğu. Bu örüntü 15 yaşından önce başlayan bir davranım bozukluğu ile ilgili olmalıdır. Ancak ABD’de (48) ve İngiltere’de (59) davranım bozukluğu olgularının yalnızca 1/3 ünün antisosyal kişilik bozukluğu olarak devam ettiği gösterilmiştir. Bu yüzden AKB tanısı, kişi 18 yaşını tamamlamadan konamaz. AKB’nu erişkinlerde teşhis etmek için ısrarlı suça yönelik davranış, zorunlu bir ölçüt olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden erkek cezaevlerindeki mahkûmların 2/3 ile 3/4’ü mevcut tanılamaya uymaktadır (21).

AKB’nun yaygınlığı yaş, cinsiyet ve sosyoekonomik gibi değişkenlerle yakından ilgilidir. Kuzey Amerika çalışmaları (30) antisosyal davranışın gençlerde, erkeklerde ve düşük sosyoekonomik sınıflarda daha yaygın olduğunu göstermiştir. AKB’nun belirtilerinin zaman içinde söndüğünü gösteren çalışmalar, gençlikle olan bu ilişkiyi doğrulamaktadırlar. Erkek cinsiyetle olan ilişki çok tutarlıdır, bozukluk erkeklerde kadınlara nispetle 5–7 kat daha fazla görülmektedir (87).

AKB’nun düşük sosyoekonomik durumla ilişkisi de tutarlı bir ilişkidir, bunun yanında eğitimle de güçlü bir negatif ilişkisi bulunmaktadır. AKB, aynı şehirde yaşayan ırk ve etnik gruplar arasında değişik yaygınlıkta görülmemektedir. Bazı epidemiyolojik çalışmalarda kırsal bölgelerde daha az görüldüğü ifade edilse de başka bazı çalışmalarda bu doğrulanmamıştır. AKB bütün toplumlarda bulunup tanınabilse de, yaygınlığı açısından önemli farklılıklar vardır. Bu farklar o kadar belirgindir ki, bulunan farklılığın sadece tanı araçlarının çevresine ve kullanımına yönelik sorunlara bağlanamaz. Bu farklar AKB’nda sosyal etkenlerin rolüne ilişkin güçlü bir kanıt sunmaktadırlar. En önemli kanıt Doğu Asya’dan gelmektedir. Tayvan’ın şehir ve kırsal bölgelerindeki örneklerde beklenmedik ölçüde düşük AKB oranları bulunmuştur ve oranlar %0.03 ile %0.14 arasında bulunmaktadır (22).

Bu düşük oranların Çin’de de geçerli olduğuna dair bazı deliller vardır. Japonya’da da birinci sağlık hizmetleri ortamında AKB yaygınlığının düşük olduğu

görülmüştür (46). Bununla beraber, AKB'nun düşük yaygınlığı Doğu Asya toplumlarının hepsinde görülen bir durum değildir. Alkolizmin sık olduğu Güney Kore'de AKB'nun sıklığı da yüksektir (36).

Sosyal olarak daha az bütünleşmiş Asya ortamlarında AKB yaygınlığı düşük değildir. AKB, birbirine benzer kültürlerde toplumdaki topluma değişen yaygınlıklar gösterebilir. Sözgelimi İskoçya'da suç işlemiş topluluklarda düşük psikopati oranları bildirilmiştir (12).

Epidemiyolojik kanıtların AKB'nde sosyal etkenlerin rolüne ilişkin gösterdiği bir başka önemli durum, bozukluğun Kuzey Amerika'da giderek artan oranlarda görülmesidir. Epidemiyolojik Alan Çalışması (ECA: Epidemiologic Catchment Area) AKB'nun yaşam boyu yaygınlık oranının geçen 15 yıl içinde genç kişilerde Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) neredeyse iki katına çıktığını göstermektedir. Ruhsal bozuklukların yaygınlığında kısa zamanda hızlı artışlar olması, ancak sosyal çevreyle ilişkili değişikliklerle açıklanabilir (59). Tayvan'da görülen düşük yaygınlığa rağmen bozukluğun belirtileri arasında batı toplumları ile doğu toplumları arasında büyük benzerlikler vardır (46).

Kültürel farklar ve AKB yaygınlığının Kuzey Amerika'daki hızlı artışı bu bozuklukta sosyal patolojinin çok önemli bir rol oynadığını düşündürmektedir. Sosyal yapılar bazı risk etkenlerinin ruhsal bozuklukların ortaya çıkması üzerindeki etki eşliğini yükseltebilir veya azaltabilir. Tayvan'daki düşük oranlar geleneksel Çin ailelerindeki yüksek bütünleşmeye bağlı olabilir. Bu tür aileler AKB risk etkenlerinin hemen hemen tam tersi değerleri temsil ederler. Babalar güçlü ve otoriterdir, çocukların beklentileri yüksektir ve aileye sadakat ödüllendirilir. Çocukların açık sınırlandırmalarla yetiştirildiği aileler, AKB açısından daha az risk oluştururlar. Popüler görüşün tersine yoksulluk AKB'nun yaygınlığını açıklamaz. Robins (1991) düşük sosyoekonomik durum ile sosyopati arasında babanın suçluluğundan bağımsız bir ilişki bulmamıştır. Yoksulluk ile suç arasında eğer aileler iyi işlev gösteriyor ise bir ilişki yoktur (46).

Vaillant ve Vaillant (1981) yoksul bir ortamda yetişen pek çok insanın hayatlarını kazanmak için çok çalıştıklarını ve suça yönelmediklerini, uzun vadeli izlem sonunda göstermişlerdir. Bu sonuç Robins'in çalışmasından (1996) bir başka bulgu ile desteklenmektedir. Bu çalışmada çete üyeliğinin, işlev bozukluğu gösteren ailelerden gelen çocuklar için bir risk olduğu bulunmuştur. Batı'da suç ve AKB oranlarında görülen artış, refah düzeyindeki yükselmeyle beraber ortaya çıkmaktadır (46).

Çocukluk yaşantılarında sevgi beklentileri verilemediğinden, ya da onların ihtiyaçları olduğu kadar verilemediği için, öfke duyguları gelişmiştir. Esasında hissedebildikleri tek duygu da budur. Çocukluk yıllarında ebeveynlerinin tüm beklentilerini yerine getirdikleri halde, sevgi alamama haksızlığına uğrama onların kurallara uymamalarına neden olur. " Ben kurallara uydum. Sizlerin tüm beklentilerini yerine getirdim ama gene beni sevmediniz. Kurallara uymuyorum, onlara çok öfkeliyim " diye düşünür. Sevgiler verilmediği halde ortalıkta dolanan, sevgi arayan, sevgi dilenen, zavallı, sefil çocuk halini görmek istemez. Anti sosyallerde bir saygı sorunu vardır. Kendi tarzında hala bugün de sevgi aramaktadır. Ancak parası olunca ailesini görmeye gider. Kendine saygı duyamama ve hala sevgi arayan kendime saygı duyamama, kendisine ve diğerlerine hala sevgi aradığı için duyduğu öfke vardır (88).

Anti sosyaller başkalarını önemsedikleri zaman sevgiye ihtiyaç duyabilecekleri ve bunu alamayacakları korkusu ile sevgiye yatırım yapmazlar. Alkolizm, madde bağımlılığı gibi, aşırı hız gibi kendilerine zarar veren eylemlerde bulunurlar. İç dünyaları fırtınalı ve çok hareketlidir. Duyarsızlıkları bir maske, sevgi açıklıklarına karşı giydikleri bir savunma elbisesidir ve denge bulmalarına yardım eder. Anti sosyallerin nörolojik bozuklukları da olabilir. Çocuklukta kalma skelleri olabilir. Dürtüsellik, kısa vade davranışları, rahatsızlığın ana yapısını oluşturmaktadır. Tedavi ilaç ve psikoterapi ile (88).

2.7.5. Anti-Sosyalleşmenin Sonuçları

2.7.5.1. Saldırganlık

Saldırganlık, başkalarına fiziksel veya psikolojik zarar verme niyeti taşıyan tüm davranışları içerir. Niyet saldırganlığın temel ögesidir. Saldırganlık, başkalarına zarar vermeye yönelik bir davranış olduğu gibi aynı zamanda saldırganca davranma güdüsü olarak da kabul edilmektedir. Yapılan çalışmalar saldırganlığın engellenme ile yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Ancak engellenme duygusu her zaman saldırganlığa neden olmamaktadır. Bireyler engellenmeye karşı farklı tepkiler gösterirler. Bazıları yardım ve destek ararken bazıları da engellenmenin kaynağından uzaklaşmayı tercih ederler. Sadece, saldırganlığı engellenme, istenmeyen bir durumla baş etme yolu olarak öğrenmiş kişilerde saldırganlığa yol açmaktadır. Yani saldırganlık çok farklı uyarıcılara gösterilen öğrenilmiş bir davranış olmaktadır. Saldırganlığı arttıran birçok fiziksel, çevresel etken de vardır. Şiddete tanık olma, sık engellenme ile karşılaşma, saldırganlığı ortaya çıkaran nedenler arasındadır. Örneğin, aile içi şiddete tanık olan çocuklar, saldırgan davranışları öğrenebilir, amaçlarına hizmet edeceğine inandıkları zamanlarda da bu saldırgan davranışları gösterebilirler. Eğer bir çocuk azarlanır, dövülür, cezalandırılırsa kendini değersiz hisseder. Kendini değersiz hissetme de başkalarına karşı saldırgan davranışlarda bulunma eğilimini arttırmaktadır (89).

Öfkesini uygun şekilde yönlendiremeyen bireylerin de kendini önemsiz hissetmesi, saldırganlığı ortaya çıkarabilir. Özellikle yaşamın erken döneminde çocuklara öfkelerini kontrol edebilmenin öğretilmesi, saldırganlığın önlenmesinde önemli bir adımdır. Bebeklik döneminde hoşlanma, kızma gibi duygular ağlama aracılığıyla gösterilir. Çocuk 2–3 yaşlarına geldiğinde öfke nöbetleri sıkça ortaya çıkabilir. Bu yaş döneminde de duygu ve düşüncelerini yeterince ifade edememe nedeniyle öfke artar. Öfke nöbetleri olduğunda ailenin çocuğu öncelikle sakinleştirmesi gerekir. Sonra da öfkeyi ortaya çıkaran nedeni anlamaya çalışması gerekir. Bu yaş döneminde de çocuğu kucaklamak, okşamak, sarılmak, gülümseyerek sakin ve tutarlı bir biçimde yaklaşmak gereklidir. Birebir ilişki kurma ve ilgi gösterme, anlaşıldığını, onaylandığını hissetmesi ve sakinleşmesi için önemlidir. Öfke nöbeti geçirdiği anlarda,

ses, renk, ışık, doku gibi çeşitli uyarıcılardan yararlanılarak dikkatinin hemen başka bir alana yönlendirilmesi de, öfkesinin dağılması için yararlı olacaktır (89).

Tıpkı yetişkinler gibi, bazen çocuklar da kolayca öfkelenebilirler. Basit nedenler de bu çocukların öfke patlamalarını ortaya çıkarabilir. Zaman da zorlu yaşam olaylarının arkasından çocuklarda da öfke gözlenir. (Hastalık, istismar, çeşitli travmatik yaşantılar vb.) Öfkeyi kontrol edebilmesi için çocuğun öncelikle neden öfkeli olduğunu bilmesi, bunun farkında olması gerekir. Öfkesini nasıl yönlendireceğini de bilmesi gereklidir. Çocuğun neden öfkeleniği konusunda farkındalık sağlayabilmesi için ailesinin kendisini etkili dinlemesi gerekir. Öfke anında çocuklar, sakin, anlayışlı ve kendilerini anlayacak yetişkinlere gereksinim duyarlar. Öfkeli olduğu için veya saldırgan davranışından dolayı çocuğun azarlanması, çocuğa öfkesini nasıl ifade edeceği ve nasıl sakin olacağı konusunda bir fikir vermez. Çocuğa seçenekleri olduğunu göstermek asıl hedeftir. Bağırarak, ağlamak, vurmaya, öfke nöbeti geçirmek bir seçimdir, ancak çocuğa ne hissettiğini söylemenin de bir seçim olduğu gösterilmelidir. Hangi seçimin en iyi sonucu doğuracağı çocukla birlikte konuşulmalıdır. Öfkeyi kontrol etme becerisinin gelişimi, iletişim becerileri, duyguları ve duygu ifadelerini tanıma becerisi, sorun çözme becerisi, yaratıcılık, yaratıcı düşünebilme becerisi, duyguları denetleme becerisi, girişkenlik becerisi gibi becerilerle de yakından ilişkilidir (89).

2.7.5.2. Çekingenlik

Çekingenlik veya Utangaçlık, bazı insanların diğerleriyle beraberken, konuşurken veya yardım isterken yaşadığı güven yetersizliğidir. Zooloji'de ise çekingen, genel olarak insanlardan kaçınmaya eğilimli olmak anlamına gelir. Çekingenlik, alışılmadık durumlarda meydana gelir. Pek çok çekingen insan, rahatsız edici ve yakışıksız hissetmekten kaçınmak amacıyla, bu durumlardan kaçındığı için, durum alışılmadık kalmakta ve çekingenlik kendisini sürdürmektedir. Ancak, çekingenliğin başlangıcının sebebi çeşitlendirilebilir. Bazen, fiziksel kaygı tepkimesine sahip olan konulardan meydana geldiği görülmektedir. Bazen de çekingenliğin önceden edinildiği ve sonradan fiziksel kaygı bulgularına yol açtığı görülmektedir (68).

Bilim adamları, çekingenliğin en azından kısmen kalıtsal olduğunu belirten hipotezi destekleyen bazı genetik bilgilerin yerini saptamışlardır. Bununla birlikte, aynı zamanda, içedönük ve dışadönüklüğün, yalnızca çocuğun genetik özyapı ile değil de bir çocuğun yetiştiği çevreyle de ilgisi olduğu kanıtlanmıştır. Yabancılara karşı ürkek olan bir çocuk, örneğin, er ya da geç bu kişisel özelliğini yaşlandığında kaybedebilir. Çekingen insanlar, muhakkak tüm insanlara karşı aynı derecede utangaçlık hissetmezler. Örneğin, bir insan arkadaşlarıyla çıkıyor olabilir, ama aynı zamanda karşı cinsten çekinebilir. Bir aktör sahnede cesur ve gürültülü fakat bir röportajda çekingen olabilir (68).

Çekingen insanlar kendi çekingenliklerini olumsuz bir kişisel özellik olarak algılamaya eğilimlidirler ve özellikle bireyselliğe ve sorumluluk almaya değer veren toplumlarda, pek çok insan çekingenliklerinden tedirgindir. Diğer taraftan, çekingen insanların çoğunun iyi bir dinleyici olduğu ve konuşmadan önce düşünmelerinin diğer insanlara göre daha olası olduğu görülmektedir. Ayrıca, çekingenliğin karşıtı olan utanmazlık, tıpkı laubalilik ve uygunsuz davranış gibi problemlere yol açabilir. Bu aynı anda utangaçlığın telafisi olarak da kullanılan, gözü pek davranmayı da içermektedir. Utangaçlık doğrudan içedönüklükle ilgili değildir. İçine kapanık kişiler, kendilerinden ödül almadıkları için, sosyal durumlardan kaçmayı seçerler ve aşırı duyumsal düşünceleri ezici bulabilirler. Çekingen insanlar böyle durumlardan korkarlar ve kaçınmaları gerektiğini hissederler (68).

2.7.5.3. Davranış Bozuklukları

Anormal davranışlar çok çeşitlidir. Psikiyatri Derneği (APA) ruhsal bozuklukları ayrıntılı bir biçimde sınıflandırılmıştır. Ruhsal bozuklukları sınıflandırmak, normal davranışın tartışılmasında bize kolaylık sağlar. APA'nın sisteminin çoğu bölümlerinde, bu bozuklukların açıklamalarına değil, tanımına yer verilmiştir. Bu sistem bazıları tarafından eleştiriye uğramıştır. Bu eleştirilerin nedeni, sınıflamada sadece bireysel davranışların göz önüne alınması, grupların, ailelerin, toplumların davranışlarıyla ilgilenilmemesidir. Bununla birlikte, sistem kesin sonuçlar da oluşturmuştur. "Normal

dışı” tanısı konan davranış hakkında kesin bilgiler verilmiştir. Aşağıdaki tabloda APA'nın tanısal ve istatistiksel el kitabında kullanılan kategoriler verilmiştir (60).

Tablo.1.APA'nın Ruhsal Bozukluklar Sınıflandırması (70)

Kategori	Örnek
Çocukluk veya ergenlik dönemi bozuklukları	Geri zekalılık, beslenme bozuklukları
Organik ruhsal bozukluklar	Erken bunama, alkol ve ilaç bağımlılığı
Karakter bozuklukları	İlaç ve alkol bağımlılığı
Şizofreni	
Paranoya bozuklukları	
Duygusal yönden dengesizlik	Bipolar bozukluklar
Kaygı bozuklukları	Kaygı reaksiyonları, fobi, obsesif
Samotaform bozukluklar	Hipokondriak, konversiyon bozuklukları
Dissosiyatef bozuklukları	Amnezi, çoğul kişilik
Cinsel bozukluklar	
Uyum bozuklukları	Kleptoman
Kişilik bozuklukları	

1- Başkalarının mallarına ve bedensel bütünlüklerine yönelik saldırgan ve duyarsız davranışlar.

2- Başkalarının alanlarına, sınırlarına yönelik mesafesizlik, saygısızlık.

3- Dürtüsellik, dürtülerine göre harekete geçme. Bu insanların uzun vadeli planları olmaz, kısa planlar yaparlar. O anda akıllarından geçtiği gibi davranırlar.

4- Duygu ve öfke patlamaları. Aniden dürtüsel olarak veya önemsizde olsa, bir nedene bağlı olarak bağırp çağırıp kavgaya girişebilirler.

5- Duyarsızlık. Bu insanlar başka insanların yaşamlarında yol açtıkları hasarlara karşı duyarsızdırlar. Pişmanlık duymazlar.

6- Yalan söyleme ve hırsızlık. Yalan söyleme ve hırsızlık aslında aynı şeylerdir; yani gerçeği çalmaktır. Kendi dünyalarından dışlamak için gereksiz ortamlarda dahi yalan söylerler. Hırsızlıkları çok yoğun değildir. Genelde sabıka almazlar.

7- Kendine duyarsızlık. Sorumsuz araba kullanmak gibi davranış bozukluğu gösterirler. Kendi başlarına gelebilecek olumsuzlukları da umursamazlar. Bu insanlarda samimiyetin doğal olmayan bir kısmı " mesafesizlik " vardır. Çocukluk öykülerinde iletişim kopukluğu, kurallara uymama, evden kaçma gibi hikâyeler vardır. Henüz ergenlik çağına gelmemiş gençlerse hemen " kişilik bozukluğu " tanısı konmalıdır.

8- Kurallara ve otoriteye baş kaldırma ve uymama vardır. Genel kuralları çiğnerler ve öfke patlamaları ile karşı çıkarlar. En yoğun duyguları öfkedir. Bu öfkeyi

maskeleyemezler ve toplumsal sorunlar yaratacak şekilde dışa vururlar. Bu kişilerde sevgi arayışı ve kabul edilme önemlidir. Kendilerini algılayamaz, anlayamaz ve kendileriyle ilişki kuramazlar.

Diğer belirtiler:

- Öfke patlamaları, kurallara itaatsizlik, hırsızlık, yalancılık
- Vicdansızlık
- Kendisine güçlü görünme isteği. Dışarıdaki insanlara öfke ile güçlü göründüklerini varsayarak, içlerinde güçlü olduklarını sanırlar.
- Ortamı bilgi ile değil, agresyon gerilimi ile kontrol etmek isterler.
- Kendilerini anlamaktan uzak ve her problemde çözümü dışarıda arayan kişilerdir. Öfkeyi dış dünyaya akıttıkça kendini savunmuş olur; ama daha çok öfkelenerek bir kısır döngünün içinde kalır. Köşeye sıkışmış hisseder, riske girer, çaresizliği ve çözümsüzlüğü hep öfke nedeniyledir.
- Bu insanların öfkesini bastırıp yenebilen tek duygu kaygıdır. Kaygı yaşarlarsa öfkeleri sönebilir.

2.8. Spor ve Sosyalleşme

2.8.1. Sosyal Bir Olgu Olarak Spor

Modern toplumun en belirgin özelliği olan sosyal farklılaşma artan iş bölümü ile sosyal bütünleşme arasındaki uyumun sağlanmasında spor aktif bir araçtır. Toplumun sosyal yapısı içinde uyma ve çatışma modellerinin yanı sıra, huzursuzlukların, sapma davranışların azaltılması ve bunların normlarla ahenkleştirilmesi, gerginliklerin toplum yararına yönlenebilmesinde spor önemli faktörlerden birisidir (45).

Görüldüğü gibi spor her ülkede ve her dönemde önemli bulunmuştur ve içinde gerçekleştiği toplumun sosyal yapısına ve siyasal yönetimine bağlı olarak biçimlenmiştir (45).

Spor, toplum yaşamına çok değişik yollardan girerek, bireyleri doğrudan ya da dolaylı olarak kendisine bağımlı kılmış ve her zaman toplumun ilgisini canlı tutmayı

başarmış bir sosyal olgudur. Bu olgu toplumun yaşamında belirli görevler üstlenmektedir. Toplum vazgeçilmez zevklerini, ihtiyaçlarını karşılayarak kendisine bağlayan bu olgu, günümüz dünyasında büyük bir toplumsal kurum olduğunu kabul ettirerek, toplumu çok yakından ilgilendiren belli davranışlar, düşünceler, inanç ve simgeler geliştirmiştir. Her toplumsal kurum gibi, diğer toplumsal kurumlarla ilişki halindedir ve o toplumun hukukundan, siyasetinden, ekonomisinden, demografik kültürel, coğrafi yapısından ve çevresinden ayrı düşünülemez (33).

Spor belli kurallara göre yapılan bir uğraşı olması nedeniyle, insanlarda, kurallara uyma alışkanlığı ve bilinci kazandırır. Bu açıdan spor, içinde yaşadığımız toplumun kurallarına uyum sağlamamıza yardımcı olur. Önemli bir sosyalleşme aracı olarak işlev görür. Spor kolektif bir uğraşı olması nedeniyle, insanlar arası ilişkilerin gelişmesine ve toplumsal katılımın artmasına hizmet eder. Toplumsal katılımı artırması nedeniyle aynı zamanda özgürlük bilincinin yerleşmesine katkıda bulunur. Spor dengeli kişiliğin gelişmesine hizmet eder. Özellikle fiziksel ve zihinsel açıdan birikmiş enerjinin boşalmasını sağlayarak insanların dengeli bir kişiliğe kavuşmasına, aşırılıklardan ve kötü alışkanlıklardan uzaklaşmasını sağlar. Spor kurallarına uygun olarak davranan ve eylemde bulunma alışkanlığı kazandırdığı için insanların dikkatini artırır (6).

Spor; saptanmış kurallara göre oyun ya da yarışmadan duyulan haz, bedensel aktivitenin yükseltilmesi ve boş zamanın aktif olarak geçirilmesine yönelik bedensel aktivitedir. Spor sözcüğünün içeriği ve anlamı belirli zamansal tereddüt söz konusuysa, spordaki dönüşümün bizzat kendisine ve parçası olduğu topluma bağlıdır. Spor, sosyal bir yapıdır. O halde sosyal davranışın bir sonucu ve böylelikle de kültürümüzün bir parçasıdır. İnsanların sosyal davranışı ve dili kullanım biçimleri sadece sosyal sınıflar arasında bir ayırım yapmaya yol açmaz. Her sosyal gruplaşmanın söz konusu kavram içeriklerine bağlı olarak kendi sporunu yarattığı düşüncesi mantıklıdır (8).

Günümüzde hızla gelişen teknoloji, insan gücüne duyulan gereksinimlerin giderek azaltmış ve bunun sonucu olarak insanın doğal yapısına uymayan bir yaşam biçimi ile birlikte iş ve sosyal çevreden gelen baskılar, stresler, dolaşım ve solunum sistemleri hastalıklarını, özellikle gelişmiş ülkelerde başta gelen ölüm nedenleri arasına

sokan faktörlerdir. Spor çağdaş insanın karşısına dikilen bu tehlikeye karşı dinamik, güncel yaşamın getirdiği streslerden uzak bir ortam yaratarak çözüm getirmekte ve kazandırdığı sağlıklı yaşam biçimiyle de koruyucu tıbbı yardımcı olmaktadır. Sporun bu işlevi yanında kişilerin sosyal ve bireysel karakter gelişimi üzerinde de olumlu etkileri açıktır (45).

Spor her şeyden önce birbirinden son derece farklı, değişen, hatta birbiriyle çelişen anlamlar içeren, çok yönlü bir faaliyettir. Bu faaliyete yönelen bireylerin amacı, eğlenmek, dinlenmek ve hoşça vakit geçirmekten, sağlığını korumaya, güçlü olmaya, sosyal bir çevre edinmeye, ya da para kazanmaya kadar geniş ve değişken bir yelpaze içinde yer almaktadır. Profesyonel sporcu için geçimini sağlayan iş, hastanın tedavi, mankenin formunu korumak için katlandığı eziyet, iş adamının gözünde mal, seyircinin psikolojik deşarj yolu, üst sınıfın farklılıklarını koruma, orta sınıfların yukarıya sıçrama arzusu, alttakilerin güç arayış çabası, gencin gençliğinin gereği, yaşlının yaşlanmadığının delili, engellinin kendini ifade etmesi olabilmektedir. Bu amaçlara bakıldığında bile sporun tanımlanması güçleşmektedir (3).

2.8.2. Sporun Birey Üzerindeki Etkileri

2.8.2.1. Fiziksel Etkiler

Çocuklarda sporun büyüme ve gelişme üzerine etkileri de pek çok araştırmaya konu olmuştur. Araştırmaların büyük bölümü düzenli yapılan sportif aktivitenin boy uzunluğu ve vücut ağırlığı üzerindeki etkileri ile ilgilidir. Sportif başarı amacıyla spora başlama yaşının giderek düşmesi nedeniyle antrenman veya egzersizin kaslar, büyümeyi uyaran hormonlar ve henüz kapanmamış olan büyüme plakları üzerindeki etkilerine ilişkin tartışmalar güncelliğini korumaktadır. Çocukların sporla tanışma yaşları sıklıkla okul çocukluğu dönemine rastlamaktadır. Çocuk gittikçe daha olgun düzeye ulaşır ve becerileri hızla öğrenir. Oyun ve sportif performansı artış gösterir. Bu dönemde erkek ve kız çocuklarında boy ve ağırlıktaki artış yavaş ve sabit olmaktadır. 4 yaştan sonra büyüme hızı benzer şekilde yılda 5–7 cm. kadar gerçekleşmektedir. Bu durum çocuğa vücudunun değişime alışması için fırsat verir. Ergenlik öncesi kemik olgunlaşması kızlarda 2 yıl daha ileridir. Bu nedenle kız çocuklarda büyüme kırkıdakları daha erken

kapanır. Ergenlikle birlikte ilk önce el ve ayakların büyümesi hızlanır. Bunu ön kol ve bacaklar, daha sonra üst kol ve uylukların uzaması izler. Uzunlamasına büyümeyi enine büyüme takip eder. Kızlarda kalçaların, erkeklerde de omuzların genişlemesi belirgindir. Kol ve bacaklarda uzama durduktan sonra gövde uzaması bir süre daha devam edebilir. Bu ergenliğin sonunda bir miktar daha uzamanın nedenidir. Bu arada yüz kemikleri hızla büyür ve yüz görünümü değişir. Ergenlik döneminde vücut bölümleri arasındaki bu gelişme farklılıkları ve orantısızlıklar koordinatif becerileri olumsuz etkileyerek spor türüne özgü becerilerin kazanılmasında dezavantaj oluşturabilmektedir. Ayrıca, büyümeye bağlı fiziksel kapasitede oluşan değişiklikler antrenmandan da etkilenebilmektedir. Bu nedenle çocuk sporcularda büyüme ve antrenmanın performans parametreleri üzerine etkilerini ayırt etmek oldukça zordur (90).

2.8.2.2. Psikolojik Etkiler

Uluslararası organizasyonlarda performans yaşının bazı spor türlerinde giderek düştüğü görülmektedir. Bu durum spora daha erken yaşlarda başlanmasına neden olmaktadır. Küçük yaşta antrenmana başlamanın olumsuz psikolojik etkileri ile ilgili çalışma sayısı azdır. Psikolojik etkilerin yanında fiziksel anlamda da tek yönlü ve ağır antrenmanlar uygulanmadıkça bir sorun olmamaktadır. Uzun süreli dayanıklılık çalışmaları hem psikolojik hem de kas, tendon ve eklemlerin tekrarlayan zorlanmalar altında kalmaları nedeniyle uygun olmayabilirler. Çocukların mekanik verimlilikleri iyi olmadığı için aynı işi yaparken daha çok oksijen tüketir ve daha çabuk yorulurlar. Bu yaşla birlikte gelişme gösterecektir. Yine de antrenmanlar çok uzun tutulmamalı ve sık dinlenme aralıkları verilmelidir. Ayrıca yarışma ortamından çok oyun içerikli çalışmalara yer verilerek o sporun temel özellikleri öğretilmeye çalışılmalıdır. Kazanmak yerine eşit katılım hedeflenmelidir. Fiziksel gelişim sırasında boyun uzaması kemiklerin epifiz adı verilen büyüme plaklarından sağlanmaktadır. Aşırı fiziksel yük ve büyüme plaklarına gelen darbeler, bu bölgelerin erken kapanmasına neden olabilmektedir. Okul çocukluğu döneminde sağlık toplarıyla çalışmalar ve zamanla vücut ağırlığıyla yapılan çalışmalara da yer verilmesi önerilirken ek ağırlık çalışmalarının 15–16 yaşlara kadar ertelenmesi gerekmektedir (90).

2.8.2.3. Sosyal-Kültürel Etkiler

Spor bireyin dinamik sosyal çevrelere katılımı sağlayan bir sosyal etkinlik olması özelliğinden dolayı kişinin sosyalleşmesinde önemli bir role sahiptir. Modern toplumlarda sporun çoğunlukla kollektif bir etkinlik olduğu göz önünde bulundurulduğunda, sportif faaliyetler aracılığı ile spor ile ilgilenen bireyler değişik insan grupları ile sosyal ilişkiye girmektedir. Spor, bireyin kendi dar dünyasından kurtularak başka ortamlarda, başka kişilerden, inançlardan, düşüncelerden insanlar ile diyalog içinde bulunmasını, onlardan etkilenmesini ve onları etkilemesini sağlamaktadır. Bu yönü ile sporun, yeni dostluklar kurulmasına, pekiştirilmesine ve sosyal kaynaşmaya destek sağladığı söylenebilir. Spor sadece spor yapanlar değil izleyici kitleler arasında da önemli bir sohbet ve muhabbet konusu oluşturmaktadır (14). Başlangıçta kişisel bir olgu olarak başlayan sportif faaliyetler, daha sonraları toplumsal bir nitelik kazanmasıyla daha geniş kitlelere ulaşmayı başarmıştır (16).

Sporda sosyalleşme ile ilgili olarak yapılan çalışmaların bir bölümü Bandura'nın "Sosyal Öğrenme Teorisi" ele alınarak oluşturulmuştur. Yılmaz, Bandura'nın, tüm davranış türlerinin doğrudan tecrübe edilen pekiştirmenin yokluğunda da öğrenebileceğine inandığını belirtmektedir. Bizler her zaman kendimizi pekiştirerek değil, başka insanların davranışlarını ve bu insanların davranışlarının sonuçlarını gözlemleyerek de dolaylı pekiştirmeler aracılığı ile öğreniriz. Bilişsel süreçlerin, sosyal bilişsel teoride çok önemli bir işlevi vardır. Bizler doğrudan pekiştirme yaşayarak öğrenmek yerine model alma, yani başka insanları gözleme ve davranışlarımız onlarınkine benzetme yolu ile öğreniriz. Bandura'nın edindiği sonuçlar göstermiştir ki, bizimle aynı yaşta ve cinsiyette olan insanların davranışlarından en fazla etkileniyoruz. Ayrıca statüsü ve prestiji yüksek modellerden de etkilenme eğilimindeyiz. Ayrıca yapılan davranışın tipi de taklit derecemizi etkilemektedir. Basit davranışlar karmaşık davranışlara oranla daha çok taklit edilmektedir (57).

Birey çocukluktan itibaren içinde yaşadığı toplumun kültürel değerlerini yansıtan oyunlar ve fiziksel aktivitelerle birlikte yetişir. Bu oyun ve fiziksel aktiviteler bir yandan bireyin becerilerinin, kişilik özelliklerinin, duygusal yapısının gelişmesini sağlarken, diğer taraftan çevresindeki bireylerin rollerinin, normların ve kuralların

farkına varmasına katkıda bulunur. Bunların yanı sıra birey, çevreyle etkileşim, diğer insanlarla ilişki ve işbirliği kurma becerilerini kazanır. Organize sporlar da aynı şekilde bireysel ve toplumsal gelişime katkıda bulunur. Bu bağlamda spor da sosyalleşme sürecinde etkili olan kurumlardan biri olarak görülmektedir (11).

Spor toplum yapısına ve yöneticilerin spor politikasına bağlı olarak olumlu ya da olumsuz birikimlere neden olabilir. Toplumsal katılım aracı olarak, kitleler arasındaki işbirliği ve dayanışmayı artırır. Spor belli kurallara göre yapılan bir uğraşı olması nedeniyle insanlara, kurallara uyma alışkanlığı ve bilinci kazandırır. Bu açıdan spor, içinde yaşadığımız toplumun kurallarına uyum sağlamamıza yardım ederek önemli bir sosyalleşme aracı işlevi görür. Spor kolektif bir uğraşı olmak nedeniyle, insanlar arası ilişkilerin gelişmesine ve toplumsal katılımın artmasına hizmet eder. Toplumsal katılımı artırması nedeniyle aynı zamanda özgürlük bilincinin yerleşmesine de katkıda bulunur (6).

Aile spor üzerinde belirleyici bir faktördür. Spor sosyalleşme sürecinde elde edilen bir kazanımdır. Bu ilişkide sporun, belirlenen olmanın ötesinde bir belirleyici olarak da bir rol üstleneceğini unutmamak gerekir. Sosyalleşme sürecinin yoğun olduğu çocukluk ve gençlik döneminde sporun, bireylerin sağlıklı ve mutlu olarak yaşayabilmesinde, verimli olabilmek için bedenen sahip olmaları gereken özellikleri kazanmalarında, dinlenme ve ruh sağlığı ile ilgili beceri ve alışkanlıkları edinmelerinde, toplum içindeki rollerini yapma, başkaları ile iyi ilişkiler kurarak çalışabilmelerinde önemli işlevler vardır (3).

Sosyalleşme araçları olarak, referans gruplarının ve bizim için önemli olan diğer kişilerin çok büyük bir etkisi vardır. Prestij, sevgi duyma, ödül ve ceza bilinçli veya bilinçsiz olarak sporda sosyalleşme sürecini etkilemektedir. Yapılan pek çok çalışmaya göre başlıca sporda sosyalleşme araçları, aile, arkadaş grubu, kardeşler, öğretmenler, antrenörler ve rol modelleri olarak ortaya konulmuştur (57).

Gelişmiş ülkelerde sportif yarışmalar da sosyalleşmenin önemli bir aracı olarak kabul edilebilir. Amerika Birleşik Devletleri'nde fikir olarak bu eğilimde olan

yetişkinler, oyunlu aktiviteler düzenlemekte ve amaç edinmeyi, beceri geliştirmeyi ve ödül alma başarısının önemini vurgulayan spor programlarına katılması için çocuklarını teşvik etmektedirler. Çocuğun temel gelişiminde zaten oyuna sınırsız ihtiyacı vardır. Organize edilmiş sportif oyunlar yoluyla çocukların hem kendi akranları ile bir arada olması sağlanır. Hem de kurallara ve kararlara uyma, yenme ve yenilmeyi hazmetme gibi deneyimler kazandırılır. Ancak bu organizasyonlarda çocuğun insan yönü üzerinde durulmalı sporcu yönü ön plana çıkarılmamalıdır. Böylece çocuk kendi vücudunu tanıma, fiziksel özelliklerinin farkına varma fırsatını elde eder. Kendinden daha çok iyi ve daha az iyi kişiler olduğunu fark eder. Daha az iyi olanları küçük görmeyi, daha çok iyi olanları takdir etmeyi öğrenir. Bu deneyimler hayatı boyunca farklı koşullarda karşılaşacağı benzer durumlara uyumunu kolaylaştırır (45).

2.8.3. Sporun Sosyalleşme Üzerindeki Etkileri

Spor en temel tarifıyla harekettir. Fakat bu hareket ister bireysel olsun ister grup halinde olsun belli kurallar dâhilinde ve bir disiplin içinde yapıldığı için sosyolojik bir olaydır. Daha da önemlisi spor, Dünya Sağlık Örgütünün (WHO) tarif ettiği esenlik (Wellness) kavramı kapsamında insanın tüm boyutlarda iyi ve denge içinde olma haline her boyutta (fizyolojik, sosyolojik, psikolojik, ekonomik, vs.) katkıda bulunabilen bir olaydır. Bu faydaları anlamak için sporun ne olduğunu tanımamız gerekmektedir. Spor, yapan kişinin amacına göre, elit veya rekreatif olmak üzere 2 grupta düşünülebilir: Elit amaçlı sporda kişi sporu teknik ve taktikleri ile derinlemesine öğrenmek, pekiştirmek ve sergilemek suretiyle üst düzeyde ve yoğun bir şekilde gerçekleştirmeyi amaçlar. Yani madalya hedefler. Bu doğrultuda takımlar, kulüpler, federasyonlar, vb. gibi örgütlenmeler ve antrenör, masör, spor hekimleri, vb. meslekler ortaya çıkmıştır (16).

Rekreatif amaçlı sporda, kişi yoğun çalışma yükü, rutin hayat tarzı veya olumsuz çevresel etkilerden tehlikeye giren veya olumsuz etkilenen bedeni ve ruhi sağlığını tekrar elde etmek, korumak veya devam ettirmek aynı zamanda zevk ve haz almak amacıyla, kişisel doyum sağlayacak, tamamen çalışma ve zorunlu ihtiyaçlar için ayrılan zaman dışında kalan bağımsız ve bağlantısız serbest zaman için de, isteğe bağlı ve gönüllü olarak ferdi veya grup için de seçerek hareket etmeyi amaçlar. Bu amaç aynı

zamanda Rekreasyonun basit bir tanımıdır. Spor zihinsel ve/veya fiziksel bir harekettir. Bu hareket çoğunlukla sosyal ve /veya toplumsaldır. Sporun kişiye sağladığı bireysel katkıları bile sonunda kişinin daha sosyal ve toplum içinde aktif / katkı sağlayan bir birey olmasına sebep olmaktadır (16).

Spor çevrecidir. Bugün Dünyada daha çok spor (Kano, Rafting, Oryantiring, Dağ Bisikleti, Dağcılık, Tur Kayağı, Yamaç Paraşütü, vb.) doğal çevrede yapılmaktadır ve bu sporların popülaritesi de giderek artmaktadır. Çevrecilik ve Spor o kadar içi içe geçmiştir ki Dünyanın en büyük spor organizasyonu olan Olimpiyatların patronu IOC (Uluslar arası Olimpiyat Komitesi) bir şehre Olimpiyat Oyunları Organizasyonunu vermek için ilan ettiği ölçütlerden en önemlisi olarak çevrecilik ortaya çıkmaktadır. Bu konuda IOC hem aday şehrin çevreci yapısına hem spor tesislerindeki çevreci yaklaşımlara hemde halkın çevre bilinç ve tutumuna bakmaktadır. IOC aday şehre şu soruları sormaktadır (16):

- Mimari yapı (tasarım ve peyzaj)
- Tesislerin yeniden kullanılabilirliği
- Metruk mahallerin restorasyonu
- Yıkıcı arazi kullanımdan kaçınma
- Canlıların yaşam yerlerinin korunması ve bio-değişimlilik
- Yenilenemeyen kaynakların kullanımının asgariye indirilmesi
- Kirlenici maddelerin kirliliğinin asgariye indirilmesi
- Kanalizasyonun işlenmesi
- Katı atıkların işlenmesi
- Enerji tasarrufu
- Su ve hava kalitesi
- Çevre bilinci

Sportaki Rekreatif yaklaşımda insanların en çok tercih ettiği sporların (Bisiklet, Jogging, Yürüme, Streetball, vb.) yapıldığı yer olarak aranan ortam yeşillikler içinde ses, hava ve toprak kirliliği olmayan alanlardır. Bu nedenledir ki Rekreasyon Uzmanları şehir planlamalarındaki Rekreasyon alanlarının yeşil ve sportif özellikleri ağırlıklı olmasına çaba sarf etmektedirler (16).

Spor toplumsal dayanışma ve bütünleşmeyi sağlar. Sporun evrensel değerlerinde, toplumlarda insanları gruplara ayıran ırk, milliyet, din, mezhep, sosyal konum, eğitim, kültür ve ekonomik farklılıklar, vb. özellikleri göz ardı eden bir yaklaşımla herkese eşit bir yaklaşım (Fair play) ortaya konur. Hele kazanmanın ikinci plana itilip katılımın ön plana çıkarıldığı Rekreatif spor grupları arasındaki çatışmanın azaltılmasında önemli rol oynamaktadır. Rekreatif sporda sosyal, ekonomik veya eğitim farklılıkları ortadan kalkar ya da önemsizleşir. Her kesimden insan ortak zevkleri doğrultusunda bir araya gelirler ve ortak uğraşılarda bulunur. Spor her kesimden olan bu insanların birbirlerini tanımalarına, dostluk kurmalarına ve ortak amaçlar etrafında birlikte çalışmalarına imkân hazırlar. Örneğin; bir basketbol takımını oluşturan sporcuların etnik kökeni, ırkı, dini, sosyal ve kültürel durumu, eğitim düzeyi ya da ekonomik yönü katılanların hiç birisi için ön planda değildir ve önemsenmeyen unsurlardır. Takımı oluşturan ve her kesimden oluşan sporcuların ortaklaşa yaptıkları ve dikkatlerini öncelikle yoğunlaştırdıkları husus, basketbol faaliyetinin kendisidir. Bu durum toplum hayatının niteliğini geliştirmekte, toplumun moral değerlerini yükseltmektedir (16).

Spor demokratik toplum yaratılmasına önemli bir katkı sağlar; Bilhassa takım sporları sayesinde kişi, diğerleriyle olan ilişkilerini kurallar çerçevesinde yürütme, gruba liderlik yapma ve/veya liderle birlikte hareket etme, alınan kararları kabullenme, ortak hedefler doğrultusunda birlikte hareket etme, vb. değerleri geliştirir. Bu değerler ise demokratik toplum açısından çok önemli bireysel değerlerdir. Spor insanları sosyalleştirir; daha çok sosyal ilişkiler kurmasında ve geliştirmesinde büyük rol oynar. Nitekim yeni arkadaşlıkların oluşması, grup içinde yer edinme, yerini idrak edebilme ve diğer grup üyelerini tanıyabilme gibi çabalar, kişinin sosyal yaşantısını etkileyerek olgunlaşmasını ve toplum hayatına alışmasını sağlar. Spor sayesinde bu değerlere kavuşmuş toplumların yaşadığı bölgelerde sosyal yapılar (dernek, kulüp, tesisi, vb.) artar ve ortak heves ve heyecanların paylaşıldığı bir ortamdaki kişiler gelişmiş sosyal ilişkiler kurar (16).

Spor olgusu, başlangıçtaki hareket ve eğlenme aracı olma niteliğinden değişime uğramıştır. Şöyle ki;

- Spor önceleri sadece belli bir sosyal kesimin boş zaman faaliyeti iken, günümüzde kitlelere mal olmuştur.

- Evvelce organize olmayan bir serbest faaliyet niteliğinde olan spor, zamanla organize olmuş, kurumsallaşmış ve güç haline gelmiştir.

- Spor sadece boş zaman faaliyeti olmaktan çıkıp bir meslekler grubu niteliği kazanmıştır (39).

Spor ve Rekreatif yaklaşım toplumda çeşitliğin artmasına yardımcı olur. Bir toplumda insanların serbest zamanların da yapacak birçok aktivitesinin arayışı içinde olması çeşitliliği ve sosyal zenginliliği beraberinde getirecektir. Rekreasyon ve sporun ulusal ruhun güçlendirilmesi, sosyal uyum (ulusal hemfikirlik), aile bağlarının güçlenmesi (aile ilişkilerinde yakınlaşma), yaşlıları kabul (ilgi alanları oluşturarak kendilerini yararlı hissetmeleri), vb. sosyal ve toplumsal davranışların gelişmesinde de olumlu etkileri vardır (16).

Ottawa üniversitesinden Jean Harvey and Francois Houle nin makalesinde ifade ettiği gibi spor Feminizm ve Ekolojizm gibi yeni sosyal hareketlerden çok derin bir şekilde etkilenmiş ve onların destekçisi olmuştur. Ayrıca spor uluslar üstü iletişimin kurulması ve insanların uluslar üstü kültürel bir kimlikte toplumsal bilinç geliştirmesine yardımcı olmuştur. Günümüzde toplum bilimciler toplumların gelişmişlik değerlendirmesini Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) ortaya koyduğu esenlik (Wellness) kavramına paralel bir şekilde ele almakta ve bir toplumu ve onu oluşturan bireyleri sadece iş ortamında ne kadar verimli olduklarıyla değil iş sonrası serbest zamanlarında ne ile uğraştıkları ile yorumlamaktadırlar. Bu değerlendirmede reaktif spor çok önemli bir yer tutmaktadır (16).

2.9. Engelliler İle İlgili Yapılan Yasal Düzenlemeler

Ülkemizde özellikle Avrupa Birliği uyum sürecinde giderek hız kazanan engelli ve özürlü bireylere sahip çıkma konusu, bazı yasal düzenlemelerle korunma altına alınmıştır. Burada, yasanın ikinci bölümünde geçen 15 ve 16. maddede belirtilen eğitim ile ilgili bölüme kısaca yer verilmiştir.

“Hiçbir gerekçeyle özürülülerin eğitim alması engellenemez. Özürlü çocuklara, gençlere ve yetişkinlere, özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak, bütünleştirilmiş ortamlarda ve özürlü olmayanlarla eşit eğitim imkânı sağlanır.

Özürlü üniversite öğrencilerinin öğrenim hayatlarını kolaylaştırabilmek için Yükseköğretim Kurulu bünyesinde araç-gereç temini, özel ders materyallerinin hazırlanması, özürülülere uygun eğitim, araştırma ve barındırma ortamlarının hazırlanmasının temini gibi konularda çalışma yapmak üzere Özürülüler Danışma ve Koordinasyon Merkezi kurulur.

Özürlüler Danışma ve Koordinasyon Merkezinin, çalışma usul ve esasları, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu ile Özürülüler İdaresi Başkanlığınca müştereken hazırlanan yönetmelikle belirlenir.

Görme özürülülerin eğitim ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamak üzere hazırlanacak kabartma kitap, sesli kitap ve materyal üretilmesini teminen gerekli işlemler, Millî Eğitim Bakanlığı ve Kültür ve Turizm Bakanlığınca müştereken yürütülür.

Özürlülerin eğitsel değerlendirme ve tanınması il milli eğitim müdürlükleri rehberlik araştırma merkezlerinde uzman kişilerden oluşan ve özürlü ailesinin yer aldığı özel eğitim değerlendirme kurulu tarafından yapılır ve eğitim plânlaması geliştirilir. Bu plânlama her yıl yeniden değerlendirilerek, gelişmeler doğrultusunda gözden geçirilir. Kurulun teşkili ve çalışma usul ve esasları Milli Eğitim Bakanlığı ile Özürülüler İdaresi Başkanlığınca müştereken çıkarılacak yönetmelikle belirlenir.”

2.10. Konu İle İlgili Yapılan Çalışmalar

2.10.1. Makale ve Bilimsel Çalışmalar

Pehlivan, A. İnal, S. Dane, Ş. ve Akar, S. (2002) araştırmalarında değişik görme derecelerine sahip (B1, B2 ve B3), 10 -14 yaş grubu görme engelli kız ve erkek çocukların 12 haftalık goalball sporu ve hareket eğitimi programı sonunda, kaygı durumlarını analiz etmek amacıyla yapılmıştır. Çalışmaya erkeklerde; 12 goalball denek, 14 hareket eğitimi denek ve 16 kontrol grubu, kızlarda ise; 10 goalball denek, 10 hareket eğitimi denek ve 10 kontrol grubu olmak üzere toplam 72 (42 erkek ve 30 kız) öğrenci katılmıştır. Fiziksel uygunluk değerleri olarak; Maks. VO₂, esneklik, el kavrama kuvveti, denge, durarak uzun atlama, mekik, dikey sıçrama, anaerobik güç, 20 m. sprint, sağ el işitsel reaksiyon zamanı ve sol el işitsel reaksiyon zamanı ölçüm ve testleri yapılmıştır.

İstatistiksel analizler için SPSS 12.0 programı kullanılmıştır. Goalball ve hareket eğitimi gruplarının ön testlerinde ve son testlerinden sonra gruplar arası karşılaştırmalarda Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova) ile Tukey HSD testi kullanılmıştır. Goalball, hareket eğitimi ve kontrol gruplarının ön-son test ölçümleri arasında gelişim farkı olup olmadığı, parametrik olmayan Wilcoxon testi ile değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda; goalball sporunun hareket eğitimi programı kadar etkili olmasa da, görme engelli çocukların fiziksel uygunluk düzeylerini geliştirdiği ve görme engelli çocuklara öğretilmesinin onların fiziksel uygunluk düzeylerini geliştirdiği görülmüştür. Antalya Spor Bilimleri kongresi, 2002

Koparan, Ş. (2003) araştırmasında özel ihtiyacı olan çocuklarda spor konusunu teorik olarak incelemiştir. Çağımızın modern monoton günlük yaşamı içinde fiziksel kapasitemizin kullanılabilmesi ve kişinin anatomik, fizyolojik ve psikolojik yönden sağlıklı olabilmesi için spor iyi bir araçtır. Engelli kişiler için ise spor, öncelikle topluma adaptasyonlarını gerçekleştirmek ve kendi kendine yetebilme duygusunu ortaya çıkarmak için uygulanan rehabilitasyon programları içinde yer almış. Engellilere

yönelik özel ve resmi müsabakalar ve olimpiyatlar düzenli aralıklarla yapılmaya başlanmıştır.

Bu gelişmelerin etkisi altında çocuk temel eğitiminde önemli bir yeri olan Beden Eğitimi dersleri özel ihtiyaçları olan çocukların eğitiminde de daha önemli bir düzeyde yer almaya başlamıştır. Beden Eğitimi derslerinde yer alacak olan uygulamaların normal çocukların eğitim programlarında olduğu gibi engelli çocukların eğitim programlarındaki spor faaliyetlerinin engelli bireyin topluma kabul görmesini kolaylaştırarak sosyal uyumlarına olumlu etki ettiğini göstermektedir.

Şık, N. Çalık, F. Sivrikaya, K. Ve Kahveci, M. (2004) araştırmalarında engelli okullarında çalışan Beden Eğitimi ve spor öğretmenlerinin mesleki deneyim kriterleri ve empati düzeylerini incelemişlerdir. Araştırma Milli Eğitim Bakanlığının İstanbul, Kocaeli, Sakarya İl Müdürlüklerine bağlı engelli okullarındaki Beden Eğitimi öğretmenlerini kapsamaktadır. Öğretmenlere konularını belirlemek amacıyla sorulan sorulardan oluşan bir anket ve Dökmen (1988) tarafından geliştirilen empati beceri ölçeği uygulanmıştır.

Elde edilen veriler SPSS paket programında tanımlayıcı istatistik ve Kruskal Wallis yöntemleriyle analiz edilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre; engelli okullarında görev yapan Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Empatik yaklaşımlarının birbirine benzer ve iyi olduğu sonucuna varılmıştır. Antalya Spor Bilimleri kongresi, 2004

Aygün, Ö. Ve Dinçer Albayrak, C. (2004) araştırmalarında 9-15 yaş grubu öğretilebilir zihinsel engelli çocukların egzersiz öncesi alınan motorik spor test sonuçları ile 10 haftalık egzersiz sonrası alınan motorik spor test sonuçlarının karşılaştırılarak beden eğitimi ve sporun zihinsel engelli çocuklar üzerindeki etkilerini incelemişlerdir.

Çalışmaya, Kanada Eğitim Uygulama Okulundan çeşitli türde zihinsel engelli (n=15) öğrenci katılmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin; antrenman programı

öncesinde yedi farklı (20 m sür'at, 400 m dayanıklılık, esneklik, sağlık topu atma, durarak dikey sıçrama, çabuk kuvvet – denge - koordinasyon, çift ayak durarak uzun atlama) motorik spor testi yapılmıştır. Daha sonra 10 haftalık egzersiz programı sonrası öğrencilere aynı yedi farklı motorik spor testleri uygulanarak, ön test sonuçları ile son test sonuçları karşılaştırılmıştır.

Elde edilen veriler; Man Whitney U ve Pearson Corelasyon yöntemiyle analiz edilmiştir. Sonuç olarak; araştırmaya katılan (n=15) zihinsel engelli öğrencinin egzersiz öncesi ve sonrası motorik testlerin sonuçları karşılaştırıldığında; 400 m ve dikey sıçrama sonuçları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Boy, dikey sıçrama, durarak uzun atlama, esneklik, kilo, sağlık topu atma, 20 m sonuçları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Antalya Spor Bilimleri kongresi, 2004

Karahan, M. ve Demir, R. (2004) araştırmalarında antrenmanların Eğitilebilir Zihinsel Engelli (EZE) çocukların bazı motor becerilerine etkisini araştırmak amacıyla planlanmıştır. Çalışmaya yaş, boy ve IQ ortalama değerleri sırasıyla 14 yıl, 154 cm, 59,1 puan olan 11 adet eğitilebilir zihinsel engelli erkek çocuk katılmıştır. Antrenman programından üç gün önce ve sonra Hastad ve Lacy(1989) ve Vannier ve Fait (1975)'in önerdiği bazı motor yetenek testleri uygulanmıştır. Antrenman programları haftada üç gün 10 hafta süreyle uygulandı. Bulgular, paired sample t testi ile bilgisayar ortamında değerlendirilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre, sağlık topu fırlatma, 27m (25 yard) koşu, genel vücut esnekliği, durarak uzun atlama ve disklere dokunma değerleri istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($p<0,01$). Statik denge ve reaksiyon zamanlarındaki gelişmeler ise anlamlı bulunmamıştır ($p>0,05$). Bu araştırmada, düzenli antrenmanlarla EZE çocukların bazı motor becerilerinin önemli derecede geliştiği görülmüştür. Antalya Spor Bilimleri kongresi, 2004

Kestek, S. İbiş, S. Yılmaz, G. ve Sevindi, T. (2004) araştırmalarında öğretilbilir zihinsel engelli çocukların, esneklik antrenman programı sonucu gelişmelerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya eğitim uygulama okulu ve iş eğitimi merkezine

devam eden 10-14 yaş gurubu 24 erkek öğretilbilir zihinsel engelli öğrenci katılmıştır. Bu 24 öğrenciden tesadüfî yöntemle 12 kontrol ve 12 deney gurubu oluşturulmuştur. Deney gurubuna 8 haftalık esneklik antrenman programı uygulanırken, kontrol gurubuna her hangi bir antrenman programı uygulanmamıştır. Deney gurubunun antrenman öncesi ve sonrası yapılan fiziksel ve esneklik parametre ölçümlerine göre deney gurubu erkek öğretilbilir zihinsel engellilerin; boy, kilo, gövdenin geriye ekstansiyonu, öne eğilme, spagat, köprü, otur-uzan testi ölçümlerinde anlamlı bir fark bulunurken $p>0.05$, omuz fleksiyonu testi değerlerindeki farklılık anlamlı bulunmamıştır ($p<0.05$). Kontrol gurubunda ise boy ve kilo değerlerinde anlamlı gelişme bulunurken ($p<0.05$), diğer parametrelerindeki farklılıklar anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$).

Sonuç olarak haftada 3 gün (2 saat) yapılan antrenmanlar sonucunda 10-14 yaş gurubu erkek öğretilbilir zihinsel engelli çocukların esnekliklerinin gelişimi, davranışları değiştirme de olumlu etki sağladığı zihinsel engelli bireylerin toplumsal yaşama katılımını sağlamada önemli bir role sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Beden eğitimi derslerinin gerekli yöntemlere uygun olarak işlenmesi ile zihinsel engelli çocukların davranışları ve fiziksel özellikleri geliştirilebilir. Bu sonuçlar ışığı altında bu okullarda ki beden eğitimi ders programları gözden geçirilmeli ve geliştirilmelidir. Antalya Spor Bilimleri kongresi, 2004

Savucu, Y. Sirmen, B. İnal, S. Karahan, M. Ve Erdemir, İ. (2006) araştırmalarında zihinsel engelli bireylerde Basketbol antrenmanının fiziksel uygunluk üzerine etkileri belirlenmiştir. Basketbol antrenmanı uygulamasıyla; bu bireylerin takım arkadaşlarıyla bir uyum içinde olmaları, fiziksel uygunluk ve hareket davranışlarında gelişmeler kaydedilmiştir.

Metin Sabancı Spastik Çocuklar Merkezinde eğitim gören 18-25 yaşları arasında, çalışmayı engelleyecek fiziksel engeli olmayan, 15'i deney grubuna ve 15'i kontrol grubuna rastlantısal olarak ayrılmış toplam 30 öğretilbilir erkek zihinsel engelli birey haftada iki gün (Salı, Perşembe) ve 70 dakika olmak üzere üç aylık bir basketbol antrenmanına (Özel Olimpiyat Oyunları) katılmış deney grubunun, antrenman programı

öncesi ve sonrası, kontrol grubunun ise ön test ve son testlerde fiziksel uygunluk ve antropometrik özellikleri ölçülmüştür. Basketbol antrenmanı için Özel Olimpiyat Oyunları Basketbol Yetenek Değerlendirme Testi (BSAT) ve engelliler için geliştirilmiş Brockport Test Bataryasına göre uygulanan fiziksel & fizyolojik (vücut ağırlığı, boy, vücut yağ yüzdesi, beden kitle indeksi (BKİ), 16 metre mekik koşusu, bacak kuvveti, el-pençe kuvveti, düz kol asılı kalma, bükülü kol asılı kalma, modifiye mekik, izometrik sınav, otur-eriş ve omuz esnekliği) ölçümler ve Anaerobik uygunluk (dikey sıçrama ve 20 metre sprint) ölçümleri alınmıştır. Zihinsel Engelli Bireylerde Basketbol Antrenmanının Fiziksel Uygunluk Üzerine Etkilerinin Belirlenmesi, F.Ü. Sağlık Bil. Dergisi 2006, 20(2), 105-113

Bayazıt, B. Meriç, B. Aydın, M. Ve Seyrek, E. (2007) araştırmalarında eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda kaynaştırma eğitimi yöntemiyle uygulanan eğlenceli atletizm antrenman programının psikomotor özelliklere etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya, yaşları 11-14 arasında olan 36 eğitilebilir zihinsel engelli ile 8 normal eğitim alan öğrenci olmak üzere toplam 44 erkek öğrenci katılmıştır. Antrenmanlar, haftada 3 gün, günde 90 dakika olmak üzere toplam 8 hafta süresince devam etmiştir. 8 haftalık antrenman programı öncesinde ve sonrasında, araştırma grubuna “Eğlenceli Atletizm Beceri Testi” ve “Motor Davranış Değişikliğine Yönelik Gözlem Formu” uygulanmıştır.

İstatistiksel değerlendirmeler SPSS 13.0 paket programında yapılmıştır. Eğlenceli atletizm antrenmanı sonrasında hem partnerli ($p < 0,01$), hem partnersiz grup istatistiksel anlamda gelişme gösterirken ($p < 0,05$), kontrol grubunda gelişme olmamıştır ($p > 0,05$). Motor beceri davranış değişikliği, partnerle çalışan kaynaştırma grubunda daha fazla artış göstermiştir ($p < 0,05$). Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Eğlenceli Atletizm Antrenman Programının Psikomotor Özelliklere Etkisi, SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 2007, V (4) 173-176

Ece, A. S. ve Çelik, A. (2008) araştırmalarında öğretiler zihinsel engelli öğrenciler ve bu öğrencilerin renk seçimleri üzerine pilot bir uygulama gerçekleştirilmiştir. Genel tarama modeli esas alınarak yapılmış olan araştırmada evreni temsil ettiği düşünülen bir çalışma grubundan yararlanılmıştır. Bu çalışma grubunu,

Bolu Emine Mehmet Baysal Eğitim Uygulama ve İş Eğitim Merkezinde eğitim gören, ailelerinden izin alınmış, talimatları anlayan, el ve göz koordinasyonu olan, ve hafif düzeyde iş-teknik sınıfındaki down sendromu, epilepsi (sara hastalığı), hiperaktivite dikkat bozukluğu ve öğrenme bozukluğu olan 10-12 yaş arası 25 zihinsel engelli öğrenci oluşturmaktadır.

Elde edilen veriler sonucunda, öğretilbilir zihinsel engelli öğrencilerin tek seçimli renk tercihlerinde sıcak renklerin (kırmızı, turuncu, sarı), soğuk renklere (mavi, yeşil, mor) göre daha çok yer aldığı, yine öğrencilerin sağlık durumları ile renk tercihlerine bakıldığında yine sıcak renkleri tercih ettikleri, öğrenme bozukluğu ve hiperaktivite-dikkat bozukluğu özellikler gösteren öğrencilerin en çok kırmızı rengi; down sendromu bulunan öğrencilerin turuncu rengi seçtikleri; epilepsi rahatsızlığı bulunan öğrencilerin ise soğuk renklerden mavi'yi tercih ettikleri belirlenmiştir. Öğretilbilir zihinsel engelli öğrencilerin renk seçimleri, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 2008 C.5 sayı 1

Savucu, Y. ve Biçer, Y. (2009) araştırmalarında zihinsel engellilerde aktivitenin önemine değinmişlerdir. Düzenli fiziksel aktiviteler engelli insanların sağlıklı bir yaşam sürmeleri açısından önem taşımaktadır. Egzersizin, zihinsel engelli bireylerin hareket etmekten haz alma, eğlenme ve başarıya gereksinimlerinin karşılanmasında önemli bir araç olduğu ifade edilmektedir. Yapılan araştırmalar, fiziksel aktiviteden yoksun zihinsel engelli bireylerin hareketsizlikten dolayı çeşitli hastalıklara maruz kaldıklarını (özellikle; kalp ve solunum problemleri, kan damarlarında yağlanma, kemik deformasyonları gibi) genellikle gevşek kas yapısına sahip olduklarını, zihinsel geriliğin artması ve yaşın da ilerlemesi ile motor gelişiminde kayıplar yaşadıklarını göstermiştir. Bu anormal durumlar engelli bireylerin fiziksel kapasitelerini sınırlayabilmektedir. Zihinsel engelli bireylerin, zihinsel engeli olmayan bireylere göre obez (şişmanlık) olma oranının oldukça yüksek olduğu bulunmuştur. Bunun nedeni, uygun olmayan beslenme alışkanlığı ve hareketsizliktir. Özellikle, hafif ve orta derecede zihinsel engeli olan bireylerde obezite oranının daha tehlikeli seviyelerde olduğu görülmektedir. Hafif ve orta derecede zihinsel engelli kadınların %38'i, erkeklerin %28'i obez bulunurken, diğer grupta bu oranın kadınlarda %28, erkeklerde %7 olduğu açıklanmıştır. Yetişkin zihinsel

engelli bireyler, hareketsizlikten dolayı yetersiz fiziksel uygunluğa sahiptirler. Sonuç olarak, düzenli aktiviteler, grup egzersizleri ve Basketbol gibi takım oyunlarının zihinsel engelli bireyler için fiziksel, zihinsel, sosyal ve ruhsal olarak yararlar sağladığı, bu insanların aileleri açısından çocuklarını daha iyi anladığı ve topluma daha uyumlu oldukları söylenebilir. Spor, engelli bireylerin sağlam ve engelli bireylerle bir araya gelmelerine olanak sağlayarak özel eğitimde ulaşılması hedeflenen “entegrasyon” için son derece önemli bir işlevi yerine getirmektedir. Zihinsel Engellilerde Fiziksel Aktivitelerin Önemi, Spor Bilimleri Dergisi, 2009 C.I sayı 2

2.10.2. Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri

Bayazıt B. 2006 yılında Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı için yürüttüğü doktora tezi çalışmasında eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda eğlenceli atletizm antrenman programının psikomotor özelliklere etkisini incelemiştir. Araştırmada; takla atmak, topu alıp yerine koymak, kuleden dönmek, engel geçmek, dairelerde tek tek sıçramak, çift ayakla sıçramak ve slalomlar arası geçiş motor davranış olarak alınmıştır. Partnerli, partnersiz ve kontrol grubuna “Motor Davranış Değişikliğine (takla atmak, topu alıp yerine koymak, kuleden dönmek, engel geçmek, dairelerde tek tek sıçramak, çift ayakla sıçramak ve slalomlar arası geçiş) Yönelik Gözlem Formu” öntest ve son- test olarak uygulanmıştır. Partnerli, partnersiz ve kontrol gruplarının ön-test Kruskal Wallis sonuçlarına bakıldığında; top al bırak, dairelerde tek tek sıçrama ve slalomlar arası geçiş parametrelerinde $p < 0,05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuşken düz takla, kulelerden dönüş, engel geçme ve çift ayak sıçrama motor davranışlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > 0,05$).

Demir R. 2006 yılında, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı için yürüttüğü yüksek lisans çalışmasında 10 Haftalık antrenman programlarının eğitilebilir zihinsel engelli erkek adolesanların bazı motor özellikleri üzerine etkisini incelemiştir. Antrenman programından beş gün önce ve sonra, zihinsel engellilere yönelik geliştirilmiş bazı motor yetenek testleri uygulanmıştır. Antrenman programları haftada üç gün ve günde 90 dk. olmak üzere 10 hafta süreyle uygulanmıştır. Bulgular, paired sample t-testi ile bilgisayar ortamında

değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, kontrol grubunun motor değerlerinde anlamlı bir gelişme görülmemiştir ($p>0,05$). Antrenman grubunun ise sağlık topu fırlatma, 25 yard. koşu, genel vücut esnekliği, durarak uzun atlama, 300 yard. koşu ve disklere dokunma değerlerindeki gelişmeler istatistiksel olarak anlamlı bulunurken ($p<0,05$), statik denge ve vücut ağırlığı değerlerinde anlamlı değişimin olmadığı görülmüştür.

Berktaş N. 2007 yılında Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı için yürüttüğü yüksek lisans çalışmasında eğitilebilir zihinsel engelliler, özel sınıflar ve kaynaştırma eğitimi gören öğrencilerde fiziksel uygunluğu değerlendirmiştir. Çalışmaya 2005-2006 eğitim öğretim yılında Eskişehir ilinde öğrenim görmekte olan 10-17 yaş grubu öğrenciler dâhil edilmiştir. Araştırmaya 34 özel sınıf öğrencisi (21 Erkek-13 Kız), 35 kaynaştırma öğrencisi (22 Erkek-12 Kız), 32 Eğitim Uygulama Okulu öğrencisi (20 Erkek-12 Kız) ve 40 sağlıklı öğrenci (18 Erkek-22 Kız) olmak üzere toplam 141 öğrenci (82 Erkek-59 Kız) katılmıştır. Öğrencilerin fiziksel uygunluklarını değerlendirmek amacıyla fiziksel uygunluk testleri uygulanmıştır. Uygulanan testler: vücut kitle indeksi, 20 m koşu, 16 m koşu, skinfold, kavrama kuvveti, otur-uzan, modifiye mekik, izometrik push up, modifiye apley testi oluşturmaktadır. Bu testlere ek olarak sıçrama ve denge testleri de yapılmış ve sonuçlar literatürle karşılaştırılmıştır. Araştırmanın sonucunda, kaynaştırma eğitimi gören öğrencilerin fiziksel uygunluk düzeyinin aynı yaş grubunda yer alan özel sınıf ve eğitim uygulama okulu öğrencilerinin fiziksel uygunluk düzeyinden yüksek bulunmuştur. Zihinsel engelli öğrencilerin, normal gelişim gösteren akranları ile normal sınıflarda eğitim alması (kaynaştırma eğitimi) halinde fiziksel uygunluk düzeylerinin olumlu yönde gelişip artacağı düşünülmektedir. Araştırma kaynaştırma eğitiminin daha yaygın hale getirilmesi açısından önem taşımaktadır.

İlhan E. L. 2007 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Bölümü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı için yürüttüğü doktora tezi çalışmasında Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda beden eğitimi ve spor aktivitelerinin ruhsal uyum düzeylerine etkisini incelemiştir. Araştırma grubu, özel eğitim alan ve 9-11 yaş aralığında olan 16 eğitilebilir zihinsel engelli

çocuktur. Çocuklar yansız atama yaklaşımıyla sekizer kişilik iki gruba (uygulama ve kontrol) ayrılmıştır. Uygulama grubuna haftada 2 gün, birer saat, içerik olarak; ısınma hareketleri, işlevsel egzersizler (bireysel, eşli, grup stafet, istasyon parkurları) ve sportif oyunlar (eşli, yardımlaşmalı, grup yarışmaları ve kurallı oyunlar) bölümlerinden oluşan özel beden eğitimi programı uygulanmıştır. Araştırma, Öntest-sontest kontrol gruplu deneme modelinde desenlenmiştir. Veri toplama aracı olarak, Hacettepe Ruhsal Uyum Ölçeği kullanılmıştır. Uygulama programının başında ve sonunda, çocukların annelerinin ve özel eğitim öğretmenlerinin değerlendirmeleriyle gruplar bazında toplanan veriler karşılaştırılmıştır. Bağımsız karşılaştırmalarda “mann whitney u” testine, bağımlı karşılaştırmalarda ise “wilcoxon testine” başvurulmuştur. Sonuç olarak uygulama grubunda yer alan ve düzenli beden eğitimi ve spor etkinliklerine katılan çocukların nevroitik ve davranış sorunlarında, kontrol grubuna göre azalan bir fark olduğu ve farkın uygulama grubu lehine anlamlı olduğu bulunmuştur.

Çetinkaya P. 2008 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Bölümü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı için yürüttüğü yüksek lisans çalışmasında kaynaştırma ve özel alt sınıfa devam eden eğitilebilir zihinsel engelli çocukların çizgisel geliş düzeylerini incelemiştir. Araştırmanın evrenini; Ankara ili Sincan ve Mamak merkez ilçelerindeki ilköğretim okullarında bulunan kaynaştırma ve özel alt sınıfa devam eden eğitilebilir zihinsel engelli çocuklar oluşturmaktadır. Araştırma grubu özel alt sınıfların bulunduğu 3 okul ile, kaynaştırma sınıflarının bulunduğu 2 okul olmak üzere toplam 5 okuldaki kaynaştırma ve özel alt sınıflara devam eden 9-13 yaş grubu 25 kız ve 35 erkek, toplam 60 eğitilebilir zihinsel engelli çocuktan oluşmaktadır. Araştırma için gerekli veriler çocukların yaptığı “Ailem” konulu resimlerin üç sanat eğitimi uzmanınca “Anlatım, Mekân, şema ve Renk” açılarından değerlendirilmesi ile toplanmıştır. Verilerin analizinde “İki Ortalama Arasındaki Farkın Önemlilik Testi (t-testi)” kullanılmıştır.

Karadağ H. 2008 yılında Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Bölümü İlköğretim Anabilim Dalı için yürüttüğü yüksek lisans çalışmasında Adana ilindeki eğitilebilir zihinsel engelli çocukların sosyal gelişim özelliklerini değerlendirmiştir. Araştırma, 2006–2007 öğretim yılında Niyazi Eker Biçer İlköğretim

Okulu'nda yürütülmüştür. Araştırmanın örneklemi, Adana Rehberlik Araştırma Merkezi'nce eğitilebilir zihinsel engelli olarak tanı konulmuş ve bu okula devam eden 81 öğrenciden oluşmuştur. Öğrencilerin sosyal gelişimlerinin değerlendirilmesinde öğretmen ve veli görüşlerine başvurulmuştur. Verileri elde etmede kişisel bilgi formları ve sosyal gelişim özellikleri öğretmen ve veli gözlem formu kullanılmıştır. Araştırma, tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Elde edilen bulguların karşılaştırılmasında frekans dağılımlarına bakılarak analiz yapılmıştır.

Ulukaya E. 2009 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Bölümü El Sanatları Eğitimi Anabilim Dalı için yürüttüğü yüksek lisans çalışmasında eğitilebilir zihinsel engelli çocuklara beceri kazandırmada karşılaşılan sorunları incelemiştir. Çalışmada öncelikle Ankara il merkezindeki MEB'e bağlı eğitim uygulama ve iş eğitim merkezleri tespit edilmiştir. Bu okullardaki iş eğitimi dersi üniteleri incelenmiştir. Zihinsel engelli öğrencilere meslek kazandırmak için el sanatları eğitimi verilirken öğretilmesi gerekli görülen beceri çeşitleri oluşturulmuştur. MEB'e bağlı beş adet okul için eğitim araştırma ve geliştirme dairesi başkanlığından gerekli yazışmalar ile izin alınmıştır. Çalışmalar Batıkent Eğitim Uygulama Ve İş Eğitim Merkezi, Çağdaş Eğitim Uygulama Ve İş Eğitim Merkezi, Eryaman Eğitim Uygulama Ve İş Eğitim Merkezi, Sincan Ali Aktürk Eğitim Uygulama Ve İş Eğitim Merkezi, Yenimahalle Milli Piyango Eğitim Uygulama Ve İş Eğitim Merkezinde yürütülmüştür.

Yüksel Ö. 2009 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Resim Bölümü Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı için yürüttüğü yüksek lisans çalışmasında eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda Frostig görsel algı eğitim programının etkisini incelemiştir. Araştırmada GATA TSK Sağlık Vakfı Özel Eğitim ve İlköğretim Okulu Rehabilitasyon Merkezi'nde eğitim gören ve zekâ bölümleri 50 ile 75 arasında olan, eğitilebilir düzeyde zihinsel engelli ve başka bir engeli bulunmayan 20 öğrenci ile çalışılmıştır. Öğrenciler random yolu ile 10 öğrenci deney, 10 öğrenci kontrol grubu olarak ikiye ayrılmıştır. Araştırmaya katılan tüm öğrencilere Frostig Görsel Algı testi ön test olarak uygulanmış deney ve kontrol gruplarının görsel algı becerileri yönünden eşit olduğu belirlenmiştir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Materyal ve Yöntem

Yapılan bu araştırmada, öğretilabilir zihinsel engelli çocukların sosyalleşmesi üzerinde sporun etkilerinin araştırılması için anket uygulaması yapılmıştır. Beşli likert soru ölçeği ile verilen önermelerle, öğrencilerin ailelerinin spor öncesinde ve sonrasında çocuklarının sosyalleşme düzeyleri ile ilgili görüşlerini bildirmeleri istenmiştir.

3.2. Çalışma Evreni

Araştırmanın çalışma evrenini öğretilabilir zihinsel engelli çocuklar ve sosyalleşme oluşturmaktadır. Alt grup olarak Kütahya ilinde bulunan 15 spor yapan ve 17 spor yapmayan öğretilabilir zihinsel engelli çocuk seçilmiş ve ailelerinin müsabaka öncesi ve sonrasında çocuklarının sosyalleşme göstergelerini değerlendirmeleri istenmiştir.

Araştırmada spor yapmayan çocuklar kontrol grubu olarak seçilmiş olup, müsabaka öncesi hem kontrol grubu çocukları hem de sporcu olan denek grubu sonuçları kıyaslanarak, sportif faaliyetlerde bulunma durumunun sosyalleşme üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde spor yapan öğrencilerin müsabaka öncesi ve sonrası sosyalleşme durumları incelenerek, müsabakalara katılma durumunun da sosyalleşme öncesi öğrencilerin sosyalleşmesine bir katkısının olup olmadığı araştırılmıştır.

3.3. Genel Protokol

Araştırma günümüzde önemi giderek artan ve değerleri yeni anlaşılan zihinsel engelli çocuklar üzerinde uygulanacağı için, anketin uygulanmasında titizlik gösterilmiş, gerek ailelerin, gerekse çocukların incinebileceği tüm olasılıkların bertaraf edilmesi için etraflıca düşünölmüştür.

Anket envanterinin oluşturulmasının ardından oluşturulan anket örneği önce Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından incelenerek onaylanmış, ardından yazılı izinin alınması ile birlikte Milli Eğitim Müdürlüğüne değerlendirilerek, oradan da yazılı izin alınmış ve uygulama yapılmıştır. Araştırmacının zaten anket uyguladığı öğrencilerin öğretmenlik görevini yapmakta olması, anketin uygulanmasında olabilecek sıkıntıların bertaraf edilmesi konusunda yetkililere güvence vermiştir.

3.4. Araştırma Tekniği

Verilerin toplanmasında kullanılan teknikler sosyal bilimlerde veri toplama yöntemlerinden anket metodu olup, anket envanteri katılımcı ailelerine birebir olarak uygulanmıştır. Ailelerin verdiği bilgiler araştırma anketi formuna araştırmacı tarafından girilmiş, anket formunun doldurulmasını müteakip, anket öncüllerine verilen yanıtlar tekrar kontrol edilmiştir.

Anket formlarından elde edilen veriler, SPSS 15.0 for Windows programında istatistik işlemlerine tabi tutulmak üzere bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Veri formunun oluşturulmasında “Kesinlikle Katılmıyorum” öncülü için 1; “Katılmıyorum” öncülü için 2; “Fikrim Yok” öncülü için 3; “Katılıyorum” öncülü için 4 ve “Kesinlikle Katılıyorum” öncülü için 5 sayısal ifadesi kullanılmıştır.

Araştırmada kullanılan araştırma grubu soruları aşağıdaki tabloda verilmiştir. Araştırma grubu soruları belirlenirken sosyal bilimlerde içerik analizi yöntemleri ve konu ile ilgili yapılan örnek çalışmalara referans verilmiştir. Araştırma soruları ayrıca alanında uzman olan kişiler ve danışman gözetiminde belirlenerek, anketin geçerlilik ve güvenilirliği kontrol edilmiş ve anket uygulanmıştır. Anketin uygulanmasında öğrencilerin ailelerinden randevu alınarak kontrol grubu verileri toplanmıştır. Spor etkinliklerine katılan öğrencilerin anketlerinin düzenlenmesinde ise müsabaka öncesi anket formu uygulanmış, müsabakanın ardından aynı anket soruları tekrar yöneltilerek verilerin toplanması sağlanmıştır. Müsabaka öncesi ve sonrası çocukların sosyalleşme durumları hakkında en iyi bilgiyi vermesi için çocukların velilerinin çocuklarını gözlemlemeleri istenmiş, anket formu velinin hazır olduğunu belirtmesi ile birlikte yüz yüze uygulanmıştır.

Tablo 1. Ankette Kullanılan Araştırma Grubu Soruları

No	ANKET SORULARI
1	Çocuğum başkalarıyla selamlaşma ve başkalarına kendisini tanıtmaya becerisine sahiptir.
2	Çocuğum toplum içerisinde (sosyal ortamlarda) insanlarla iletişim kurmakta zorluk çekmez.
3	Çocuğum sosyal etkinliklere katıldığında mutlu olur.
4	Çocuğum yeri geldiğinde özür dileme ve teşekkür etme yeterliliğine sahiptir.
5	Çocuğum toplum içerisinde, kendini; jest, mimik veya sözcüklerle ifade edebilir.
6	Çocuğum arkadaşları ile yapmış olduğu aktivitelerde, Liderlik özelliği gösterir.
7	Çocuğum akran veya arkadaşları ile sosyal ortamlarda yardımlaşır (yardım eder-yardım ister).
8	Çocuğum kalabalık ortamlardan çekinir/uzak durur.
9	Çocuğum yaşadığı olayların etkisinde kalarak, duygularını (mutlu, kızgın, üzgün) rahatça ifade edebilir.
10	Spor çocuğumun dil gelişimini, ifade ve anlatım yeteneğini artırıyor.
11	Spor sayesinde çocuğumun arkadaşları ve yakın çevresi ile iletişimi artar.
12	Spor, çocukların eğitiminde bir araya getirici bir işlev görür.
13	Spor sayesinde toplumda bireysel başarının önemi artar.
14	Spor çocukların kaynaşması için gerekli ortamı sağlar.
15	Spor bireylerin hoş zaman geçirmeleri için gerekli bir aktivitedir.
16	Spor sayesinde çocuğumun gündelik aktiviteleri arttı.
17	Spor yaptıktan sonra çocuğum kendini daha mutlu hissediyor.
18	Spor yaparak çocuğumun kendine güven duygusu arttı.
19	Spor etkinlikleri sayesinde çocuğumun kurallı yaşam becerileri gelişti.
20	Sporla birlikte akran veya arkadaş grupları arttı.
21	Spor etkinliklerinden sonra, çocuğum sosyal yönden kendini daha aktif olarak ifade edecek/etmeye başladı.
22	Spor sayesinde, çocuğumun günlük yaşamı olumlu yönde değişecek/değişti.
23	Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğum daha az hastalık belirtileri gösterecektir/gösterdi.
24	Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğum kendisinin bir gruba ait olduğunu hissediyor.
25	Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğumun ilgi alanı artacak/arttı.
26	Spor etkinlikleri, çocuğumun üzerinde olumsuz etki bıraktı.
27	Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğumun kalabalık gruplara girme korkusu azaldı.
28	Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğumun çevresindeki spor içerikli görsel yayınlara ilgisi arttı.
29	Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğumun etrafındaki olaylara karşı tepkiselliği arttı.
30	Spor etkinlikleri sonrasında, yaşam sevinci arttı.

Ankette 1 ile 10'a kadar olan sorular çocuğum sosyalleşme düzeyini ölçmeye yönelik; 10 ile 16'ya kadar olan sorular ailenin spor hakkındaki genel düşüncelerini; 16 ile 22'ye kadar olan sorular sporun olumlu etkilerini ölçmeye ve anket öncülünün geri kalan soruları sporun çocuğum sosyalleşmesi üzerindeki etkilerini tespit etmek için hazırlanmıştır.

Anket iki aşamalı olarak uygulanmış olup, iki değişken içeren sorulara spor etkinlikleri öncesi ve sonrasında verilecek olan cevapların mukayese edilmesi hipotezlerin desteklenmesi açısından önem arz etmektedir.

3.5. Anketin Geçerlik ve Güvenilirliği

Pek çok araştırmacı genelde önceden hazırlanmış beceri testinin kendi alanı için uygun olmadığı gerekçesi ile kullanmaz. Bazen çalıştırıcı müsabaka havasını yansıtamayacağını öne sürerek beceri ölçümünü yapmanın gereksiz olduğunu düşünür. Bundan dolayı çalıştırıcı sporcu seçiminde ve takım oluşturmada verilere dayalı geçerli bir yöntemden ziyade kendi gözlemlerine dayanan yöntemlerle takımını oluşturur. Ölçümlerde en önemli unsur testin geçerliliğidir. Geçerlilik kavramıyla seçilen beceri türü için testin düzenlenip kesin bir şekilde ölçüm yapıp yapmadığı anlaşılır (24).

Yapılan araştırmalarda genellikle, araştırmacılar yaptıkları çalışmaya daha uygun olması açısından, araştırma ile ilgili yeni ölçekler geliştirmektedirler. Bu çalışmada uygulanan ölçek uzman görüşü alınarak geliştirilmiştir.

Ölçeğin geliştirilmesinde 96 adet soru belirlenmiş olup, bu öncüllerin test edilmesi için seçilen 15 kişilik örnek grubuna sorular beşli likert olarak uygulandı. Anket envanterinden elde edilen verilere Temel Bileşenler Analizi (Basic Component Analysis) ve Güvenilirlik Analizi (Reliability Analysis) testleri uygulandı. Test sonucunda geçerliliği literatürde kabul gören 0.40 değerinin altında olan ve geçerlilik katsayısı 0.70 değerinin altında olan sorular ankettten çıkarıldı. Geçerliliği ve güvenilirliği testlerle desteklenen sorular anket ölçeğini oluşturdu.

Geçerlilik; bulguların araştırılan konuyu ne kadar yansıttığını belirlerken, güvenilirlik ise bulguların ne kadar tekrarlanabileceğini açıklayan bir kavram olarak tanımlanabilir. Geçerlilik; iç geçerlilik, görünüş geçerliği, kriter geçerliği ve uygulama geçerliği olmak üzere dört grupta tanımlanabilmektedir.

Anketin geçerliliğinin ölçülmesi için parametrik olmayan verilerin parametrik verilere dönüştürülmesi ve varimax dönüşümü yapılmış, akabinde Temel Bileşenler Analizi (Principal Component Analysis) yöntemine başvurulmuştur. Araştırma öncüllerinin her birisi için literatürde kabul gören 0.40 düzeyinde faktör analizi yapılarak, dört faktör grubu belirlenmiş ve bu faktör gruplarının güvenilirlikleri için Cronbach Alpha katsayılarına bakılmıştır.

Ek.4’te verilen ham verilere rotasyon ve varimax dönüşümü testleri yapıldı ve yeniden ölçüm değerleri (Rescaled) alınmıştır. Araştırma grubu öncüllerinin her birisi için hesaplanan faktör yükleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1. Araştırma Öncülleri İçin Faktör Yükleri

FAKTÖR GRUPLARI ve ÖNCÜLLERİ	Faktör Ağırlıkları
FAKTÖR-1 Sosyalleşme Düzeyi	
Çocuğum başkalarıyla selamlaşma ve başkalarına kendisini tanıtmaya becerisine sahiptir.	,892
Çocuğum toplum içerisinde (sosyal ortamlarda) insanlarla iletişim kurmakta zorluk çekmez.	,918
Çocuğum sosyal etkinliklere katıldığında mutlu olur.	,497
Çocuğum yeri geldiğinde özür dileme ve teşekkür etme yeterliliğine sahiptir.	,974
Çocuğum toplum içerisinde, kendini; jest, mimik veya sözcüklerle ifade edebilir.	,762
Çocuğum arkadaşları ile yapmış olduğu aktivitelerde, Liderlik özelliği gösterir.	,841
Çocuğum akran veya arkadaşları ile sosyal ortamlarda yardımlaşır (yardım eder-yardım ister).	,924
Çocuğum kalabalık ortamlardan çekinir/uzak durur.	,885
Çocuğum yaşadığı olayların etkisinde kalarak, duygularını (mutlu, kızgın, üzgün) rahatça ifade edebilir.	,747
FAKTÖR-2 Spora Genel Bakış	
Spor çocuğumun dil gelişimini, ifade ve anlatım yeteneğini artırıyor.	,599
Spor sayesinde çocuğumun arkadaşları ve yakın çevresi ile iletişimi artar.	,733
Spor, çocukların eğitiminde bir araya getirici bir işlev görür.	,848
Spor sayesinde toplumda bireysel başarının önemi artar.	,737
Spor çocukların kaynaşması için gerekli ortamı sağlar.	,623
Spor bireylerin hoş zaman geçirmeleri için gerekli bir aktivitedir.	,705
FAKTÖR-3 Sporun Etkileri	
Spor sayesinde çocuğumun gündelik aktiviteleri arttı.	,830
Spor yaptıktan sonra çocuğum kendini daha mutlu hissediyor.	,716
Spor yaparak çocuğumun kendine güven duygusu arttı.	,873
Spor etkinlikleri sayesinde çocuğumun kurallı yaşam becerileri gelişti.	,772
Sporla birlikte akran veya arkadaş grupları arttı.	,684
Spor etkinliklerinden sonra, çocuğum sosyal yönden kendini daha aktif olarak ifade edecek/etmeye başladı.	,668
FAKTÖR-4 Araştırma Grubu	
Spor sayesinde, çocuğumun günlük yaşamı olumlu yönde değişecek/değişti.	,505
Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğum daha az hastalık belirtileri gösterecektir/gösterdi.	,815
Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğum kendisinin bir gruba ait olduğunu hissediyor.	,633
Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğumun ilgi alanı artacak/arttı.	,629
Spor etkinlikleri, çocuğumun üzerinde olumsuz etki bıraktı.	,706
Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğumun kalabalık gruplara girme korkusu azaldı.	,606
Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğumun çevresindeki spor içerikli görsel yayınlara ilgisi arttı.	,849
Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğumun etrafındaki olaylara karşı tepkiselliği arttı.	,868
Spor etkinlikleri sonrasında, yaşam sevinci arttı.	,879

Tablo 2. Anket Geçerliliği için Cronbach Alpha Sayıları

ARAŞTIRMA GRUBU SORULARI	SORU SAYISI	CRONBACH ALPHA KATSAYILARI
1. Sosyalleşme düzeyine ilişkin sorular	9	0,86
2. Spor hakkındaki genel düşünce soruları	6	0,95
3. Sporun olumlu etkilerine ilişkin sorular	6	0,87
4. Araştırma grubu soruları	9	0,97

*Alfa sayısı 0,70 düzeyinde anlamlılık kazanır.

Tablodan da görüleceği gibi sosyalleşmeye yönelik ilk dokuz soru için alfa katsayısı 0,86 düzeyinde olup, katılımcıların bir hafta ara ile verdikleri yanıtlar arasında yüzde 86 uyumluluk vardır. Spor hakkındaki genel düşünceyi belirten sorular için katsayı 0,95; sporun olumlu etkilerine ilişkin sorular için katsayı 0,87 ve araştırma grubu soruları için ise 0,97'dir.

3.6. Analiz Yöntemleri ve Uygulanan Teknikler

Araştırmada kullanılan anketin geçerliliğinin ölçülmesi için varimax dönüşümü ve Temel Bileşenler Analizi (Principle Components Analysis); güvenilirliği için ise korelasyon analizi yardımı ile Cronbach Alpha katsayıları hesaplanmıştır.

Anketin geçerliliğinin ve güvenilirliğinin sağlanmasının ardından, demografik özelliklerin değerlendirilmesinde frekans analizi, hipotezlerin değerlendirilmesinde ise crosstabulation analizine yer verilmiştir.

4. BULGULAR

4.1. Katılımcıların Genel Özellikleri

4.1.1. Cinsiyet

Aşağıdaki tabloda, katılımcıların cinsiyetlerine göre dağılımları verilmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların % 62,5'i (20 kişi) erkek, % 37,5'i (12 kişi) bayan katılımcılardan oluşmaktadır. Tabloda görülen %31,5'lük sistem hatası kontrol grubundaki 12 kişinin spor sonrası durum anketleri olup, bu veriler zaten spor öncesi anketle girilmiştir. Demografik özelliklerin tam yansıtılması için bu anketlerin demografileri SPSS programına girilmemiştir. Cinsiyete göre dağılım değerleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

Cinsiyet		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	Bay	20	42,6	62,5	62,5
	Bayan	12	25,5	37,5	100,0
	Toplam	32	68,1	100,0	
Geçersiz		15	31,9		
Toplam		47	100,0		

4.1.2. Yaş

Araştırmaya katılan velilerin % 9,4'ü (3 kişi) 29–37 yaş aralığında; % 37,5'i (12 kişi) 38–46 yaş aralığında; % 34,4'ü (11 kişi) 47–55 yaş aralığında ve % 18,8'i (6 kişi) 56 yaş ve üzerindedir. Araştırmaya katılan öğrenci velilerinin geneli orta yaş grubunda olarak değerlendirilebilir. Bu değerler aşağıdaki tabloda da verilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımları

Yaş		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	29–37	3	6,4	9,4	9,4
	38–46	12	25,5	37,5	46,9
	47–55	11	23,4	34,4	81,3
	56veustu	6	12,8	18,8	100,0
	Toplam	32	68,1	100,0	
Geçersiz		15	31,9		
Toplam		47	100,0		

4.1.3. Eğitim Durumu

Katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımları aşağıdaki tabloda verilmiştir. Tablo incelendiğinde de görülecektir ki katılımcıların % 40,6'sı (13 kişi) İlköğretim, % 53,1'i (17 kişi) lise ve % 6,3'ü (2 kişi) lisans mezunudur. Katılımcıların genelinin orta öğrenim düzeyinde bir eğitime sahip olduklarını söyleyebiliriz.

Tablo 5. Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları

Eğitim Durumu		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	İlköğretim	13	27,7	40,6	40,6
	Lise	17	36,2	53,1	93,8
	Lisans	2	4,3	6,3	100,0
	Toplam	32	68,1	100,0	
Geçersiz		15	31,9		
Toplam		47	100,0		

4.2. Araştırma Bulguları

Araştırmada öğrenci velilerine yöneltilen anket öncülleri ile öğrencilerin sosyalleşme durumları, ailelerin spora bakış açıları, sporun olumlu etkileri hakkında aile görüşleri ve sporun çocuğun sosyalleşmesi üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda öğrencilerin sosyalleşme durumları, ailenin spor hakkındaki genel görüşleri ve sporun olumlu etkileri hakkındaki görüşleri belirleyen anket formundaki ilk 20 öncül için crosstabulation tanımlayıcı istatistik analiz yöntemine ve ki-kare tamamlayıcı analizine başvurulmuştur.

Hipotezlere ilişkin son bölüm soruları için yine tanımlayıcı crosstabulation analizinin yanı sıra, sosyalleşme düzeyi ile spor etkinlikleri sonrası için tespit edilen durum arasında ki-kare analizi yapılarak, aradaki ilişki ve ilişkinin yönünün tayin edilmesi amaçlanmıştır.

4.2.1. Sosyalleşmeye Yönelik Bulgular

Sosyalleşmeye yönelik bulguların incelenmesinde toplam dokuz adet öncülün istatistiksel olarak analizi gerçekleştirilmiştir. Anket formunun ilk 9 öncülü için katılımcıların vermiş oldukları yanıtlar SPSS for Windows programı ile crosstabulation ve ki-kare testine tabi tutulmuştur. Testte kontrol grubu ve denek grubu arasındaki farkın da gösterilmesi için, crosstabulation testi bu iki grup arasında gerçekleştirilmiştir.

4.2.1.1. Çocuğun Kendini Tanıtma Becerisi

Ailelerin çocuklarının sosyalleşmesi ile ilgili olarak fikirleri arasında bir farklılık olup olmadığının analizi için katılımcılara yöneltilen “Çocuğum başkalarıyla selamlaşma ve başkalarına kendisini tanıtmaya becerisine sahiptir” sorusuna verdikleri cevaplar arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde ki-kare testi uygulandı.

Test sonuçları katılımcıların “Çocuğum başkalarıyla selamlaşma ve başkalarına kendisini tanıtmaya becerisine sahiptir” görüşleri arasında önemli farklar olduğunu gösterdi ($X^2_{(4)}=10,402$; $p=0,034 < 0.05$).

Tablo 6. Çocuğun Kendini Tanıtma Becerisi

Grup	Kontrol grubu	N	s1				Toplam	
			Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum
			3	6	1	2	5	17
		%	17,6%	35,3%	5,9%	11,8%	29,4%	100,0%
	Sporcu grubu	N	0	5	1	13	10	29
		%	,0%	17,2%	3,4%	44,8%	34,5%	100,0%
Toplam		N	3	11	2	15	15	46
		%	6,5%	23,9%	4,3%	32,6%	32,6%	100,0%

Tablo incelendiğinde, katılımcılardan kontrol grubu velileri çocuklarının kendisini tanıtmaya becerisinin olup olmadığı sorusuna % 17,6’sı (3 kişi) “Kesinlikle Katılmıyorum”; % 35,3’ü (6 kişi) “Katılmıyorum”; % 5,9’u (1 kişi) “Fikrim Yok”; % 11,2’si (2 kişi) “Katılıyorum” ve % 29,4’ü (5 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtı vermiştir.

Denek grubunda ise veliler çocuklarının kendisini tanıma becerisinin olup olmadığı sorusuna % 35,7'si (5 kişi) “Katılmıyorum”; % 7,1'i (1 kişi) “Fikrim Yok”; % 50,0'si (7 kişi) “Katılıyorum” ve % 7,1'i (1 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında çocuğun kendisini tanıtabilmesi konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidardır ($p<0.05$).

4.2.1.2. Çocuğun Toplum İçinde İletişim Kurma Becerisi

Ailelerin çocuklarının sosyalleşmesi ile ilgili olarak fikirleri arasında bir farklılık olup olmadığını analizi için katılımcılara yöneltilen “Çocuğum toplum içerisinde (sosyal ortamlarda) insanlarla iletişim kurmakta zorluk çekmez” sorusuna verdikleri cevaplar arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde ki-kare testi uygulandı.

Test sonuçları katılımcıların “Çocuğum toplum içerisinde (sosyal ortamlarda) insanlarla iletişim kurmakta zorluk çekmez” görüşleri arasında önemli farklar olmadığını gösterdi ($X^2_{(4)}=7,848$; $p>0.05$).

Tablo 7. Çocuğun Toplum İçinde İletişim Kurma Becerisi

Grup	Kontrol grubu	N	s2				Toplam	
			Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum
Grup	Kontrol grubu	N	6	8	0	1	2	17
		%	35,3%	47,1%	,0%	5,9%	11,8%	100,0%
Grup	Sporcu grubu	N	4	8	1	8	8	29
		%	13,8%	27,6%	3,4%	27,6%	27,6%	100,0%
Toplam		N	10	16	1	9	10	46
		%	21,7%	34,8%	2,2%	19,6%	21,7%	100,0%

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, katılımcılardan kontrol grubu velileri çocuklarının iletişim kurma becerisinin olup olmadığı sorusuna % 35,3'ü (6 kişi) “Kesinlikle Katılmıyorum”; % 47,1'i (8 kişi) “Katılmıyorum”; % 5,9'u (1 kişi) “Katılıyorum” ve % 11,8'i (2 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir.

Denek grubunda ise veliler çocuklarının iletişim kurma becerisinin olup olmadığı sorusuna % 28,6'sı (4 kişi) “Kesinlikle Katılmıyorum”; % 57,1'i (8 kişi) “Katılmıyorum”; % 7,1'i (1 kişi) “Fikrim Yok” ve % 7,1'i (1 kişi) “Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında çocuğun iletişim kurma becerisi konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidar değildir ($p>0.05$).

4.2.1.3. Çocuğun Sosyal Etkinliklere Katılma İsteği

Ailelerin çocuklarının sosyalleşmesi ile ilgili olarak fikirleri arasında bir farklılık olup olmadığının analizi için katılımcılara yöneltilen “Çocuğum sosyal etkinliklere katıldığında mutlu olur” sorusuna verdikleri cevaplar arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde ki-kare testi uygulandı.

Test sonuçları katılımcıların “Çocuğum sosyal etkinliklere katıldığında mutlu olur” görüşleri arasında önemli farklar olmadığını gösterdi ($X^2_{(4)}=6,208$; $p>0.05$).

Tablo 8. Çocuğun Sosyal Etkinliklere Katılma İsteği

			s3					Toplam
			Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
Grup	Kontrol grubu	N	1	0	1	4	11	17
		%	5,9%	,0%	5,9%	23,5%	64,7%	
	Sporcu grubu	N	0	1	0	14	14	29
		%	,0%	3,4%	,0%	48,3%	48,3%	100,0%
Toplam		N	1	1	1	18	25	46
		%	2,2%	2,2%	2,2%	39,1%	54,3%	100,0%

Tabloya göre, katılımcılardan kontrol grubu velileri çocuklarının sosyal etkinliklere katılma isteğinin olup olmadığı sorusuna % 5,9’u (1 kişi) “Kesinlikle Katılmıyorum”; % 5,9’u (1 kişi) “Fikrim Yok”; % 23,5’i (4 kişi) “Katılıyorum” ve % 64,7’si (11 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir.

Denek grubunda ise veliler çocuklarının sosyal etkinliklere katılma isteğinin olup olmadığı sorusuna % 7,1’i (1 kişi) “Katılmıyorum”; % 78,6’sı (11 kişi) “Katılıyorum” ve % 14,3’ü (2 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında çocuğun sosyal etkinliklere katılma isteği konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidar değildir ($p>0.05$).

4.2.1.4. Çocuğun Özür Dileme ve Teşekkür Etme Becerisi

Ailelerin çocuklarının sosyalleşmesi ile ilgili olarak fikirleri arasında bir farklılık olup olmadığının analizi için katılımcılara yöneltilen “Çocuğum yeri geldiğinde özür dileme ve teşekkür etme yeterliliğine sahiptir” sorusuna verdikleri cevaplar arasında

önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde ki-kare testi uygulandı.

Test sonuçları katılımcıların “Çocuğum yeri geldiğinde özür dileme ve teşekkür etme yeterliliğine sahiptir” görüşleri arasında önemli farklar olduğunu gösterdi ($X^2_{(4)}=11,255$; $p=0,024<0.05$).

Tablo 9. Çocuğun Özür Dileme ve Teşekkür Etme Becerisi

			s4				Toplam	
			Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum
Grup	Kontrol grubu	N	3	8	0	2	4	17
		%	17,6%	47,1%	,0%	11,8%	23,5%	100,0%
	Sporcu grubu	N	0	6	1	10	12	29
		%	,0%	20,7%	3,4%	34,5%	41,4%	100,0%
Toplam		N	3	14	1	12	16	46
		%	6,5%	30,4%	2,2%	26,1%	34,8%	100,0%

Yukarıdaki tabloya göre, katılımcılardan kontrol grubu velileri çocuklarının özür dileme ve teşekkür etme becerilerinin olup olmadığı sorusuna % 17,6’sı (3 kişi) “Kesinlikle Katılmıyorum”; % 47,1’i (8 kişi) “Katılmıyorum”; % 11,8’i (2 kişi) “Katılıyorum” ve % 23,5’i (11 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir.

Denek grubunda ise veliler çocuklarının dileme ve teşekkür etme becerilerinin olup olmadığı sorusuna % 42,9’u (6 kişi) “Katılmıyorum”; % 7,1’i (1 kişi) “Fikrim Yok”; % 42,9’u (6 kişi) “Katılıyorum” ve % 7,1 (1 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında çocuğın dileme ve teşekkür etme becerileri konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidardır ($p<0.05$).

4.2.1.5. Çocuğun Toplum İçinde Kendini İfade Edebilmesi

Ailelerin çocuklarının sosyalleşmesi ile ilgili olarak fikirleri arasında bir farklılık olup olmadığınıın analizi için katılımcılara yöneltilen “Çocuğum topum içerisinde, kendini; jest, mimik veya sözcüklerle ifade edebilir” sorusuna verdikleri cevaplar arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde ki-kare testi uygulandı.

Test sonuçları katılımcıların “Çocuğum toplum içerisinde, kendini; jest, mimik veya sözcüklerle ifade edebilir” görüşleri arasında önemli farklar olmadığını gösterdi ($X^2_{(4)}=5.072$; $p>0.05$).

Tablo 10. Çocuğun Toplum İçinde Kendini İfade Edebilmesi

			s5					Toplam
			Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
Grup	Kontrol grubu	N	1	3	1	6	6	17
		%	5,9%	17,6%	5,9%	35,3%	35,3%	100,0%
	Sporcu grubu	N	0	1	1	15	12	29
		%	,0%	3,4%	3,4%	51,7%	41,4%	100,0%
Toplam		N	1	4	2	21	18	46
		%	2,2%	8,7%	4,3%	45,7%	39,1%	100,0%

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, katılımcılardan kontrol grubu velileri çocuklarının toplum içinde kendini ifade etme becerilerinin olup olmadığı sorusuna % 5,9’u (1 kişi) “Kesinlikle Katılmıyorum”; % 17,6’sı (3 kişi) “Katılmıyorum”; % 5,9’u (1kişi) “Fikrim Yok”; % 35,3’ü (6 kişi) “Katılıyorum” ve % 35,3’ü (6 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir.

Denek grubunda ise veliler çocuklarının toplum içinde kendini ifade etme becerilerinin olup olmadığı sorusuna % 7,1’i (1 kişi) “Katılmıyorum”; % 7,1’i (1 kişi) “Fikrim Yok”; % 78,6’sı (11 kişi) “Katılıyorum” ve % 7,1’i (1 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında çocuğın toplum içinde kendini ifade etme becerileri konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidar değildir ($p>0.05$).

4.2.1.6. Çocuğın Liderlik Özelliği

Ailelerin çocuklarının sosyalleşmesi ile ilgili olarak fikirleri arasında bir farklılık olup olmadığını analizi için katılımcılara yöneltilen “Çocuğum arkadaşları ile yapmış olduğu aktivitelerde, liderlik özelliği gösterir” sorusuna verdikleri cevaplar arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde ki-kare testi uygulandı.

Test sonuçları katılımcıların “Çocuğum arkadaşları ile yapmış olduğu aktivitelerde, liderlik özelliği gösterir” görüşleri arasında önemli farklar olduğunu gösterdi ($X^2_{(4)}=10,158$; $p=0,038<0.05$).

Tablo 11. Çocuğun Liderlik Özelliği

			s6					Toplam
			Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
Grup	Kontrol grubu	N	5	7	3	2	0	17
		%	29,4%	41,2%	17,6%	11,8%	,0%	100,0%
	Sporcu grubu	N	4	7	2	5	11	29
		%	13,8%	24,1%	6,9%	17,2%	37,9%	100,0%
Toplam		N	9	14	5	7	11	46
		%	19,6%	30,4%	10,9%	15,2%	23,9%	100,0%

Tablodaki verilere göre, katılımcılardan kontrol grubu velileri çocuklarının liderlik becerilerinin olup olmadığı sorusuna % 29,4’ü (5 kişi) “Kesinlikle Katılmıyorum”; % 41,2’si (7 kişi) “Katılmıyorum”; % 17,6’sı (3 kişi) “Fikrim Yok”; ve % 11,8’i (2 kişi) “Katılıyorum” yanıtı vermiştir.

Denek grubunda ise veliler çocuklarının liderlik becerilerinin olup olmadığı sorusuna % 28,6’sı (4 kişi) “Kesinlikle Katılmıyorum”; % 50,0’si (7 kişi) “Katılmıyorum”; % 14,3’ü (2 kişi) “Fikrim Yok” ve % 7,1’i (1 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtı vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında çocuğın liderlik becerileri konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidardır ($p<0.05$).

4.2.1.7. Çocuğun Yardımlaşma Becerisi

Ailelerin çocuklarının sosyalleşmesi ile ilgili olarak fikirleri arasında bir farklılık olup olmadığının analizi için katılımcılara yöneltilen “Çocuğum akran veya arkadaşları ile sosyal ortamlarda yardımlaşır (yardım eder-yardım ister)” sorusuna verdikleri cevaplar arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde ki-kare testi uygulandı.

Test sonuçları katılımcıların “Çocuğum akran veya arkadaşları ile sosyal ortamlarda yardımlaşır (yardım eder-yardım ister)” görüşleri arasında önemli farklar olmadığını gösterdi ($X^2_{(4)}=3,338$; $p>0.05$).

Tablo 12. Çocuğun Yardımlaşma Becerisi

			s7					
			Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Grup	Kontrol grubu	N	1	4	2	5	5	17
		%	5,9%	23,5%	11,8%	29,4%	29,4%	100,0%
	Sporcu grubu	N	1	2	6	12	8	29
		%	3,4%	6,9%	20,7%	41,4%	27,6%	100,0%
Toplam		N	2	6	8	17	13	46
		%	4,3%	13,0%	17,4%	37,0%	28,3%	100,0%

Tabloya göre, katılımcılardan kontrol grubu velileri çocuklarının yardımlaşma becerilerinin olup olmadığı sorusuna % 5,9'u (1 kişi) "Kesinlikle Katılmıyorum"; % 23,5'i (4 kişi) "Katılmıyorum"; % 11,8'i (2 kişi) "Fikrim Yok"; % 29,4'ü (5 kişi) "Katılıyorum" ve % 29,4'ü (5 kişi) "Katılıyorum" yanıtını vermiştir.

Denek grubunda ise veliler çocuklarının yardımlaşma becerilerinin olup olmadığı sorusuna % 7,1'i (1 kişi) "Kesinlikle Katılmıyorum"; % 14,3'ü (2 kişi) "Katılmıyorum"; % 42,9'u (6 kişi) "Fikrim Yok" ve % 35,7'si (5 kişi) "Katılıyorum" yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında çocuğun yardımlaşma becerileri konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidar değildir ($p>0.05$).

4.2.1.8. Çocuğun Çekingenliği

Ailelerin çocuklarının sosyalleşmesi ile ilgili olarak fikirleri arasında bir farklılık olup olmadığının analizi için katılımcılara yöneltilen "Çocuğum kalabalık ortamlardan çekinir/uzak durur" sorusuna verdikleri cevaplar arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde ki-kare testi uygulandı.

Test sonuçları katılımcıların "Çocuğum kalabalık ortamlardan çekinir/uzak durur" görüşleri arasında önemli farklar olmadığını gösterdi ($X^2_{(4)}=7,549$; $p>0.05$).

Tablo 13. Çocuğun Çekingenliği

			s8					
			Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Grup	Kontrol grubu	N	3	4	3	6	1	17
		%	17,6%	23,5%	17,6%	35,3%	5,9%	100,0%
	Sporcu grubu	N	4	9	0	9	7	29
		%	13,8%	31,0%	,0%	31,0%	24,1%	100,0%
Toplam		N	7	13	3	15	8	46
		%	15,2%	28,3%	6,5%	32,6%	17,4%	100,0%

Yukarıdaki tabloya göre, katılımcılardan kontrol grubu velileri çocuklarının çekingenlik özelliklerinin olup olmadığı sorusuna % 17,6'sı (3 kişi) “Kesinlikle Katılmıyorum”; % 23,5'i (4 kişi) “Katılmıyorum”; % 17,6'sı (3 kişi) “Fikrim Yok”; % 35,3'ü (6 kişi) “Katılıyorum” ve % 5,9'u (1 kişi) “Katılıyorum” yanıtını vermiştir.

Denek grubunda ise veliler çocuklarının çekingenlik özelliklerinin olup olmadığı sorusuna % 21,4'ü (3 kişi) “Katılmıyorum”; % 50,0'si (7 kişi) “Katılıyorum” ve % 28,6'sı (4 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında çocuğun çekingenliği konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidar değildir ($p>0.05$).

4.2.1.9. Çocuğun Duygularını İfade Edebilmesi

Ailelerin çocuklarının sosyalleşmesi ile ilgili olarak fikirleri arasında bir farklılık olup olmadığının analizi için katılımcılara yöneltilen “Çocuğum yaşadığı olayların etkisinde kalarak, duygularını (mutlu, kızgın, üzgün) rahatça ifade edebilir” sorusuna verdikleri cevaplar arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde ki-kare testi uygulandı.

Test sonuçları katılımcıların “Çocuğum yaşadığı olayların etkisinde kalarak, duygularını (mutlu, kızgın, üzgün) rahatça ifade edebilir” görüşleri arasında önemli farklar olmadığını gösterdi ($X^2_{(3)}=5.861$; $p>0.05$).

Tablo 14. Çocuğun Duygularını İfade Edebilmesi

			s9				
			Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Grup	Kontrol grubu	N	8	2	4	3	17
		%	47,1%	11,8%	23,5%	17,6%	100,0%
	Sporcu grubu	N	5	3	16	5	29
		%	17,2%	10,3%	55,2%	17,2%	100,0%
Toplam		N	13	5	20	8	46
		%	28,3%	10,9%	43,5%	17,4%	100,0%

Tabloya göre, katılımcılardan kontrol grubu velileri çocuklarının duygularını ifade edebilme becerilerinin olup olmadığı sorusuna % 47,1'i (8 kişi) "Katılmıyorum"; % 11,8'i (2 kişi) "Fikrim Yok"; % 23,5'i (4 kişi) "Katılıyorum" ve % 17,6'sı (3 kişi) "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını vermiştir.

Denek grubunda ise veliler çocuklarının duygularını ifade edebilme becerilerinin olup olmadığı sorusuna % 35,7'si (5 kişi) "Katılmıyorum"; % 14,3'ü (2 kişi) "Fikrim Yok"; % 42,9'u (6 kişi) "Katılıyorum" ve % 7,1'i (1 kişi) "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında çocuğun duygularını ifade edebilme becerileri konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidar değildir ($p>0.05$).

4.2.2. Ailelerin Spor Hakkındaki Genel Düşünceleri

Araştırmanın bu bölümünde, öğretilbilir zihinsel engelli çocukların ailelerinin sporun çocukları üzerindeki etkileri hakkındaki genel düşünceleri analiz edilmiştir. Burada da analiz için kontrol grubu ve denek grubu alt grup olarak seçilmiş ve bu gruba yönelik araştırma öncülleri crosstabulation analizine tabi tutulmuştur.

4.2.2.1. Sporun İfade Yeteneğini Arttırması

Ailelerin spor hakkında düşünceleri ile ilgili olarak fikirleri arasında bir farklılık olup olmadığının analizi için katılımcılara yöneltilen "Spor çocuğumun dil gelişimini, ifade ve anlatım yeteneğini arttırıyor" sorusuna verdikleri cevaplar arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde ki-kare testi uygulandı.

Test sonuçları katılımcıların “Spor çocuğumun dil gelişimini, ifade ve anlatım yeteneğini artırıyor” görüşleri arasında önemli farklar olduğunu gösterdi ($X^2_{(3)}=17.776$; $p=0,000<0.05$).

Tablo 15. Sporun İfade Yeteneğini Arttırması

			s10				
			Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Grup	Kontrol grubu	N	1	10	2	4	17
		%	5,9%	58,8%	11,8%	23,5%	100,0%
	Sporcu grubu	N	0	2	9	18	29
		%	,0%	6,9%	31,0%	62,1%	100,0%
Toplam		N	1	12	11	22	46
		%	2,2%	26,1%	23,9%	47,8%	100,0%

Yukarıdaki tabloya göre, katılımcılardan kontrol grubu velileri sporun çocuklarının ifade yeteneğini arttırmada etkisinin olup olmadığı sorusuna % 5,9’u (1 kişi) “Katılmıyorum”; % 58,8’i (10 kişi) “Fikrim Yok”; % 11,8’i (2 kişi) “Katılıyorum” ve % 23,5’i (4 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir.

Denek grubunda ise veliler sporun çocuklarının ifade yeteneğini arttırmada etkisinin olup olmadığı sorusuna % 14,3’ü (2 kişi) “Fikrim Yok”; % 35,7’si (5 kişi) “Katılıyorum” ve % 50,0’si (7 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında sporun çocuklarının ifade yeteneğini arttırmada etkisi konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidardır ($p<0.05$).

4.2.2.2. Sporun İletişim Kurmaya Katkısı

Ailelerin spor hakkında düşünceleri ile ilgili olarak fikirleri arasında bir farklılık olup olmadığının analizi için katılımcılara yöneltilen “Spor sayesinde çocuğumun arkadaşları ve yakın çevresi ile iletişimi artar” sorusuna verdikleri cevaplar arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde ki-kare testi uygulandı.

Test sonuçları katılımcıların “Spor sayesinde çocuğumun arkadaşları ve yakın çevresi ile iletişimi artar” görüşleri arasında önemli farklar olmadığını gösterdi ($X^2_{(2)}=3.114$; $p>0.05$).

Tablo 16. Sporun İletişim Kurmaya Katkısı

			S11			
			Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Grup	Kontrol grubu	N	5	5	7	17
		%	29,4%	29,4%	41,2%	100,0%
	Sporcu grubu	N	3	8	18	29
		%	10,3%	27,6%	62,1%	100,0%
Toplam		N	8	13	25	46
		%	17,4%	28,3%	54,3%	100,0%

Tabloya göre, katılımcılardan kontrol grubu velileri sporun çocuklarının iletişim yeteneğini arttırmada etkisinin olup olmadığı sorusuna % 29,4’ü (5 kişi) “Fikrim Yok”; % 29,4’ü (5 kişi) “Katılıyorum” ve % 41,2’si (7 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Denek grubunda ise veliler sporun çocuklarının iletişim yeteneğini arttırmada etkisinin olup olmadığı sorusuna % 21,4’ü (3 kişi) “Fikrim Yok”; % 42,9’u (6 kişi) “Katılıyorum” ve % 35,7’si (5 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında sporun çocuklarının iletişim yeteneğini arttırmada etkisi konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidar değildir ($p>0.05$).

4.2.2.3. Sporun Eğitici Yanı

Ailelerin spor hakkında düşünceleri ile ilgili olarak fikirleri arasında bir farklılık olup olmadığını analizi için katılımcılara yöneltilen “Spor, çocukların eğitiminde bir araya getirici bir işlev görür” sorusuna verdikleri cevaplar arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde ki-kare testi uygulandı.

Test sonuçları katılımcıların “Spor, çocukların eğitiminde bir araya getirici bir işlev görür” görüşleri arasında önemli farklar olmadığını gösterdi ($X^2_{(3)}=3.658$; $p>0.05$).

Tablo 17. Sporun Eğitici Yanı

			s12				
			Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Grup	Kontrol grubu	N	1	4	4	8	17
		%	5,9%	23,5%	23,5%	47,1%	100,0%
	Sporcu grubu	N	0	3	11	15	29
		%	,0%	10,3%	37,9%	51,7%	100,0%
Toplam		N	1	7	15	23	46
		%	2,2%	15,2%	32,6%	50,0%	100,0%

Yukarıdaki tabloya göre, katılımcılardan kontrol grubu velileri sporun eğitici yanı hakkındaki görüşlerinin alındığı öncüle % 5,9'u (1 kişi) "Katılmıyorum"; % 23,5'i (4 kişi) "Fikrim Yok"; % 23,4'ü (4 kişi) "Katılıyorum" ve % 47,1'i (8 kişi) "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını vermiştir.

Denek grubunda ise veliler sporun eğitici yanı hakkındaki görüşlerinin alındığı öncüle % 21,4'ü (3 kişi) "Fikrim Yok"; % 50,0'si (7 kişi) "Katılıyorum" ve % 28,6'sı (4 kişi) "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında sporun eğitici yanının varlığı konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidar değildir ($p>0.05$).

4.2.2.4. Spor ve Bireysel Başarı

Ailelerin spor hakkında düşünceleri ile ilgili olarak fikirleri arasında bir farklılık olup olmadığını analizi için katılımcılara yöneltilen "Spor sayesinde toplumda bireysel başarının önemi artar" sorusuna verdikleri cevaplar arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde ki-kare testi uygulandı.

Test sonuçları katılımcıların "Spor sayesinde toplumda bireysel başarının önemi artar" görüşleri arasında önemli farklar olmadığını gösterdi ($X^2_{(3)}=1.949$; $p>0.05$).

Tablo 18. Spor ve Bireysel Başarı

			s13				Toplam
			Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
Grup	Kontrol grubu	N	1	3	7	6	17
		%	5,9%	17,6%	41,2%	35,3%	100,0%
	Sporcu grubu	N	0	4	14	11	29
		%	,0%	13,8%	48,3%	37,9%	100,0%
Toplam		N	1	7	21	17	46
		%	2,2%	15,2%	45,7%	37,0%	100,0%

Tablodaki verilere göre, katılımcılardan kontrol grubu velileri spor ve bireysel başarı ile ilgili görüşlerinin alındığı öncüle % 5,9'u (1 kişi) "Katılmıyorum"; % 17,6'sı (3 kişi) "Fikrim Yok"; % 41,2'si (7 kişi) "Katılıyorum" ve % 35,3'ü (6 kişi) "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını vermiştir.

Denek grubunda ise veliler spor ve bireysel başarı hakkındaki görüşlerinin alındığı öncüle % 28,6'sı (4 kişi) "Fikrim Yok"; % 50,0'si (7 kişi) "Katılıyorum" ve % 21,4'ü (3 kişi) "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında spor ve bireysel başarı konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidar değildir ($p>0.05$)

4.2.2.5. Sporun Kaynaştırıcı Özelliği

Ailelerin spor hakkında düşünceleri ile ilgili olarak fikirleri arasında bir farklılık olup olmadığının analizi için katılımcılara yöneltilen "Spor çocukların kaynaşması için gerekli ortamı sağlar" sorusuna verdikleri cevaplar arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde ki-kare testi uygulandı.

Test sonuçları katılımcıların "Spor çocukların kaynaşması için gerekli ortamı sağlar" görüşleri arasında önemli farklar olduğunu gösterdi ($X^2_{(2)}=10.090$; $p=0,006<0.05$).

Tablo 19. Sporun Kaynaştırıcı Özelliği

			s14			
			Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Grup	Kontrol grubu	N	4	6	7	17
		%	23,5%	35,3%	41,2%	100,0%
	Sporcu grubu	N	0	6	23	29
		%	,0%	20,7%	79,3%	100,0%
Toplam		N	4	12	30	46
		%	8,7%	26,1%	65,2%	100,0%

Tablodaki veriler göstermektedir ki, katılımcılardan kontrol grubu velileri sporun kaynaştırıcı özelliği ile ilgili görüşlerinin alındığı öncüle % 23,5'i (4 kişi) "Fikrim Yok"; % 35,3'ü (6 kişi) "Katılıyorum" ve % 41,2'si (7 kişi) "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını vermiştir.

Denek grubunda ise veliler sporun kaynaştırıcı özelliği ile ilgili görüşlerinin alındığı öncüle % 28,6'sı (4 kişi) "Katılıyorum" ve % 71,4'ü (10 kişi) "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında Sporun

kaynaştırıcı özelliği konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidardır ($p<0.05$).

4.2.2.6. Sporun Gerekliliği

Ailelerin spor hakkında düşünceleri ile ilgili olarak fikirleri arasında bir farklılık olup olmadığının analizi için katılımcılara yöneltilen “Spor bireylerin hoş zaman geçirmeleri için gerekli bir aktivitedir” sorusuna verdikleri cevaplar arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde ki-kare testi uygulandı.

Test sonuçları katılımcıların “Spor bireylerin hoş zaman geçirmeleri için gerekli bir aktivitedir” görüşleri arasında önemli farklar olmadığını gösterdi ($X^2_{(3)}=7.540$; $p>0.05$).

Tablo 20. Sporun Gerekliliği

			s15				Toplam
			Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
Grup	Kontrol grubu	N	1	5	5	6	17
		%	5,9%	29,4%	29,4%	35,3%	100,0%
	Sporcu grubu	N	0	2	7	20	29
		%	,0%	6,9%	24,1%	69,0%	100,0%
Toplam		N	1	7	12	26	46
		%	2,2%	15,2%	26,1%	56,5%	100,0%

Tablodaki veriler göstermektedir ki, katılımcılardan kontrol grubu velileri sporun gerekliiği ile ilgili görüşlerinin alındığı öncüle % 5,9’u (1 kişi) “Katılmıyorum”; % 29,4’ü (5 kişi) “Fikrim Yok”; % 29,4’ü (5 kişi) “Katılıyorum” ve % 35,3’ü (6 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir.

Denek grubunda ise veliler sporun gerekliiği ile ilgili görüşlerinin alındığı öncüle % 14,3’ü (2 kişi) “Fikrim Yok”; % 21,4’ü (3 kişi) “Katılıyorum” ve % 64,3’ü (9 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında sporun gerekliiği konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidar değildir ($p>0.05$).

4.2.3. Sporun Olumlu Etkileri Hakkındaki Aile Düşünceleri

Araştırmada ayrıca, ailelerin sporun çocukları üzerindeki olumlu etkileri hakkındaki düşüncelerini araştıran öncüller yöneltmiştir. Çocukları spor faaliyetlerine katılmayan velilere de aynı öncüller yöneltilerek, velilerin bu konudaki düşünceleri alınmıştır. Araştırmanın bu bölümü gözlemlerden ziyade, velilerin düşüncelerini araştırmaktadır.

4.2.3.1. Sporun Aktivite Arttırıcı Özelliği

Ailelerin sporun olumlu etkileri hakkında düşünceleri ile ilgili olarak fikirleri arasında bir farklılık olup olmadığının analizi için katılımcılara yöneltilen “Spor sayesinde çocuğumun gündelik aktiviteleri arttı” sorusuna verdikleri cevaplar arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde ki-kare testi uygulandı.

Test sonuçları katılımcıların “Spor sayesinde çocuğumun gündelik aktiviteleri arttı” görüşleri arasında önemli farklar olduğunu gösterdi ($X^2_{(2)}=14.261$; $p=0,001<0.05$).

Tablo 21. Sporun Aktivite Arttırıcı Özelliği

		s16			Toplam	
		Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum		
Grup	Kontrol grubu	N	13	2	2	17
		%	76,5%	11,8%	11,8%	100,0%
	Sporcu grubu	N	6	6	17	29
		%	20,7%	20,7%	58,6%	100,0%
Toplam		N	19	8	19	46
		%	41,3%	17,4%	41,3%	100,0%

Tabloya göre, katılımcılardan kontrol grubu velileri sporun aktivite arttırıcı özelliği ile ilgili görüşlerinin alındığı öncüle % 76,5’i (13 kişi) “Fikrim Yok”; % 11,8’i (2 kişi) “Katılıyorum” ve % 11,8’i (2 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir.

Denek grubunda ise veliler sporun aktivite arttırıcı özelliği ile ilgili görüşlerinin alındığı öncüle % 42,9’u (6 kişi) “Fikrim Yok”; % 28,6’sı (4 kişi) “Katılıyorum” ve % 28,6’sı (4 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında sporun gerekliliği konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidardır ($p>0.05$).

4.2.3.2. Sporun Mutluluk Verici Özelliği

Ailelerin sporun olumlu etkileri ile ilgili olarak düşünceleri konusunda fikirleri arasında bir farklılık olup olmadığının analizi için katılımcılara yöneltilen “Spor yaptıktan sonra çocuğum kendini daha mutlu hissediyor” sorusuna verdikleri cevaplar arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde ki-kare testi uygulandı.

Test sonuçları katılımcıların “Spor yaptıktan sonra çocuğum kendini daha mutlu hissediyor” görüşleri arasında önemli farklar olduğunu gösterdi ($X^2_{(2)}=31.953$; $p=0,000<0.05$).

Tablo 22. Sporun Mutluluk Verici Özelliği

		s17				
		Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam	
Grup	Kontrol grubu	N	13	0	4	17
		%	76,5%	,0%	23,5%	100,0%
	Sporcu grubu	N	0	11	18	29
		%	,0%	37,9%	62,1%	100,0%
Toplam		N	13	11	22	46
		%	28,3%	23,9%	47,8%	100,0%

Tabloya göre, katılımcılardan kontrol grubu velileri sporun mutluluk verici özelliği ile ilgili görüşlerinin alındığı öncüle % 76,5’i (13 kişi) “Fikrim Yok” ve % 23,5’i (4 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir.

Denek grubunda ise veliler sporun mutluluk verici özelliği ile ilgili görüşlerinin alındığı öncüle % 57,1’i (8 kişi) “Katılıyorum” ve % 42,9’u (6 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında sporun mutluluk verici özelliği konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidardır ($p<0.05$).

4.2.3.3. Sporun Güven Duygusu Vermesi

Ailelerin sporun olumlu etkileri hakkında düşünceleri ile ilgili olarak fikirleri arasında bir farklılık olup olmadığının analizi için katılımcılara yöneltilen “Spor yaparak çocuğumun kendine güven duygusu arttı” sorusuna verdikleri cevaplar arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde ki-kare testi uygulandı.

Test sonuçları katılımcıların “Spor yaparak çocuğumun kendine güven duygusu arttı” görüşleri arasında önemli farklar olduğunu gösterdi ($X^2_{(3)}=38.233$; $p=0,000<0.05$).

Tablo 23. Sporun Güven Duygusu Vermesi

			s18				
			Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Grup	Kontrol grubu	N	0	15	0	2	17
		%	,0%	88,2%	,0%	11,8%	100,0%
	Sporcu grubu	N	1	0	9	19	29
		%	3,4%	,0%	31,0%	65,5%	100,0%
Toplam		N	1	15	9	21	46
		%	2,2%	32,6%	19,6%	45,7%	100,0%

Tabloya göre, katılımcılardan kontrol grubu velileri sporun güven duygusu vermesi ile ilgili görüşlerinin alındığı öncüle % 88,2’si (15 kişi) “Fikrim Yok” ve % 11,8’i (2 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir.

Denek grubunda ise veliler sporun güven duygusu vermesi ile ilgili görüşlerinin alındığı öncüle % 7,1’i “Katılmıyorum”; % 28,6’sı (4 kişi) “Katılıyorum”; % 57,1’i (8 kişi) “Katılıyorum ve % 35,7’si (5 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında sporun güven duygusu vermesi konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidardır ($p<0.05$).

4.2.3.4. Sporun Kurallı Yaşam Becerisi Vermesi

Ailelerin sporun olumlu etkileri hakkında düşünceleri ile ilgili olarak fikirleri arasında bir farklılık olup olmadığının analizi için katılımcılara yöneltilen “Spor etkinlikleri sayesinde çocuğumun kurallı yaşam becerileri gelişti” sorusuna verdikleri

cevaplar arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde ki-kare testi uygulandı.

Test sonuçları katılımcıların “Spor etkinlikleri sayesinde çocuğumun kurallı yaşam becerileri gelişti” görüşleri arasında önemli farklar olduğunu gösterdi ($X^2_{(2)}=23.247$; $p=0,000<0.05$).

Tablo 24. Sporun Kurallı Yaşam Becerisi Vermesi

			s19			Toplam
			Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
Grup	Kontrol grubu	N	16	0	1	17
		%	94,1%	,0%	5,9%	100,0%
	Sporcu grubu	N	6	8	15	29
		%	20,7%	27,6%	51,7%	100,0%
Toplam		N	22	8	16	46
		%	47,8%	17,4%	34,8%	100,0%

Tabloya göre, katılımcılardan kontrol grubu velileri sporun kurallı yaşam becerisi vermesi ile ilgili görüşlerinin alındığı öncüle % 94,1’i (16 kişi) “Fikrim Yok”; ve % 5,9’u (1 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir.

Denek grubunda ise veliler sporun kurallı yaşam becerisi vermesi ile ilgili görüşlerinin alındığı öncüle % 42,9’u (6 kişi) “Fikrim Yok”; % 42,9’u (6 kişi) “Katılıyorum” ve % 14,3’ü (2 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında sporun kurallı yaşam becerisi vermesi konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidardır ($p<0.05$).

4.2.3.5. Spor ve Arkadaş Grubunun Artması

Ailelerin sporun olumlu etkileri hakkında düşünceleri ile ilgili olarak fikirleri arasında bir farklılık olup olmadığını analizi için katılımcılara yöneltilen “Sporla birlikte akran veya arkadaş grupları arttı” sorusuna verdikleri cevaplar arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde ki-kare testi uygulandı.

Test sonuçları katılımcıların “Sporla birlikte akran veya arkadaş grupları arttı” görüşleri arasında önemli farklar olduğunu gösterdi ($X^2_{(3)}=34,218$; $p=0,000<0.05$).

Tablo 25. Spor ve Arkadaş Grubunun Artması

			s20				Toplam
			Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
Grup	Kontrol grubu	N	0	13	0	3	16
		%	,0%	81,3%	,0%	18,8%	100,0%
	Sporcu grubu	N	1	0	14	14	29
		%	3,4%	,0%	48,3%	48,3%	100,0%
Toplam		N	1	13	14	17	45
		%	2,2%	28,9%	31,1%	37,8%	100,0%

Tabloya göre, katılımcılardan kontrol grubu velileri spor ve arkadaş grubu ile ilgili görüşlerinin alındığı öncüle % 81,3'ü (13 kişi) "Fikrim Yok ve % 18,8'i (3 kişi) "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını vermiştir.

Denek grubunda ise veliler spor ve arkadaş grubu ile ilgili görüşlerinin alındığı öncüle % 7,1'i (1 kişi) "Katılmıyorum"; % 64,3'ü (9 kişi) "Katılıyorum" ve % 28,6'sı (4 kişi) "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında spor ve arkadaş grubu konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidardır ($p < 0.05$).

4.2.4. Sporun Olumlu Etkilerinin Ölçülmesi

Araştırmanın bu bölümünde, sporun öğrenilebilir zihinsel engelli çocukların sosyalleşmesi üzerindeki etkilerini araştırılması için, düzenli olarak spor antrenmanlarına katılan çocukların velileri ile antrenmanlar öncesi ve antrenmanlar sonrası yapılan anketlerin analizine yer verilmiştir. Bu bölümde, spor yapan çocukların antrenmanlara katılmalarından önceki ve antrenmanlar sonrasındaki ailelerinin belirttiği sosyalleşme düzeyleri arasındaki farkların incelenmesi için toplanan veriler crosstabulation analizine tabi tutulmuştur.

4.2.4.1. Sporun İfade Yeteneğini Arttırması

Ailelerin antrenmanların olumlu etkileri hakkında düşünceleri ile ilgili olarak fikirleri arasında bir farklılık olup olmadığının analizi için katılımcılara yöneltilen "Spor etkinliklerinden sonra, çocuğum sosyal yönden kendini daha aktif olarak ifade edecek/etmeye başladı" sorusuna verdikleri cevaplar arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha = 0.05$ önemlilik düzeyinde ki-kare testi uygulandı.

Test sonuçları katılımcıların “Spor etkinliklerinden sonra, çocuğum sosyal yönden kendini daha aktif olarak ifade edecek/etmeye başladı” görüşleri arasında önemli farklar olmadığını gösterdi ($X^2_{(2)}=4,571$; $p>0.05$).

Tablo 26. Sporun İfade Yeteneğini Arttırması

			s21			Toplam
			Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
Durum	Spordan önce	N	1	7	6	14
		%	7,1%	50,0%	42,9%	100,0%
	Spordan sonra	N	0	3	12	15
		%	,0%	20,0%	80,0%	100,0%
Toplam		N	1	10	18	29
		%	3,4%	34,5%	62,1%	100,0%

Tablo incelendiğinde görülecektir ki, ailelerin çocukların antrenmanlara katılmadan önceki kendilerini ifade etme yeteneklerindeki artış, ailelerin öngörülerinin çok üstünde olmuştur. Antrenmanlar öncesinde bu öncüle “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtı veren katılımcı oranı % 42,9 (6 kişi) iken, antrenmanlardan sonra bu oran % 80,0’e (12 kişi) ulaşmıştır. Ailelerin sporun etkileri ile ilgili görüşleri antrenman öncesinde de yüksek olmasına karşın, antrenman sonrası durum ile önceki durum arasındaki fark istatistiksel olarak manidardır. Yani sporun çocuklarının ifade yeteneğinin artacağı fikrine katılım daha büyük oranda olmuştur.

4.2.4.2. Sporun Günlük Yaşam Üzerindeki Etkisi

Ailelerin antrenmanların olumlu etkileri hakkında düşünceleri ile ilgili olarak fikirleri arasında bir farklılık olup olmadığını analizi için katılımcılara yöneltilen “Spor sayesinde, çocuğumun günlük yaşamı olumlu yönde değişecek/değişti” sorusuna verdikleri cevaplar arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde ki-kare testi uygulandı.

Test sonuçları katılımcıların “Spor sayesinde, çocuğumun günlük yaşamı olumlu yönde değişecek/değişti” görüşleri arasında önemli farklar olduğunu gösterdi ($X^2_{(2)}=6.895$; $p=0,032<0.05$).

Tablo 27. Sporun Günlük Yaşam Üzerindeki Etkisi

			s22			Toplam
			Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
Durum	Spordan önce	N	2	9	3	14
		%	14,3%	64,3%	21,4%	100,0%
	Spordan sonra	N	0	4	9	13
		%	,0%	30,8%	69,2%	100,0%
Toplam		N	2	13	12	27
		%	7,4%	48,1%	44,4%	100,0%

Bu tablodan da görüleceği gibi öğretilebilir zihinsel engelli çocukların velileri müsabakalar öncesinde spor sayesinde çocuklarının günlük yaşamlarının olumlu yönde değişeceğini düşünmekte iken, antrenmanlar sonrasında bu oran daha da artmıştır. “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını veren katılımcı sayısı % 21,4 (3 kişi) iken, antrenmanlar sonrasında bu oran % 69,2’ye (9 kişi) yükselmiştir. Dolayısı ile sporun öğretilebilir zihinsel engelli çocukların günlük yaşamı üzerinde olumlu etkileri vardır.

4.2.4.3. Sporun Çocuğun Hastalığı Üzerindeki Etkisi

Ailelerin antrenmanların olumlu etkileri hakkında düşünceleri ile ilgili olarak fikirleri arasında bir farklılık olup olmadığının analizi için katılımcılara yöneltilen “Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğum daha az hastalık belirtileri gösterecektir/gösterdi.” sorusuna verdikleri cevaplar arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde ki-kare testi uygulandı.

Test sonuçları katılımcıların “Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğum daha az hastalık belirtileri gösterecektir/gösterdi.” görüşleri arasında önemli farklar olmadığını gösterdi ($X^2_{(4)}=8.767$; $p>0.05$).

Tablo 28. Sporun Çocuğun Hastalığı Üzerindeki Etkisi

			s23					Toplam
			Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
Durum	Spordan önce	N	1	2	2	4	5	14
		%	7,1%	14,3%	14,3%	28,6%	35,7%	100,0%
	Spordan sonra	N	0	0	0	11	3	14
		%	,0%	,0%	,0%	78,6%	21,4%	100,0%
Toplam		N	1	2	2	15	8	28
		%	3,6%	7,1%	7,1%	53,6%	28,6%	100,0%

Tablodan da görüleceği gibi aileler ilk başta sporun çocuklarının hastalıkları üzerinde olumlu etkisinin olduğu fikrindedir, ancak bir kısım ailenin bu konuda aynı görüşte olmadığı görülmektedir (% 7,1 “Kesinlikle Katılmıyorum”; % 14,3 “Katılmıyorum” ve % 14,3 “Fikrim Yok” yanıtını vermiştir). Antrenmanlar sonrasında ise bu yanıtların hiç olmadığını ve tüm katılımcıların sporun çocuklarının hastalığı üzerinde olumlu etkisinin olduğunu belirttiğini görüyoruz.

4.2.4.4. Sporun Aidiyet Duygusuna Etkisi

Ailelerin antrenmanların olumlu etkileri hakkında düşünceleri ile ilgili olarak fikirleri arasında bir farklılık olup olmadığını analizi için katılımcılara yöneltilen “Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğum kendisinin bir gruba ait olduğunu hissediyor” sorusuna verdikleri cevaplar arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde ki-kare testi uygulandı.

Test sonuçları katılımcıların “Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğum kendisinin bir gruba ait olduğunu hissediyor” görüşleri arasında önemli farklar olduğunu gösterdi ($X^2_{(2)}=6.350$; $p=0,042<0.05$).

Tablo 29. Sporun Aidiyet Duygusuna Etkisi

			s24			Toplam
			Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
Durum	Spordan önce	N	4	7	3	14
		%	28,6%	50,0%	21,4%	100,0%
	Spordan sonra	N	0	6	8	14
		%	,0%	42,9%	57,1%	100,0%
Toplam		N	4	13	11	28
		%	14,3%	46,4%	39,3%	100,0%

Yukarıdan da görüleceği gibi velilerin büyük çoğunluğu antrenmanların çocukların aidiyet duygusunu arttırdığını belirtmişlerdir. Katılımcıların % 28,6’sı (4 kişi) bu konuda antrenman öncesi bir fikirlerinin olmadığını belirtirken, antrenman sonrası katılımcıların tamamı bu konuda hemfikir olmuşlardır. Dolayısı ile öğretilebilir zihinsel engelli çocukların aidiyet duygusunun gelişiminde sporun katkısı büyüktür.

4.2.4.5. Sporun İlgi Alanları Üzerindeki Etkisi

Ailelerin antrenmanların olumlu etkileri hakkında düşünceleri ile ilgili olarak fikirleri arasında bir farklılık olup olmadığının analizi için katılımcılara yöneltilen “Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğumun ilgi alanı artacak/arttı” sorusuna verdikleri cevaplar arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde ki-kare testi uygulandı.

Test sonuçları katılımcıların “Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğumun ilgi alanı artacak/arttı” görüşleri arasında önemli farklar olmadığını gösterdi ($X^2_{(3)}=5.905$; $p>0.05$).

Tablo 30. Sporun İlgi Alanları Üzerindeki Etkisi

			s25				
			Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Durum	Spordan önce	N	1	1	8	4	14
		%	7,1%	7,1%	57,1%	28,6%	100,0%
	Spordan sonra	N	0	0	4	10	14
		%	,0%	,0%	28,6%	71,4%	100,0%
Toplam		N	1	1	12	14	28
		%	3,6%	3,6%	42,9%	50,0%	100,0%

Yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere katılımcılar antrenmanlar öncesinde sporun çocuklarının ilgi alanlarını arttıracacağı konusunda hem fikirlerdir. Ancak bu durum antrenman sonrasında katılmıyorum ve fikrim yok yanıtını veren az da olsa velinin de fikrini değiştirmiştir. Dolayısı ile sporun ilgi alanlarının artması üzerinde etkisi vardır.

4.2.4.6. Spor ve Olumsuz Etkileri

Ailelerin antrenmanların olumlu etkileri hakkında düşünceleri ile ilgili olarak fikirleri arasında bir farklılık olup olmadığının analizi için katılımcılara yöneltilen “Spor etkinlikleri, çocuğumun üzerinde olumsuz etki bıraktı” sorusuna verdikleri cevaplar arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde ki-kare testi uygulandı.

Test sonuçları katılımcıların “Spor etkinlikleri, çocuğumun üzerinde olumsuz etki bıraktı” görüşleri arasında önemli farklar olmadığını gösterdi ($X^2_{(3)}=5.639$; $p>0.05$).

Tablo 31. Spor ve Olumsuz Etkileri

			s26				
			Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Durum	Spordan önce	N	10	2	2	0	14
		%	71,4%	14,3%	14,3%	,0%	100,0%
	Spordan sonra	N	14	0	0	1	15
		%	93,3%	,0%	,0%	6,7%	100,0%
Toplam		N	24	2	2	1	29
		%	82,8%	6,9%	6,9%	3,4%	100,0%

Tablodan da anlaşılacağı gibi antrenmanlara katılma durumunun ailelerin sporun olumsuz etkileri ile ilgili görüşleri üzerinde etkisi olmuştur. Antrenmanlar öncesi % 14,3'lük (2 kişi) katılımcı sporun olumsuz etkilerinin olabileceği fikrinde iken, antrenmanlar sonrası bu durum değişmiştir.

4.2.4.7. Spor Sonrası Kalabalık Korkusunun Yenilmesi

Ailelerin antrenmanların olumlu etkileri hakkında düşünceleri ile ilgili olarak fikirleri arasında bir farklılık olup olmadığının analizi için katılımcılara yöneltilen “Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğumun kalabalık gruplara girme korkusu azaldı” sorusuna verdikleri cevaplar arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde ki-kare testi uygulandı.

Test sonuçları katılımcıların “Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğumun kalabalık gruplara girme korkusu azaldı” görüşleri arasında önemli farklar olduğunu gösterdi ($X^2_{(4)}=10.645$; $p=0,031<0.05$).

Tablo 32. Spor Sonrası Kalabalık Korkusunun Yenilmesi

			s27					
			Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Durum	Spordan önce	N	1	5	1	6	1	14
		%	7,1%	35,7%	7,1%	42,9%	7,1%	100,0%
	Spordan sonra	N	0	0	0	10	5	15
		%	,0%	,0%	,0%	66,7%	33,3%	100,0%
Toplam		N	1	5	1	16	6	29
		%	3,4%	17,2%	3,4%	55,2%	20,7%	100,0%

Yukarıda verilen tablodan da görüleceği gibi antrenmanlar öncesi çocuklarının spor sayesinde kalabalık korkusunu yeneceğine inanmayan 7 velimiz, antrenmanlar sonrasında bu öncüle olumlu yanıt vererek sporun öğretilebilir zihinsel engelli çocukların kalabalık korkusunu yenmesinde etkili olduğunu belirtmişlerdir.

4.2.4.8. Spor Sonrası Görsel Yayınlar İlgisi

Ailelerin antrenmanların olumlu etkileri hakkında düşünceleri ile ilgili olarak fikirleri arasında bir farklılık olup olmadığının analizi için katılımcılara yöneltilen “Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğumun çevresindeki spor içerikli görsel yayınlara ilgisi arttı” sorusuna verdikleri cevaplar arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde ki-kare testi uygulandı.

Test sonuçları katılımcıların “Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğumun çevresindeki spor içerikli görsel yayınlara ilgisi arttı” görüşleri arasında önemli farklar olduğunu gösterdi ($X^2_{(2)}=19.560$; $p=0,000<0.05$).

Tablo 33. Spor Sonrası Görsel Yayınlar İlgisi

			s28			Toplam
			Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
Durum	Spordan önce	N	3	11	0	14
		%	21,4%	78,6%	,0%	100,0%
	Spordan sonra	N	0	3	12	15
		%	,0%	20,0%	80,0%	100,0%
Toplam		N	3	14	12	29
		%	10,3%	48,3%	41,4%	100,0%

Araştırmaya katılan velilerimizin antrenmanlardan sonra çocuklarının görsel yayınlara olan ilgilerinin artacağı konusunda verdikleri yanıtlarla, antrenman sonrası aynı öncüle verdikleri yanıtlar arasındaki fark yukarıdaki tabloda verilmiştir. Antrenman öncesi öncüle fikrim yok diyen üç veli varken, antrenmanlar sonrasında bu oran sıfır olmuştur. Dolayısı ile spor görsel yayınlara olan ilgiyi arttırmaktadır.

4.2.4.9. Sporun Tepkisellik Üzerindeki Etkisi

Ailelerin antrenmanların olumlu etkileri hakkında düşünceleri ile ilgili olarak fikirleri arasında bir farklılık olup olmadığının analizi için katılımcılara yöneltilen “Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğumun etrafındaki olaylara karşı tepkiselliği arttı” sorusuna

verdikleri cevaplar arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde ki-kare testi uygulandı.

Test sonuçları katılımcıların “Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğumun etrafındaki olaylara karşı tepkiselliği arttı” görüşleri arasında önemli farklar olduğunu gösterdi ($X^2_{(3)}=17.253$; $p=0,001<0.05$).

Tablo 34. Sporun Tepkisellik Üzerindeki Etkisi

			s29				Toplam
			Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	
Durum	Spordan önce	N	1	2	11	0	14
		%	7,1%	14,3%	78,6%	,0%	100,0%
	Spordan sonra	N	0	0	4	11	15
		%	,0%	,0%	26,7%	73,3%	100,0%
Toplam		N	1	2	15	11	29
		%	3,4%	6,9%	51,7%	37,9%	100,0%

Tablodan da görüleceği gibi velilerin antrenman öncesi ve sonrasında sporun çocuklarının tepkiselliği üzerindeki etkileri hakkındaki fikirleri arasında farklılık vardır. Antrenmanlar öncesi velilerin % 7,1’i “katılmıyorum” ve % 14,3’ü “fikrim yok” yanıtını verirken, antrenman sonrası bu oranlar sıfır olmuştur. Dolayısı ile sporun tepkiselliği artırma üzerinde etkisi vardır.

4.2.4.10. Sporun Yaşam Sevincine Etkisi

Ailelerin antrenmanların olumlu etkileri hakkında düşünceleri ile ilgili olarak fikirleri arasında bir farklılık olup olmadığını analizi için katılımcılara yöneltilen “Spor sayesinde çocuğumun yaşam sevinci arttı” sorusuna verdikleri cevaplar arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemek için $\alpha=0.05$ önemlilik düzeyinde ki-kare testi uygulandı.

Test sonuçları katılımcıların “Spor sayesinde çocuğumun yaşam sevinci arttı” görüşleri arasında önemli farklar olduğunu gösterdi ($X^2_{(2)}=15.692$; $p=0,000<0.05$).

Tablo 35. Sporun Yaşam Sevincine Etkisi

			s30			
			Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Durum	Spordan önce	N	1	12	1	14
		%	7,1%	85,7%	7,1%	100,0%
	Spordan sonra	N	0	3	12	15
		%	,0%	20,0%	80,0%	100,0%
Toplam		N	1	15	13	29
		%	3,4%	51,7%	44,8%	100,0%

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı gibi katılımcıların geneli sporun çocuklarının yaşam sevincini arttırdığını belirtmişlerdir. Antrenmanlar öncesi bir veli bu duruma katılmadığını belirtse de, antrenman sonunda genel olarak tüm veliler aynı fikirdedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta ise antrenman öncesi velilerin % 85,7'si “Katılıyorum” yanıtını verirken, antrenman sonrası % 80'i “Kesinlikle Katılıyorum” demişlerdir.

5. TARTIŞMA

-Genel Özellikler

Araştırmaya katılan katılımcıların % 62,5'i (20 kişi) erkek, % 37,5'i (12 kişi) bayan katılımcılardan oluşmaktadır. Cinsiyet dağılımının bu şekilde çıkmasını hem ataerkil bir topluma sahip olmamıza ve çocuklarla daha çok dış görüşmelerde babanın devreye girmesine, hem de babaların da bu konuya oldukça duyarlı olduklarına bağlayabiliriz. Annelerin ev hanımı olmasının da bu demografide etkisi büyüktür.

Araştırmaya katılan velilerin % 9,4'ü (3 kişi) 29–37 yaş aralığında; % 37,5'i (12 kişi) 38–46 yaş aralığında; % 34,4'ü (11 kişi) 47–55 yaş aralığında ve % 18,8'i (6 kişi) 56 yaş ve üzerindedir. Araştırmaya katılan velilerin genelinin orta yaş grubunda olduğu görülmektedir. Bu durum araştırmanın yapıldığı Kütahya ilinin demografisine de uygun bir sonuçtur.

Araştırmaya katılan katılımcıların % 40,6'sı (13 kişi) İlköğretim, % 53,1'i (17 kişi) lise ve % 6,3'ü (2 kişi) lisans mezunudur. Yine bu demografik özellik de Kütahya ilinin ve ülkemizin eğitim durumu ile paralellik göstermektedir.

-Hipotez-1. Öğretilbilir zihinsel engelli çocukların aileleri, sporun çocuklarının sosyalleşmesi üzerinde etkisi konusundaki görüşleri arasındaki fark

Katılımcılardan kontrol grubu velileri çocuklarının kendisini tanıtmaya becerisinin olup olmadığı sorusuna % 17,6'sı (3 kişi) “Kesinlikle Katılmıyorum”; % 35,3'ü (6 kişi) “Katılmıyorum”; % 5,9'u (1 kişi) “Fikrim Yok”; % 11,2'si (2 kişi) “Katılıyorum” ve % 29,4'ü (5 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Denek grubunda ise veliler çocuklarının kendisini tanıtmaya becerisinin olup olmadığı sorusuna % 35,7'si (5 kişi) “Katılmıyorum”; % 7,1'i (1 kişi) “Fikrim Yok”; % 50,0'si (7 kişi) “Katılıyorum” ve % 7,1'i (1 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında çocuğun kendisini tanıtabilmesi konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidardır ($p < 0.05$).

Burada spor yapan çocukların velilerinin çocuklarının kendilerini tanıtmaya becerisinin olduğuna daha çok katıldıkları görülmektedir. Bunun yanında her ne kadar

bu durumu sporla ilişkilendirmek istesek de, çocukların hastalık durumunun da bu konuda etkisi olabilir. Araştırmada antrenmanlar öncesi ve sonrası grupta sporun etkisi daha net görülmektedir.

Katılımcılardan kontrol grubu velileri çocuklarının iletişim kurma becerisinin olup olmadığı sorusuna % 35,3'ü (6 kişi) “Kesinlikle Katılmıyorum”; % 47,1'i (8 kişi) “Katılmıyorum”; % 5,9'u (1 kişi) “Katılıyorum” ve % 11,8'i (2 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Denek grubunda ise veliler çocuklarının iletişim kurma becerisinin olup olmadığı sorusuna % 28,6'sı (4 kişi) “Kesinlikle Katılmıyorum”; % 57,1'i (8 kişi) “Katılmıyorum”; % 7,1'i (1 kişi) “Fikrim Yok” ve % 7,1'i (1 kişi) “Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında çocuğun iletişim kurma becerisi konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidar değildir ($p>0.05$).

Yine burada da çocukların toplum içerisinde kendilerini tanıtmaya becerilerinin olmayışı daha çok hastalık dereceleri ile ilintilidir. Her iki grupta da bu sorunun var olduğu görülmüştür.

Katılımcılardan kontrol grubu velileri çocuklarının sosyal etkinliklere katılma isteğinin olup olmadığı sorusuna % 5,9'u (1 kişi) “Kesinlikle Katılmıyorum”; % 5,9'u (1 kişi) “Fikrim Yok”; % 23,5'i (4 kişi) “Katılıyorum” ve % 64,7'si (11 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Denek grubunda ise veliler çocuklarının sosyal etkinliklere katılma isteğinin olup olmadığı sorusuna % 7,1'i (1 kişi) “Katılmıyorum”; % 78,6'sı (11 kişi) “Katılıyorum” ve % 14,3'ü (2 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında çocuğun sosyal etkinliklere katılma isteği konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidar değildir ($p>0.05$).

Araştırmada her iki grubun velileri de çocuklarının sosyal etkinliklere katılma isteğinin olduğunu belirtmişlerdir. Ancak anket sırasında edinilen sözlü ifadelerde etkinlikten korktukları da not edilmiştir.

Katılımcılardan kontrol grubu velileri çocuklarının özür dileme ve teşekkür etme becerilerinin olup olmadığı sorusuna % 17,6'sı (3 kişi) “Kesinlikle Katılmıyorum”; % 47,1'i (8 kişi) “Katılmıyorum”; % 11,8'i (2 kişi) “Katılıyorum” ve % 23,5'i (4 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Denek grubunda ise veliler çocuklarının dileme ve teşekkür etme becerilerinin olup olmadığı sorusuna % 42,9'u (6 kişi)

“Katılmıyorum”; % 7,1’i (1 kişi) “Fikrim Yok”; % 42,9’u (6 kişi) “Katılıyorum” ve % 7,1 (1 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında çocuğun dileme ve teşekkür etme becerileri konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidardır ($p<0.05$).

Bu öncüle verilen yanıtlar incelendiğinde antrenmana katılan çocukların özür dileme ve teşekkür etme becerilerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Her ne kadar bu farklılığı da net bir şekilde spora bağlamasak da, sportif etkinliklerin bu özellikleri arttırdığı konusunda pek çok araştırma mevcuttur.

Katılımcılardan kontrol grubu velileri çocuklarının toplum içinde kendini ifade etme becerilerinin olup olmadığı sorusuna % 5,9’u (1 kişi) “Kesinlikle Katılmıyorum”; % 17,6’sı (3 kişi) “Katılmıyorum”; % 5,9’u (1 kişi) “Fikrim Yok”; % 35,3’ü (6 kişi) “Katılıyorum” ve % 35,3’ü (6 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Denek grubunda ise veliler çocuklarının toplum içinde kendini ifade etme becerilerinin olup olmadığı sorusuna % 7,1’i (1 kişi) “Katılmıyorum”; % 7,1’i (1 kişi) “Fikrim Yok”; % 78,6’sı (11 kişi) “Katılıyorum” ve % 7,1’i (1 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında çocuğun toplum içinde kendini ifade etme becerileri konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidar değildir ($p>0.05$).

Özür dileme ve kendini tanıma becerisi ile paralellik gösteren bu sonuca göre sportif etkinliklere katılan grupta bulunan çocuklar kendilerini toplum içinde daha etkin bir şekilde ifade edebilmektedir.

Katılımcılardan kontrol grubu velileri çocuklarının liderlik becerilerinin olup olmadığı sorusuna % 29,4’ü (5 kişi) “Kesinlikle Katılmıyorum”; % 41,2’si (7 kişi) “Katılmıyorum”; % 17,6’sı (3 kişi) “Fikrim Yok”; ve % 11,8’i (2 kişi) “Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Denek grubunda ise veliler çocuklarının liderlik becerilerinin olup olmadığı sorusuna % 28,6’sı (4 kişi) “Kesinlikle Katılmıyorum”; % 50,0’si (7 kişi) “Katılmıyorum”; % 14,3’ü (2 kişi) “Fikrim Yok” ve % 7,1’i (1 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında çocuğun liderlik becerileri konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidardır ($p<0.05$).

Her iki grupta da çocukların liderlik özelliği göstermede sıkıntı yaşadıklarını görmekteyiz. Liderlik sosyalleşmenin bir üst boyutu gibi düşünülebilir. Dolayısı ile

toplum içine çıkma ve kendini tanıtabilme becerisine paralel bir sonuç burada da görülmektedir.

Kontrol grubu velileri çocuklarının yardımlaşma becerilerinin olup olmadığı sorusuna % 5,9'u (1 kişi) "Kesinlikle Katılmıyorum"; % 23,5'i (4 kişi) "Katılmıyorum"; % 11,8'i (2 kişi) "Fikrim Yok"; % 29,4'ü (5 kişi) "Katılıyorum" ve % 29,4'ü (5 kişi) "Katılıyorum" yanıtını vermiştir. Denek grubunda ise veliler çocuklarının yardımlaşma becerilerinin olup olmadığı sorusuna % 7,1'i (1 kişi) "Kesinlikle Katılmıyorum"; % 14,3'ü (2 kişi) "Katılmıyorum"; % 42,9'u (6 kişi) "Fikrim Yok" ve % 35,7'si (5 kişi) "Katılıyorum" yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında çocuğun yardımlaşma becerileri konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidar değildir ($p>0.05$).

Yine burada da her iki gruptaki çocukların velileri de çocuklarının yardımlaşma becerilerinin olmadığını belirtmişlerdir. Antrenmanlar sırasında da gözlemlenen durum çocukların yardımlaşma isteklerinin olmasına karşın bir türlü bunun yolunu bulamamalarıdır.

Katılımcılardan kontrol grubu velileri çocuklarının çekingenlik özelliklerinin olup olmadığı sorusuna % 17,6'sı (3 kişi) "Kesinlikle Katılmıyorum"; % 23,5'i (4 kişi) "Katılmıyorum"; % 17,6'sı (3 kişi) "Fikrim Yok"; % 35,3'ü (6 kişi) "Katılıyorum" ve % 5,9'u (1 kişi) "Katılıyorum" yanıtını vermiştir. Denek grubunda ise veliler çocuklarının çekingenlik özelliklerinin olup olmadığı sorusuna % 21,4'ü (3 kişi) "Katılmıyorum"; % 50,0'si (7 kişi) "Katılıyorum" ve % 28,6'sı (4 kişi) "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında çocuğun çekingenliği konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidar değildir ($p>0.05$).

Her iki grupta da benzer çıkan bir diğer durum da katılımcıların velilerinin çocuklarının çekingen olduğunu belirtmeleridir. Spor etkinlikleri öncesi ve sonrasında antrenmanların bu durumu değiştirdiği görülmüştür.

Katılımcılardan kontrol grubu velileri çocuklarının duygularını ifade edebilme becerilerinin olup olmadığı sorusuna % 47,1'i (8 kişi) "Katılmıyorum"; % 11,8'i (2 kişi) "Fikrim Yok"; % 23,5'i (4 kişi) "Katılıyorum" ve % 17,6'sı (3 kişi) "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını vermiştir. Denek grubunda ise veliler çocuklarının duygularını ifade edebilme becerilerinin olup olmadığı sorusuna % 35,7'si (5 kişi) "Katılmıyorum"; % 14,3'ü (2 kişi) "Fikrim Yok"; % 42,9'u (6 kişi) "Katılıyorum" ve % 7,1'i (1 kişi)

“Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında çocuğun duygularını ifade edebilme becerileri konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidar değildir ($p>0.05$).

Her iki grupta da katılımcı velilere göre çocuklar duygularını ifade etmede yeterli değildir. Nitekim öğretmenliğimde de edindiğim izlenime göre çocukların nerede ise tamamı farklı imgelerle farklı duyguları ifade etmektedir. Birisini çok heyecanlandıran bir duruma karşı diğer çocuk tepkisiz kalabilmektedir.

Katılımcılardan kontrol grubu velileri sporun çocuklarının ifade yeteneğini arttırmada etkisinin olup olmadığı sorusuna % 5,9’u (1 kişi) “Katılmıyorum”; % 58,8’i (10 kişi) “Fikrim Yok”; % 11,8’i (2 kişi) “Katılıyorum” ve % 23,5’i (4 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Denek grubunda ise veliler sporun çocuklarının ifade yeteneğini arttırmada etkisinin olup olmadığı sorusuna % 14,3’ü (2 kişi) “Fikrim Yok”; % 35,7’si (5 kişi) “Katılıyorum” ve % 50,0’si (7 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında sporun çocuklarının ifade yeteneğini arttırmada etkisi konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidardır ($p<0.05$).

Her iki grupta bulunan öğrencilerin velilerine göre de sporun çocuklarının ifade yeteneğini arttıracığı düşünülmektedir. Buna karşın kontrol grubunun da çocuklarını antrenmanlara göndermemesi de ilginçtir. Bunun nedeni sosyal ya da ekonomik şartlar olabilir.

Katılımcılardan kontrol grubu velileri sporun çocuklarının iletişim yeteneğini arttırmada etkisinin olup olmadığı sorusuna % 29,4’ü (5 kişi) “Fikrim Yok”; % 29,4’ü (5 kişi) “Katılıyorum” ve % 41,2’si (7 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Denek grubunda ise veliler sporun çocuklarının iletişim yeteneğini arttırmada etkisinin olup olmadığı sorusuna % 21,4’ü (3 kişi) “Fikrim Yok”; % 42,9’u (6 kişi) “Katılıyorum” ve % 35,7’si (5 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında sporun çocuklarının iletişim yeteneğini arttırmada etkisi konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidardır değildir ($p>0.05$).

Katılımcılardan kontrol grubu velileri sporun eğitici yanı hakkındaki görüşlerinin alındığı öncüle % 5,9’u (1 kişi) “Katılmıyorum”; % 23,5’i (4 kişi) “Fikrim Yok”; % 23,4’ü (4 kişi) “Katılıyorum” ve % 47,1’i (8 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Denek grubunda ise veliler sporun eğitici yanı hakkındaki görüşlerinin alındığı öncüle % 21,4’ü (3 kişi) “Fikrim Yok”; % 50,0’si (7 kişi)

“Katılıyorum” ve % 28,6’sı (4 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında sporun eğitici yanının varlığı konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidar değildir ($p>0.05$).

Katılımcılardan kontrol grubu velileri spor ve bireysel başarı ile ilgili görüşlerinin alındığı öncüle % 5,9’u (1 kişi) “Katılmıyorum”; % 17,6’sı (3 kişi) “Fikrim Yok”; % 41,2’si (7 kişi) “Katılıyorum” ve % 35,3’ü (6 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Denek grubunda ise veliler spor ve bireysel başarı hakkındaki görüşlerinin alındığı öncüle % 28,6’sı (4 kişi) “Fikrim Yok”; % 50,0’si (7 kişi) “Katılıyorum” ve % 21,4’ü (3 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında spor ve bireysel başarı konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidar değildir ($p>0.05$).

Katılımcılardan kontrol grubu velileri sporun kaynaştırıcı özelliği ile ilgili görüşlerinin alındığı öncüle % 23,5’i (4 kişi) “Fikrim Yok”; % 35,3’ü (6 kişi) “Katılıyorum” ve % 41,2’si (7 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Denek grubunda ise veliler sporun kaynaştırıcı özelliği ile ilgili görüşlerinin alındığı öncüle % 28,6’sı (4 kişi) “Katılıyorum” ve % 71,4’ü (10 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında Sporun kaynaştırıcı özelliği konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidardır ($p<0.05$).

Katılımcılardan kontrol grubu velileri sporun gerekliliği ile ilgili görüşlerinin alındığı öncüle % 5,9’u (1 kişi) “Katılmıyorum”; % 29,4’ü (5 kişi) “Fikrim Yok”; % 29,4’ü (5 kişi) “Katılıyorum” ve % 35,3’ü (6 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Denek grubunda ise veliler sporun gerekliliği ile ilgili görüşlerinin alındığı öncüle % 14,3’ü (2 kişi) “Fikrim Yok”; % 21,4’ü (3 kişi) “Katılıyorum” ve % 64,3’ü (9 kişi) “Kesinlikle Katılıyorum” yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında sporun gerekliliği konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidar değildir ($p>0.05$).

-Hipotez-2. Öğretilbilir zihinsel engelli çocukların ailelerinin, sporun çocukları üzerindeki genel olarak olumlu etkileri konusundaki düşünceleri arasındaki fark

Katılımcılardan kontrol grubu velileri sporun aktivite artırıcı özelliği ile ilgili görüşlerinin alındığı öncüle % 76,5'i (13 kişi) "Fikrim Yok"; % 11,8'i (2 kişi) "Katılıyorum" ve % 11,8'i (2 kişi) "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını vermiştir. Denek grubunda ise veliler sporun aktivite artırıcı özelliği ile ilgili görüşlerinin alındığı öncüle % 42,9'u (6 kişi) "Fikrim Yok"; % 28,6'sı (4 kişi) "Katılıyorum" ve % 28,6'sı (4 kişi) "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında sporun gerekliliği konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidardır ($p<0.05$).

Katılımcılardan kontrol grubu velileri sporun mutluluk verici özelliği ile ilgili görüşlerinin alındığı öncüle % 76,5'i (13 kişi) "Fikrim Yok" ve % 23,5'i (4 kişi) "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını vermiştir. Denek grubunda ise veliler sporun mutluluk verici özelliği ile ilgili görüşlerinin alındığı öncüle % 57,1'i (8 kişi) "Katılıyorum" ve % 42,9'u (6 kişi) "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında sporun mutluluk verici özelliği konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidardır ($p<0.05$).

Katılımcılardan kontrol grubu velileri sporun güven duygusu vermesi ile ilgili görüşlerinin alındığı öncüle % 88,2'si (15 kişi) "Fikrim Yok" ve % 11,8'i (2 kişi) "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını vermiştir. Denek grubunda ise veliler sporun güven duygusu vermesi ile ilgili görüşlerinin alındığı öncüle % 7,1'i "Katılmıyorum"; % 28,6'sı (4 kişi) "Katılıyorum"; % 57,1'i (8 kişi) "Katılıyorum ve % 35,7'si (5 kişi) "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında sporun güven duygusu vermesi konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidardır ($p<0.05$).

Katılımcılardan kontrol grubu velileri sporun kurallı yaşam becerisi vermesi ile ilgili görüşlerinin alındığı öncüle % 94,1'i (16 kişi) "Fikrim Yok"; ve % 5,9'u (1 kişi) "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını vermiştir. Denek grubunda ise veliler sporun kurallı yaşam becerisi vermesi ile ilgili görüşlerinin alındığı öncüle % 42,9'u (6 kişi) "Fikrim Yok"; % 42,9'u (6 kişi) "Katılıyorum" ve % 14,3'ü (2 kişi) "Kesinlikle Katılıyorum"

yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında sporun kurallı yaşam becerisi vermesi konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidardır ($p<0.05$).

Katılımcılardan kontrol grubu velileri spor ve arkadaş grubu ile ilgili görüşlerinin alındığı öncüle % 81,3'ü (13 kişi) "Fikrim Yok ve % 18,8'i (3 kişi) "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını vermiştir. Denek grubunda ise veliler spor ve arkadaş grubu ile ilgili görüşlerinin alındığı öncüle % 7,1'i (1 kişi) "Katılmıyorum"; % 64,3'ü (9 kişi) "Katılıyorum" ve % 28,6'sı (4 kişi) "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını vermiştir. Kontrol grubu ile denek grubu arasında spor ve arkadaş grubu konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidardır ($p<0.05$).

-Hipotez-3. Öğretilebilir zihinsel engelli çocuklara sahip ailelerinin, çocuklarının farklı spor dallarında antrenmanlara ve müsabakalara/yarışmalara katılmalarından sonra, çocuklarında sosyal olarak olumlu değişiklikler olacağı konusundaki düşünceleri arasındaki fark

Ailelerin çocukların antrenmanlara katılmadan önceki kendilerini ifade etme yeteneklerindeki artış, ailelerin öngörülerinin çok üstünde olmuştur. Antrenmanlar öncesinde bu öncüle "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtı veren katılımcı oranı % 42,9 (6 kişi) iken, antrenmanlardan sonra bu oran % 80,0'e (12 kişi) ulaşmıştır. Ailelerin sporun etkileri ile ilgili görüşleri antrenman öncesinde de yüksek olmasına karşın, antrenman sonrası durum ile önceki durum arasındaki fark istatistiksel olarak manidardır. Yani sporun çocuklarının ifade yeteneğinin artacağı fikrine katılım daha büyük oranda olmuştur.

Öğretilebilir zihinsel engelli çocukların velileri müsabakalar öncesinde spor sayesinde çocuklarının günlük yaşamlarının olumlu yönde değişeceğini düşünmekte iken, antrenmanlar sonrasında bu oran daha da artmıştır. "Kesinlikle Katılıyorum" yanıtını veren katılımcı sayısı % 21,4 (3 kişi) iken, antrenmanlar sonrasında bu oran % 69,2'ye (9 kişi) yükselmiştir. Dolayısı ile sporun öğretilebilir zihinsel engelli çocukların günlük yaşamı üzerinde olumlu etkileri vardır.

Aileler ilk başta sporun çocuklarının hastalıkları üzerinde olumlu etkisinin olduğu fikrindedir, ancak bir kısım ailenin bu konuda aynı görüşte olmadığı görülmektedir (% 7,1 "Kesinlikle Katılmıyorum"; % 14,3 "Katılmıyorum" ve % 14,3

“Fikrim Yok” yanıtını vermiştir). Antrenmanlar sonrasında ise bu yanıtların hiç olmadığını ve tüm katılımcıların sporun çocuklarının hastalığı üzerinde olumlu etkisinin olduğunu belirttiğini görüyoruz.

Velilerin büyük çoğunluğu antrenmanların çocukların aidiyet duygusunu arttırdığını belirtmişlerdir. Katılımcıların % 28,6’sı (4 kişi) bu konuda antrenman öncesi bir fikirlerinin olmadığını belirtirken, antrenman sonrası katılımcıların tamamı bu konuda hemfikir olmuşlardır. Dolayısıyla ile öğretilebilir zihinsel engelli çocukların aidiyet duygusunun gelişiminde sporun katkısı büyüktür. Aidiyet ve sahiplenme sosyalleşme sürecinin gereksinimidir. Birey kendisini bir topluma ait hisseder ve o toplumu sahiplenirse sosyalleşmiş olur. Bu sonuçlara göre spor çocukların aidiyet duygularını arttırarak sosyalleşmelerine katkıda bulunmuştur.

Katılımcılar antrenmanlar öncesinde sporun çocuklarının ilgi alanlarını arttıracığı konusunda hem fikirlidir. Ancak bu durum antrenman sonrasında katılmıyorum ve fikrim yok yanıtını veren az da olsa velinin de fikrini değiştirmiştir. Dolayısıyla ile sporun ilgi alanlarının artması üzerinde etkisi vardır. Sporla artan ilgi alanı, sosyalleşme belirtisi olarak görülebilir. Dolayısıyla ile antrenmanlar çocukların sosyalleşmesine katkıda bulunmuşlardır.

Antrenmanlara katılma durumunun ailelerin sporun olumsuz etkileri ile ilgili görüşleri üzerinde etkisi olmuştur. Antrenmanlar öncesi % 14,3’lük (2 kişi) katılımcı sporun olumsuz etkilerinin olabileceği fikrinde iken, antrenmanlar sonrası bu durum değişmiştir. Buradan da görüleceği gibi beden eğitimi, zihnin de eğitimi anlamına gelmektedir ve spor yan etkisi olmayan tek tedavi türü olarak görülebilir.

Antrenmanlar öncesi çocuklarının spor sayesinde kalabalık korkusunu yeneceğine inanmayan 7 velimiz, antrenmanlar sonrasında bu öncüle olumlu yanıt vererek sporun öğretilebilir zihinsel engelli çocukların kalabalık korkusunu yenmesinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Sporun çocuklar üzerinde kalabalık korkusunu yenme etkisi sosyalleşmeye yardımcı bir unsur olarak görülebilir.

Araştırmaya katılan velilerimizin antrenmanlardan sonra çocuklarının görsel yayınlara olan ilgilerinin artacağı konusunda verdikleri yanıtlarla, antrenman sonrası aynı öncüle verdikleri yanıtlar arasındaki fark yukarıdaki tabloda verilmiştir. Antrenman öncesi öncüle fikrim yok diyen üç veli varken, antrenmanlar sonrasında bu oran sıfır olmuştur. Dolayısıyla ile spor görsel yayınlara olan ilgiyi arttırmaktadır.

Ailelerin ifadelerinden anlaşılacağı üzere antrenmanlar sonrası çocukların görsel yayınlara olan ilgileri artmıştır. Sosyalleşme belirtisi olarak görebileceğimiz bu durum, bir rehabilitasyon programının çıktısı kadar önem arz etmektedir.

Velilerin antrenman öncesi ve sonrasında sporun çocuklarının tepkiselliği üzerindeki etkileri hakkındaki fikirleri arasında farklılık vardır. Antrenmanlar öncesi velilerin % 7,1'i "katılmıyorum" ve % 14,3'ü "fikrim yok" yanıtını verirken, antrenman sonrası bu oranlar sıfır olmuştur. Dolayısı ile sporun tepkiselliği artırma üzerinde etkisi vardır.

Spor etkinliklerinin tepkiselliği arttırmada etkisi üzerine pek çok çalışma mevcuttur. Burada da görüldüğü gibi spor, zihin ile beden arası uyumu sağlayacağından, bedensel tepkinin sportif faaliyetlerle artması beklenen bir durumdur. Nitekim bu Durum öğretilbilir zihinsel engelli çocuklarda da benzer şekilde çıkmıştır.

Katılımcıların geneli sporun çocuklarının yaşam sevincini arttırdığını belirtmişlerdir. Antrenmanlar öncesi bir veli bu duruma katılmadığını belirtse de, antrenman sonunda genel olarak tüm veliler aynı fikirdedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta ise antrenman öncesi velilerin % 85,7'si "Katılıyorum" yanıtını verirken, antrenman sonrası % 80'i "Kesinlikle Katılıyorum" demişlerdir.

Bu sonuçlardan da net bir şekilde görüldüğü gibi katılımcılar çocuklarının yaşam sevincinin arttığını belirtmişlerdir.

6. SONUÇ

Yapılan bu araştırmada, öğretilbilir zihinsel engelli çocukların sosyalleşmesinde sporun katkısı incelenmiştir. Bunun için spor yapan ve spor yapmayan iki öğrenci grubu seçilerek velilerine anket uygulaması yapılmış, anket sonuçları değerlendirilmiştir. Bunun yanında öğrencilerin velileri ile spora katılma durumu öncesi ve sonrasında da anket uygulaması yapılarak, velilerin antrenmanlar öncesi fikirleri ve antrenmanlar sonrası gözlemleri kıyaslanmıştır. Araştırmada aşağıda verilen sonuçlar elde edilmiştir.

Araştırmaya katılan kontrol grubu ve denek grubu öğrencilerin velilerinin çocuklarının sosyalleşmelerine yönelik verdikleri yanıtlar şunlardır:

- Kontrol grubu ile denek grubu arasında çocuğun kendisini tanıtabilmesi konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidardır ($p < 0.05$).
- Kontrol grubu ile denek grubu arasında çocuğun iletişim kurma becerisi konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidar değildir ($p > 0.05$).
- Kontrol grubu ile denek grubu arasında çocuğun sosyal etkinliklere katılma isteğı konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidar değildir ($p > 0.05$).
- Kontrol grubu ile denek grubu arasında çocuğun özür dileme ve teşekkür etme becerileri konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidardır ($p < 0.05$).
- Kontrol grubu ile denek grubu arasında çocuğun toplum içinde kendini ifade etme becerileri konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidar değildir ($p > 0.05$).
- Kontrol grubu ile denek grubu arasında çocuğun liderlik becerileri konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidardır ($p < 0.05$).
- Kontrol grubu ile denek grubu arasında çocuğun yardımlaşma becerileri konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidar değildir ($p > 0.05$).
- Kontrol grubu ile denek grubu arasında çocuğun çekingenliğı konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidar değildir ($p > 0.05$).

- Kontrol grubu ile denek grubu arasında çocuğun duygularını ifade edebilme becerileri konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidar değildir ($p>0.05$).

Ailelerin spora gelen bakış açısı ile ilgili olarak verilerin analizi sonucunda aşağıdaki durumlar ortaya konulmuştur:

- Kontrol grubu ile denek grubu arasında sporun çocuklarının ifade yeteneğini arttırmada etkisi konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidardır ($p<0.05$).
- Kontrol grubu ile denek grubu arasında sporun çocuklarının iletişim yeteneğini arttırmada etkisi konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidar değildir ($p>0.05$).
- Kontrol grubu ile denek grubu arasında sporun eğitici yanının varlığı konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidar değildir ($p>0.05$).
- Kontrol grubu ile denek grubu arasında spor ve bireysel başarı konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidar değildir ($p>0.05$).
- Kontrol grubu ile denek grubu arasında Sporun kaynaştırıcı özelliği konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidardır ($p<0.05$).
- Kontrol grubu ile denek grubu arasında sporun gerekliliği konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidar değildir ($p>0.05$).

Ailelerin sporun çocukları üzerindeki olumlu etkileri ile ilgili görüşleri ise özetle şu şekilde bulunmuştur:

- Kontrol grubu ile denek grubu arasında sporun gerekliliği konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidardır ($p<0.05$).
- Kontrol grubu ile denek grubu arasında sporun mutluluk verici özelliği konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidardır ($p<0.05$).
- Kontrol grubu ile denek grubu arasında sporun güven duygusu vermesi konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidardır ($p<0.05$).

- Kontrol grubu ile denek grubu arasında sporun kurallı yaşam becerisi vermesi konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidardır ($p<0.05$).
- Kontrol grubu ile denek grubu arasında spor ve arkadaş grubu konusunda aralarındaki fark istatistiksel olarak manidardır ($p<0.05$).

Spor yapan ve antrenmanlara katılan çocukların velilerinin sporun çocukları üzerinde bıraktığı olumlu etkiler ile ilgili öngörüşleri ve antrenmanlar sonrasındaki izlenimleri arasında şu sonuçlara yer verilmiştir:

- Sporun çocuklarının ifade yeteneğinin artacağı fikrine katılım daha büyük oranda olmuştur.
- Sporun öğretilebilir zihinsel engelli çocukların günlük yaşamı üzerinde olumlu etkileri vardır.
- Sporun çocuklarının hastalığı üzerinde olumlu etkisinin olduğu belirtilmiştir.
- Ailelere göre çocukların aidiyet duygusunun gelişiminde sporun katkısı büyüktür.
- Sporun ilgi alanlarının artması üzerinde etkisi vardır.
- Çocukların kalabalık korkusunu yenmesinde etkili olduğunu belirtmişlerdir.
- Spor görsel yayınlara olan ilgiyi arttırmaktadır.
- Sporun tepkiselliği artırma üzerinde etkisi vardır.
- Aileler sporun çocuklarının yaşam sevincini arttırdığını belirtmişlerdir.

Araştırma sonuçlarından da açıkça görüleceği gibi öğretilebilir zihinsel engelli çocukların sosyalleşmesinde sporun katkısı büyüktür. Her şeyden önce insan sosyal bir varlıktır ve toplum içerisinde yaşamaya yönelik bir yapıya sahiptir. Sporun bedensel ve ruhsal sağlık üzerindeki getirilerini dikkate almasak dahi, zihinsel engelli çocukların akranları ve kendileri ile aynı durumu paylaşan insanlarla bir araya gelmelerinin dahi katkısı yadsınamaz. Nitekim aileler de durumun bu yönde olduğunu anket sonuçlarına baktığımızda göreceğimiz bir şekilde ifade etmişlerdir.

Bunun yanında sporun çocukların kendilerini bir takımın parçası sayması, başarı ve mağlubiyet duygularını öğrenmesi, başkalarının başarısını kutlamayı öğrenmesi gibi sayısız katkısının olduğu bilinmektedir. Bu araştırma ile bunlardan bir kısmı velilerden toplanan verilerle desteklenmiştir.

7. ÖNERİLER

Yapılan bu araştırmada, araştırmanın genel kapsam ve sınırlılığı çerçevesinde genel olarak şu önerilere yer verilebilir; Araştırmanın genişletilmesi, daha çok sayıda öğrencimize ulaşılması ileriki araştırmalar için yararlı olabilir. Araştırma verilerinin rehabilitasyon ve tedavi merkezlerine uyarlanması araştırma bulgularının hayata geçirilmesinde katkı sağlayabilir. Spor okullarında özellikle eğitim alanında görev yapacak olan meslektaşlarımıza sporun bu yöndeki etkilerini araştırma yolunda teşvikler verilebilir.

Araştırmanın sonuçlarına göre ise şu öneriler getirilebilir:

- Öğretilbilir zihinsel engellilerin rehabilitasyonunda spor etkinliklerine daha fazla ağırlık verilebilir.
- Bu amaca yönelik olarak özelleşmiş spor ve rehabilitasyon birimleri ya da merkezleri kurulabilir, bunların sayıları arttırılabilir.
- Çocukların sosyalleşme düzeylerini belirleyen kriterler arttırılarak bu alanda ileri düzey çalışmalara yer verilebilir.
- Bu çalışmalar çerçevesinde sosyalleşme alt kriterlerine yönelik olarak uygulama yapılabilir.
- Sosyal sorumluluk ve sosyal bilincin geliştirilmesi için yapılacak olan çalışmalarda spor etkinliklerine daha fazla yer verilebilir.
- Velilerin sporun etkileri hakkında bilinçlenmelerinin sağlanması amacı ile yerel yönetimlerle ortak sorumluluk çalışmaları yapılabilir.
- Öğretilbilir zihinsel engelli bireylerin rehabilitasyonuna yönelik spor etkinliklerinin kapsamı genişletilebilir, bu kapsamda ulusal ve uluslararası düzeyde TÜBİTAK ya da Avrupa Birliği projelerine yer verilebilir.
- Özel Eğitim veren rehabilitasyon merkezlerinde Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu mezunlarının çalışmasına yönelik yasal mevzuatlar yeniden düzenlenmelidir.

KAYNAKÇA

1. Acet, M. (2002) *Engellilerde Spor*, Ders notları
2. Akçora Ç. (2004): *Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Annelerin Çocuklarının Gittikleri Okul Türü, Kaygı Ve Başa Çıkma Düzeyleri Arasındaki İlişki*, Marmara Üniversitesi · Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans
3. Amman M.T. , İkizler H.C. , Karagözoğlu C. (2000) *Sporda Sosyal Bilimler*. Alfa Yayınevi. İstanbul.
4. Apa, (1987) American Psychiatric Association. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Third Edition-Revised (DSM-III-R) Washington DC: *American Psychiatric Press*,
5. Arı Gurubu, (1996). *Bedensel ve Zihinsel Özürlülerin Sorunları İçin Çağdaş Çözümlere Doğru İlk Adım*. Yayın No:2.
6. Armağan İ. (1982) *Sporun Toplumun Bilimsel Temelleri*. Ege Üniv. Yayınları. İzmir.
7. Aslanoğlu M. (2004). *Otistik, Zihinsel, İşitme, Görme ve Bedensel Engelli Çocuğu Bulunan Ebeveynlerin Aile İçi İlişkilerinin İncelenmesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi
8. Atalay A. *Spor Sosyolojisi*. Alkım Yayınları. İstanbul. 1998: 14
9. Bayazıt B. (2006): *Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Eğlenceli Atletizm Antrenman Programının Psikomotor Özelliklere Etkisi*, Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Doktora Tezi
10. Berktas N. (2007): *Eğitilebilir Zihinsel Engelliler, Özel Sınıflar ve Kaynaştırma Eğitimi Gören Öğrencilerde Fiziksel Uygunluğun Değerlendirilmesi*, Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi
11. Bulgu, N, Akcan F. Spor ve Toplumsallaşma. *Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi*. Gazi Üniversitesi Spor Yüksek Okulu Yayınları, Ankara.2003
12. Cooke Dj. (1996) Psychopathic Personality İn Different Cultures, *J Personality Disord*;10:23–40
13. Çetinkaya P. (2008): *Kaynaştırma ve Özel Alt Sınıfa Devam Eden Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocukların Çizgisel Gelişi Düzeylerinin İncelenmesi*, Gazi

Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Bölümü · Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans

14. Çiftçi C. (2001). *12-16 Yaş Eğitilebilir Düzeyde Zihinsel Engelli Çocuklarda Beden Eğitimi Ve Spor Derslerinin Bazı Motorik Özelliklere Etkisi (Türkiye Ve Almanya Uygulaması)*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans

15. Demir R. (2006). *10 Haftalık Antrenman Programlarının Eğitilebilir Zihinsel Engelli Erkek Adölesanların Bazı Motor Özellikleri Üzerine Etkisi*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans

16. Doğan İ. (1998). *Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar* Sistem Yayınları 2. Baskı. İstanbul. s.81

17. Dönmezer S. (1984). *Sosyoloji*, Savaş Yayınları. Ankara s.141

18. Güleç H. Ç. (1999). *Özel sınıflara ve kaynaştırılmış sınıflara devam eden ilkokul düzeyindeki eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarla engelli olmayan çocukların benlik kavramlarının karşılaştırılması*, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi

19. Güngör N, (1995). *Çocuk ve Toplum Çocuğun Toplumsallaşması*. Gündoğan Yayınları. Ankara s. 29–31

20. Güvenç B. (1976). *Sosyal ve Kültürel Değişme*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları. Ankara

21. Hare Rd. (1983). Diagnosis Of Antisocial Personality Disorder in Two Prison Populations, *Am J Psychiatry*;140:887-890

22. Hwu Hg, Yeh Hk, Change Ly. (1989) Prevalance of Psychiatric Disorders in Taiwan Defined by Chinese Diagnostic Interview Schedule, *Acta Psychiatr Scand* 79:136-14

23. İlhan E. L. (2007). *Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Beden Eğitimi Ve Spor Aktivitelerinin Ruhsal Uyum Düzeylerine Etkisi*, Gazi Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Enstitüsü-Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Doktora tezi

24. Kalkavan, A. (2008) Sporda Gözlem, Ölçme ve Değerlendirme ders notları

25. Kalkavan, A, Pınar, S, Kılınc, F, Yüksel, O, (2005). Basketbolcu Çocukların Fiziksel Yapılarının, Bazı Fizyolojik Ve Biyomotorik Özellikler Üzerine Etkisinin Araştırılması, *Sağlık Bilimleri Dergisi (Journal of Health Sciences)* 14(2) 111-118,
26. Kalkavan, A; Acet, M; Özdilek, Ç; Karavelioğlu, M. B; Koç, H; Şinoforoğlu, O. T. (2004) Minik Ve Miniminiklerde Lig Müsabakalarına Katılan Futbolcuların Sporda Saldırganlık Ve Şiddet Anlayışlarının İncelenmesi, *FBK 100. Yıl Spor Bilimleri Kongresi*
27. Karadağ H. (2008). *Adana İlindeki Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocukların Sosyal Gelişim Özelliklerinin Değerlendirilmesi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Bölümü İlköğretim Anabilim Dalı, Yüksek Lisans
28. Kavanoz A. (1999). *Özel Eğitim Sınıflarına Ve Kaynaştırma Eğitimine Devam Eden Eğitilebilir Zihinsel Engellilerin Uyumsal Davranışlarının Karşılaştırılması*, Karadeniz Teknik Üniversitesi · Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans
29. Keskin Ş. (2002): *Zihinsel Engelli Çocuklarda Beden Eğitimi Derslerinin Fiziksel Parametrelerine Olan Etkileri*, Cumhuriyet Üniversitesi · Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans
30. Kessler Rc, Mcgonagle Ka, Zhao S, Nelson Cb, Hughes M, Eshleman S. Bohman M, Cloninger Cr, Sigvardson S. (1982). Predisposition To Petty Criminality in Swedish Adoptees, I: Genetic And Envorimental Heterogenity, *Arch Gen Psychiatry*;39:1233-1241
31. Kılbaş S. (1994). *Gençlik ve Boş Zamanı Değerlendirme*, Ç.Ü Basımevi. Adana. s. 41
32. Kılbaş S. (2001). *Rekreasyon Bos Zamanı Değerlendirme*, Anaca Yayınları, Adana.: 99
33. Kılıçlıgil E. (1998). *Sosyal Çevre ve Spor İlişkileri*. Bağırğan Yayınevi. Ankara.
34. Kızılçelik S. Erjem Y. (1996). *Açıklamalı Sosyoloji Sözlüğü*. Saray Kitabevi. İzmir. s. 483-484.
35. Kızılçelik S. (2001). *Sosyoloji Teorileri 2*, Desen Ofset. s. 112-113
36. Lee K C, Kavoc Ys, Rhee H. (1987). The National Epidemiological Study of Mental Disorders in Korea, *Journal of Korean Medical Science*;2:19-34
37. Murphy Jm. (1976). *Psychiatric Labelling in Cross-Cultural Perspective*, Science s. 191:1019-1028.

38. Oka A. (1986). *Sosyalleşme Süreci ve Spor*, Gazi Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara s.101
39. Özdilek, Ç., Harmandar, H.İ. ve Göral, M. (2000). *Beden Eğitimi ve Sporda Özel Öğretim Yöntemleri*. Alp Yayınevi Kütahya
40. Öncül R. (1989). *Özel Eğitim Sözlüğü*. Karatepe Yayınları. Ankara s. 15.
41. Ozankaya Ö. (2000). *Toplum Bilimine Giriş*, S Yayınları. Ankara s. 109
42. Özen T. B. (1999). *Zihinsel Engelli Çocukların Eğitiminde Düzenli Yapılan Sporun Davranış Gelişimine Etkisi*, Uludağ Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, doktora tezi
43. Özer D. F. (1998). *Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocukların Motor Yeterliliklerinin Normal Gelişim Gösteren Yaşlıları İle Karşılaştırılarak İncelenmesi*, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi
44. Özsoy Y, Özyürek M, Eripek S. (2002). *Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Özel Eğitime Giriş*. Karatepe Yayınları. Ankara
45. Öztürk F, (1998). *Toplumsal Boyutlarıyla Spor*, Bağırğan Yayınevi. Ankara
46. Paris J. (1996). *Social Factors in The Personality Disorders*, New York: Cambridge University Press
47. Polat Ç. (2009). *12–14 Yaş Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocukların Fiziksel Aktivite Yoğunluğunun Fiziksel Uygunluk Düzeylerine Etkisi*, Erciyes Üniversitesi-Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans
48. Robins L N, Regier Da. (1991). *Psychiatric Disorders in America* New York: Free Press
49. Tezcan M. (1997). *Eğitim Sosyolojisi*. 11. Baskı. Ankara.
50. Tolan B. (1996). *Toplum Bilimlerine Giriş*. 4. Baskı Adım Yayıncılık. Ankara
51. Türkoğlu A. (1991). *99 Soruda Eğitim Bilimine Giriş*, Ç.Ü. Basımevi. Adana s.112
52. Ulukaya E. (2009). *Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklara Beceri Kazandırmada Karşılaşılan Sorunların İncelenmesi*, Gazi Üniversitesi-Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Bölümü, El Sanatları Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans
53. Vaillant Ge, Vaillant Co. (1981). Natural History of Male Psychological Health: X. Work as a Predictor of Positive Mental Health, *Am J Psychiatry*, s.138:1433-1438.
54. Wittchen Hu, Kendler Ks. (1994). Lifetime and 12-Month Prevalence of DSM-III-R Psychiatric Disorders in The United States, *Arch Gen Psychiatry* s.51:8- 19
55. Yetim A. (2005). *Sosyoloji ve Spor*, Morpa Yayınları. İstanbul. s.166

56. Yılmaz S. (2009). *İlköğretim Birinci Kademedeki Eğitilebilir Zihinsel Engelli Öğrencilerde Fizyoterapi Yöntemleri Kullanılarak Çalışılan İnce Motor Fonksiyonların Yazma Becerilerine Etkilerinin İncelenmesi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Eğitim Bölümü Özel Eğitim Anabilim Dalı, Yüksek Lisans
57. Yılmaz V. (2004). Sporda Sosyalleşme, *Atletizm Bilim ve Teknoloji Dergisi*, Sayı:53. Hacettepe Üniversitesi. Yayınları. Ankara..40
58. Yüksel Ö. (2009). *Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Frostig Görsel Algı Eğitim Programının Etkisi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Resim Bölümü Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans
59. Zoccolillo M. (1997). Social Factors in Antisocial Personality Disorder, *Transcultural Psychiatry* s.489–496

İnternet Kaynakları

60. <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/zihinselengelliler.htm>
"Zihin Engelliler" ve "Duygu ve Davranış Bozukluğu Olanlar", Özel Eğitim. Editör: Süleyman Eripek. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık öğretim Fakültesi Yayını, 1998
Toker ve ark. 1968: s. 22-23
61. <http://okulweb.meb.gov.tr/06/07/333365/makleler/Z%C4%B0H%C4%B0NSEL%20ENGELL%C4%B0L%C4%B0%C4%9E%C4%B0N%20TANIMI.doc>
62. <http://www.toplumduzmani.net/modules/wordbook/entry.php?entryID=3375sosyalle%C5%9Fme-nedir>
63. <http://www.umutdolu.com/egitim-kultur/sosyoloji/sosyallesme-nedir.asp>
64. <http://uretim.meb.gov.tr/egitekhaber/s77/yazarlar/derv%C4%B1s.htm>
Doğu, G. Sporun Sosyal / Toplumsal Faydaları
65. <http://www.aloyardim.com/index.php?topic=172.0> Erişim tarihi: 09.06.2009.
66. <http://www.bencil.org/Kitapsak/3-1.htm> Erişim tarihi: 11.06.2009.
67. http://www.psikolog.org.tr/articles_detail.asp?cat=2&id=8 Erişim tarihi: 17.06.2009.
68. <http://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87ekingenlik> Erişim tarihi: 09.06.2009.
69. <http://www.hastarehberi.com/psikiyatri/psikiyatri2/davranisbozukluklari.htm> Erişim tarihi: 21.06.2009.

70. <http://www.hastarehberi.com/psikiyatri/psikiyatri2/davranisbozukluklari.htm> Erişim tarihi: 04.07.2009.
71. <http://www.ozida.gov.tr/aratirma/projeler/kamuoyuarastirmasi/oztemelgosterge.htm>: Erişim tarihi: 09.06.2009.
72. Eripek, 1998: 35
73. <http://www.msxlab.org/forum/psikoloji-ve-psikiyatri/193496-zekanin-tanimlari-ve-tarihsel-gelisimi.html>
74. <http://www.meb.gov.tr>
75. <http://www.msxlab.org>
76. <http://www.bilgipasaji.com>
77. <http://www.bilgipasaji.com/forum/cocuk-sagligi-ve-gelisimi-480/99443-zihinsel-yetersizlik.html>
78. www.tarsusram.gov.tr/belgeler/ozeg/engelli.../O.Düz.Z.h.Öğr.Yet.doc
79. Esen, 2003: 13
80. http://tr.wikipedia.org/wiki/Down_sendromu
81. Darıca, Abidoğlu ve Gümüşcü 2002: 21
82. Aydın,2003: 98
83. Korkmaz, 2000
84. <http://uretim.meb.gov.tr>
85. <http://uretim.meb.gov.tr/egitekh Haber/s77/yazarlar/derv%C4%B1s.htm>
86. <http://www.bencil.org/Kitapsak/3-1.htm>
87. Bohman ve diğerleri, 1982: 123
88. <http://www.hastarehberi.com/psikiyatri/psikiyatri2/davranisbozukluklari.htm>
89. http://www.psikolog.org.tr/articles_detail.asp?cat=2&id=8
90. <http://sedat34.blogcu.com/sporun-buyume-ve-gelisme-uzerindeki-etkileri/985190>

EKLER

Ek.1. Anket Formu

Ek.2. Yazışmalar

Ek.3. Veri Formu

Ek.4. Veriler

Ek.5. İstatistik Test Sonuçları

Ek.1. Anket Formu

Değerli Veli,

Bu anket çalışması, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim dalı için yürütülmekte olan “Sporun Öğretilbilir Zihinsel Engelli Çocukların Sosyalleşmeleri Üzerine Etkisinin Araştırılması” isimli tez çalışmasında kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Sorulara, size en yakın olan cevabı verebilirsiniz. Araştırmada elde edilen bilgiler tamamen araştırma amaçlı kullanılacaktır.

Çocuğunuz için daha iyi bir gelecek sağlamayı ve gelecek araştırmalara örnek teşkil etmeyi amaçlayan bu çalışmaya yapmış olduğunuz değerli katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Mustafa DEMİRDAĞ
Beden Eğitimi Öğretmeni

Kişisel Bilgiler (Veli'nin)

Yaş : () 20–28 () 29–37 () 38–46 () 47–55 () 56 ve üstü
Eğitim Durumu : () İlköğretim () Lise () Lisans () Lisansüstü
Cinsiyet : () Bay () Bayan
Aylık Gelir Durumu : () 500–1000 TL () 1001–1500 TL () 1501–2000 TL () 2001–2500 TL
() 2501–3000 TL () 3001–3500 TL () 3501–4000 TL () 4001 TL ve üstü
Mesleği : _____

No	ANKET SORULARI	Kesimlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim Yok	Katılıyorum	Kesimlikle Katılıyorum
1	Çocuğum başkalarıyla selamlaşma ve başkalarına kendini tanıtmaya becerisine sahiptir.					
2	Çocuğum toplum içerisinde (sosyal ortamlarda) insanlarla iletişim kurmada zorluk çekmez.					
3	Çocuğum sosyal etkinliklere katıldığında mutlu olur.					
4	Çocuğum yeri geldiğinde özür dileme ve teşekkür etme yeterliliğine sahiptir.					
5	Çocuğum toplum içerisinde, kendini; jest, mimik veya sözcüklerle ifade edebilir.					
6	Çocuğum arkadaşları ile yapmış olduğu aktivitelerde, liderlik özelliği gösterir.					
7	Çocuğum akran veya arkadaşları ile sosyal ortamlarda yardımlaşır (yardım eder-yardım ister).					
8	Çocuğum kalabalık ortamlardan çekinir/uzak durur.					
9	Çocuğum yaşadığı olayların etkisinde kalarak, duygularını (mutlu, kızgın, üzgün) rahatça ifade edebilir.					
10	Spor, çocuğumun dil gelişimini, ifade ve anlatım yeteneğini artırıyor.					
11	Spor sayesinde, çocuğumun arkadaşları ve yakın çevresi ile iletişimi artar.					
12	Spor, çocukların eğitiminde bir araya getirici bir işlev görür.					

13	Spor sayesinde toplumda bireysel başarının önemi artar.					
14	Spor, çocukların kaynaşması için gerekli ortamı sağlar.					
15	Spor, bireylerin hoş zaman geçirmeleri için gerekli bir aktivitedir.					
16	Spor sayesinde, çocuğumun gündelik aktiviteleri arttı.					
17	Spor yaptıktan sonra, çocuğum kendini daha mutlu hissediyor.					
18	Spor yaparak çocuğumun kendine güven duygusu arttı.					
19	Spor etkinlikleri sayesinde, çocuğumun kurallı yaşam becerileri gelişti.					
20	Sporla birlikte akran veya arkadaş grupları arttı.					
21	Spor etkinliklerinden sonra, çocuğum sosyal yönden kendini daha aktif olarak ifade edecek/etmeye başladı.					
22	Spor sayesinde, çocuğumun günlük yaşamı olumlu yönde değişecek/değişti.					
23	Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğum daha az hastalık belirtileri gösterecektir/göstermektedir.					
24	Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğum kendisinin bir gruba ait olduğunu hissediyor.					
25	Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğumun ilgi alanı artacak/arttı.					
26	Spor etkinlikleri, çocuğumun üzerinde olumsuz etki bıraktı.					
27	Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğumun kalabalık gruplara girme korkusu azaldı.					
28	Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğumun çevresindeki spor içerikli görsel yayınlara ilgisi arttı.					
29	Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğumun etrafındaki olaylara karşı tepkiselliği arttı.					
30	Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğumun yaşam sevinci arttı.					

Ek.2. Yazışmalar

T.C.
KÜTAHYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.43.00.05.510/ 03433

09 MAR 2009

Konu : Anket Çalışması

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) MEB.bağlı Okul ve Kurumlarda yapılacak Araştırma Desteğine Yönelik izin ve Uygulama Yönergesi .
b) Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün 23.02.2009 tarihli ve 510 sayılı yazısı.

Bakanlığımızın İlgi (a) Yönergesi doğrultusunda Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor yüksek Lisans programı öğrencisi Mustafa DEMİRDAĞ ilimiz Yavuz Sultan Selim Eğt.Uyg.Ok.ve İş Eğt.Merkezinde “**Sporun Öğretilbilir Zihinsel Engelli Çocukların Sosyalleşmeleri Üzerine Etkisinin Araştırılması**” konulu Tez çalışması yapmak istemektedir.

Eğitim-öğretimi aksatmadan, konunun dışına çıkmamaları, bütün sorumluluğun ilgililere ve Okul Müdürlüğüne ait olmak üzere yukarıda belirtilen Tez çalışmasının yapılmasını; Takdirlerinize arz ederim.

Muhammet ŞAHİNKAYA
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR:

2.../03/2009

Günay ÖZDEMİR
Vali a.
Vali Yardımcısı

İl Millî Eğitim Müdürlüğü
(Eğitim Öğretim Bölümü)
Valilik Binası - KÜTAHYA
E-Posta : kutahyamem@mcb.gov.tr
İnternet : http://kutahya.mcb.gov.tr
Tel : 0274 223 62 41
Fax : 0274 223 62 54

Ayrıntılı Bilgi:
Gülner ZENGİN - Tel :124

Ek. 3. Veri Formu

No	Yay	Rqitim	Classyct	Grup
81				
82				
83				
83				
84				
85				
86				
87				
88				
89				
810				
811				
812				
813				
814				
815				
816				
817				
818				
819				
820				
821				
822				
823				
824				
825				
826				
827				
828				
829				
830				

Ek.5. İstatistik Testi Sonuçları

Genel Özellikler

cinsiyet

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	bay	20	42,6	62,5	62,5
	bayan	12	25,5	37,5	100,0
	Total	32	68,1	100,0	
Missing	System	15	31,9		
Total		47	100,0		

yas

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	29-37	3	6,4	9,4	9,4
	38-46	12	25,5	37,5	46,9
	47-55	11	23,4	34,4	81,3
	56veustu	6	12,8	18,8	100,0
	Total	32	68,1	100,0	
Missing	System	15	31,9		
Total		47	100,0		

egitimdurumu

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ilkogretim	13	27,7	40,6	40,6
	lise	17	36,2	53,1	93,8
	lisans	2	4,3	6,3	100,0
	Total	32	68,1	100,0	
Missing	System	15	31,9		
Total		47	100,0		

S1. Çocuğun başkalarıyla selamlaşma ve başkalarına kendini tanıtırma becerisi arasındaki fark

Crosstab

			s1					Total
			kesinlikle katılmıyorum	katılmıyorum	fikrim yok	katılıyorum	kesinlikle katılıyorum	
grup	kontrol grubu	Count	3	6	1	2	5	17
		% within grup	17,6%	35,3%	5,9%	11,8%	29,4%	100,0%
	sporcu grubu	Count	0	5	1	13	10	29
		% within grup	,0%	17,2%	3,4%	44,8%	34,5%	100,0%
Total		Count	3	11	2	15	15	46
		% within grup	6,5%	23,9%	4,3%	32,6%	32,6%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,402 ^a	4	,034
Likelihood Ratio	11,796	4	,019
Linear-by-Linear Association	5,554	1	,018
N of Valid Cases	46		

a. 5 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,74.

S2. Çocuğun toplum içerisinde (sosyal ortamlarda) insanlarla iletişim kurmada zorluk çekme durumu arasındaki fark

Crosstab

			s2					Total
			kesinlikle katılmıyorum	katılmıyorum	fikrim yok	katılıyorum	kesinlikle katılıyorum	
grup	kontrol grubu	Count	6	8	0	1	2	17
		% within grup	35,3%	47,1%	,0%	5,9%	11,8%	100,0%
	sporcu grubu	Count	4	8	1	8	8	29
		% within grup	13,8%	27,6%	3,4%	27,6%	27,6%	100,0%
Total		Count	10	16	1	9	10	46
		% within grup	21,7%	34,8%	2,2%	19,6%	21,7%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	7,848 ^a	4	,097
Likelihood Ratio	8,675	4	,070
Linear-by-Linear Association	6,225	1	,013
N of Valid Cases	46		

a. 5 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,37.

S3. Çocuğum sosyal etkinliklere katıldığında mutlu olma durumu arasındaki fark

Crosstab

			s3				Total	
			kesinlikle katılmıyorum	katılmıyorum	fikrim yok	katılıyorum		kesinlikle katılıyorum
grup	kontrol grubu	Count	1	0	1	4	11	17
		% within grup	5,9%	,0%	5,9%	23,5%	64,7%	
sporcu grubu	sporcu grubu	Count	0	1	0	14	14	29
		% within grup	,0%	3,4%	,0%	48,3%	48,3%	
Total	Total	Count	1	1	1	18	25	46
		% within grup	2,2%	2,2%	2,2%	39,1%	54,3%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,208 ^a	4	,184
Likelihood Ratio	7,237	4	,124
Linear-by-Linear Association	,000	1	,994
N of Valid Cases	46		

a. 6 cells (60,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,37.

S4. Çocuğum yeri geldiğinde özür dileme ve teşekkür etme yeterliliğine sahip olma durumu arasındaki fark

Crosstab

			s4				Total	
			kesinlikle katılmıyorum	katılmıyorum	fikrim yok	katılıyorum		kesinlikle katılıyorum
grup	kontrol grubu	Count	3	8	0	2	4	17
		% within grup	17,6%	47,1%	,0%	11,8%	23,5%	
sporcu grubu	sporcu grubu	Count	0	6	1	10	12	29
		% within grup	,0%	20,7%	3,4%	34,5%	41,4%	
Total	Total	Count	3	14	1	12	16	46
		% within grup	6,5%	30,4%	2,2%	26,1%	34,8%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	11,255 ^a	4	,024
Likelihood Ratio	12,673	4	,013
Linear-by-Linear Association	7,772	1	,005
N of Valid Cases	46		

a. 5 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,37.

S5. Çocuğun toplum içerisinde, kendini; jest, mimik veya sözcüklerle ifade etme durumu arasındaki fark

Crosstab

			s5					Total
			kesinlikle katılmıyorum	katılmıyorum	fikrim yok	katılıyorum	kesinlikle katılıyorum	
grup	kontrol grubu	Count	1	3	1	6	6	17
		% within grup	5,9%	17,6%	5,9%	35,3%	35,3%	100,0%
	sporcu grubu	Count	0	1	1	15	12	29
		% within grup	,0%	3,4%	3,4%	51,7%	41,4%	100,0%
Total		Count	1	4	2	21	18	46
		% within grup	2,2%	8,7%	4,3%	45,7%	39,1%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,072 ^a	4	,280
Likelihood Ratio	5,289	4	,259
Linear-by-Linear Association	3,230	1	,072
N of Valid Cases	46		

a. 6 cells (60,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,37.

S6. Çocuğun arkadaşları ile yapmış olduğu aktivitelerde, liderlik özelliği gösterme durumu arasındaki fark

Crosstab

			s6					Total
			kesinlikle katılmıyorum	katılmıyorum	fikrim yok	katılıyorum	kesinlikle katılıyorum	
grup	kontrol grubu	Count	5	7	3	2	0	17
		% within grup	29,4%	41,2%	17,6%	11,8%	,0%	100,0%
	sporcu grubu	Count	4	7	2	5	11	29
		% within grup	13,8%	24,1%	6,9%	17,2%	37,9%	100,0%
Total		Count	9	14	5	7	11	46
		% within grup	19,6%	30,4%	10,9%	15,2%	23,9%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,158 ^a	4	,038
Likelihood Ratio	13,723	4	,008
Linear-by-Linear Association	8,038	1	,005
N of Valid Cases	46		

a. 6 cells (60,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,85.

S7. Çocuğun akran veya arkadaşları ile sosyal ortamlarda yardımlaşma durumu arasındaki fark

Crosstab

			s7				Total
			kesinlikle katılmıyorum	katılmıyorum	fikrim yok	katılıyorum	
grup	kontrol grubu	Count	1	4	2	5	17
		% within grup	5,9%	23,5%	11,8%	29,4%	100,0%
	sporcu grubu	Count	1	2	6	12	29
		% within grup	3,4%	6,9%	20,7%	41,4%	100,0%
Total		Count	2	6	8	17	46
		% within grup	4,3%	13,0%	17,4%	37,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,338 ^a	4	,503
Likelihood Ratio	3,274	4	,513
Linear-by-Linear Association	,723	1	,395
N of Valid Cases	46		

a. 6 cells (60,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,74.

S8. Çocuğun kalabalık ortamlardan çekinme durumu arasındaki fark

Crosstab

			s8				Total
			kesinlikle katılmıyorum	katılmıyorum	fikrim yok	katılıyorum	
grup	kontrol grubu	Count	3	4	3	6	17
		% within grup	17,6%	23,5%	17,6%	35,3%	100,0%
	sporcu grubu	Count	4	9	0	9	29
		% within grup	13,8%	31,0%	,0%	31,0%	100,0%
Total		Count	7	13	3	15	46
		% within grup	15,2%	28,3%	6,5%	32,6%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	7,549 ^a	4	,110
Likelihood Ratio	8,775	4	,067
Linear-by-Linear Association	,580	1	,446
N of Valid Cases	46		

a. 6 cells (60,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,11.

S9. Çocuğun yaşadığı olayların etkisinde kalarak, duygularını (mutlu, kızgın, üzgün) rahatça ifade edebilme durumu arasındaki fark

Crosstab

			s9				Total
			katılmıyorum	fikrim yok	katılıyorum	kesinlikle katılıyorum	
grup	kontrol grubu	Count	8	2	4	3	17
		% within grup	47,1%	11,8%	23,5%	17,6%	100,0%
	sporcu grubu	Count	5	3	16	5	29
		% within grup	17,2%	10,3%	55,2%	17,2%	100,0%
Total		Count	13	5	20	8	46
		% within grup	28,3%	10,9%	43,5%	17,4%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,861 ^a	3	,119
Likelihood Ratio	5,948	3	,114
Linear-by-Linear Association	3,316	1	,069
N of Valid Cases	46		

a. 4 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,85.

S10. Sporun dil gelişimini, ifade ve anlatım yeteneğini artırması görüşleri arasındaki fark

Crosstab

			s10				Total
			katılmıyorum	fikrim yok	katılıyorum	kesinlikle katılıyorum	
grup	kontrol grubu	Count	1	10	2	4	17
		% within grup	5,9%	58,8%	11,8%	23,5%	100,0%
	sporcu grubu	Count	0	2	9	18	29
		% within grup	,0%	6,9%	31,0%	62,1%	100,0%
Total		Count	1	12	11	22	46
		% within grup	2,2%	26,1%	23,9%	47,8%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	17,776 ^a	3	,000
Likelihood Ratio	18,496	3	,000
Linear-by-Linear Association	13,768	1	,000
N of Valid Cases	46		

a. 4 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,37.

S11. Spor sayesinde, çocuğun arkadaşları ve yakın çevresi ile iletişiminin artması görüşleri arasındaki fark

Crosstab

			s11			Total
			fikrim yok	katiliyorum	kesinlikle katiliyorum	
grup	kontrol grubu	Count	5	5	7	17
		% within grup	29,4%	29,4%	41,2%	100,0%
	sporcu grubu	Count	3	8	18	29
		% within grup	10,3%	27,6%	62,1%	100,0%
Total		Count	8	13	25	46
		% within grup	17,4%	28,3%	54,3%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,114 ^a	2	,211
Likelihood Ratio	3,047	2	,218
Linear-by-Linear Association	2,882	1	,090
N of Valid Cases	46		

a. 2 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,96.

S12. Sporun, çocukların eğitiminde bir araya getirici bir işlev gördüğü görüşleri arasındaki fark

Crosstab

			s12				Total
			katılmıyorum	fikrim yok	katiliyorum	kesinlikle katiliyorum	
grup	kontrol grubu	Count	1	4	4	8	17
		% within grup	5,9%	23,5%	23,5%	47,1%	100,0%
	sporcu grubu	Count	0	3	11	15	29
		% within grup	,0%	10,3%	37,9%	51,7%	100,0%
Total		Count	1	7	15	23	46
		% within grup	2,2%	15,2%	32,6%	50,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	3,658 ^a	3	,301
Likelihood Ratio	3,924	3	,270
Linear-by-Linear Association	1,422	1	,233
N of Valid Cases	46		

a. 4 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,37.

S13. Spor sayesinde toplumda bireysel başarının öneminin arttığı görüşleri arasındaki fark

Crosstab

			s13				Total
			katılmıyorum	fikrim yok	katılıyorum	kesinlikle katılıyorum	
grup	kontrol grubu	Count	1	3	7	6	17
		% within grup	5,9%	17,6%	41,2%	35,3%	100,0%
	sporcu grubu	Count	0	4	14	11	29
		% within grup	,0%	13,8%	48,3%	37,9%	100,0%
Total		Count	1	7	21	17	46
		% within grup	2,2%	15,2%	45,7%	37,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	1,949 ^a	3	,583
Likelihood Ratio	2,234	3	,525
Linear-by-Linear Association	,604	1	,437
N of Valid Cases	46		

a. 4 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,37.

S14. Sporun, çocukların kaynaşması için gerekli ortamı sağladığı görüşleri arasındaki fark

Crosstab

			s14			Total
			fikrim yok	katılıyorum	kesinlikle katılıyorum	
grup	kontrol grubu	Count	4	6	7	17
		% within grup	23,5%	35,3%	41,2%	100,0%
	sporcu grubu	Count	0	6	23	29
		% within grup	,0%	20,7%	79,3%	100,0%
Total		Count	4	12	30	46
		% within grup	8,7%	26,1%	65,2%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,090 ^a	2	,006
Likelihood Ratio	11,371	2	,003
Linear-by-Linear Association	9,499	1	,002
N of Valid Cases	46		

a. 3 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,48.

S15. Sporun, bireylerin hoş zaman geçirmeleri için gerekli bir aktivite olduğu görüşleri arasındaki fark

Crosstab

			s15				Total
			katılmıyorum	fikrim yok	katılıyorum	kesinlikle katılıyorum	
grup	kontrol grubu	Count	1	5	5	6	17
		% within grup	5,9%	29,4%	29,4%	35,3%	100,0%
	sporcu grubu	Count	0	2	7	20	29
		% within grup	,0%	6,9%	24,1%	69,0%	100,0%
Total		Count	1	7	12	26	46
		% within grup	2,2%	15,2%	26,1%	56,5%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	7,540 ^a	3	,057
Likelihood Ratio	7,836	3	,050
Linear-by-Linear Association	7,250	1	,007
N of Valid Cases	46		

a. 5 cells (62,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,37.

S16. Spor sayesinde, çocuğun gündelik aktivitelerinin artması görüşleri arasındaki fark

Crosstab

			s16			Total
			fikrim yok	katılıyorum	kesinlikle katılıyorum	
grup	kontrol grubu	Count	13	2	2	17
		% within grup	76,5%	11,8%	11,8%	100,0%
	sporcu grubu	Count	6	6	17	29
		% within grup	20,7%	20,7%	58,6%	100,0%
Total		Count	19	8	19	46
		% within grup	41,3%	17,4%	41,3%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	14,261 ^a	2	,001
Likelihood Ratio	15,120	2	,001
Linear-by-Linear Association	13,370	1	,000
N of Valid Cases	46		

a. 1 cells (16,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,96.

S17. Spor yaptıktan sonra, çocuğun kendini daha mutlu hissettiği görüşleri arasındaki fark

Crosstab

			s17			Total
			fikrim yok	katiliyorum	kesinlikle katiliyorum	
grup	kontrol grubu	Count	13	0	4	17
		% within grup	76,5%	,0%	23,5%	100,0%
	sporcu grubu	Count	0	11	18	29
		% within grup	,0%	37,9%	62,1%	100,0%
Total		Count	13	11	22	46
		% within grup	28,3%	23,9%	47,8%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	31,953 ^a	2	,000
Likelihood Ratio	39,740	2	,000
Linear-by-Linear Association	19,192	1	,000
N of Valid Cases	46		

a. 2 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 4,07.

S18. Spor yaparak çocuğun kendine güven duygusunun arttığı düşünceleri arasındaki fark

Crosstab

			s18				Total
			katilmiyorum	fikrim yok	katiliyorum	kesinlikle katiliyorum	
grup	kontrol grubu	Count	0	15	0	2	17
		% within grup	,0%	88,2%	,0%	11,8%	100,0%
	sporcu grubu	Count	1	0	9	19	29
		% within grup	3,4%	,0%	31,0%	65,5%	100,0%
Total		Count	1	15	9	21	46
		% within grup	2,2%	32,6%	19,6%	45,7%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	38,233 ^a	3	,000
Likelihood Ratio	47,394	3	,000
Linear-by-Linear Association	22,197	1	,000
N of Valid Cases	46		

a. 3 cells (37,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,37.

S19. Spor etkinlikleri sayesinde, çocuğun kurallı yaşam becerilerinin geliştiği görüşleri arasındaki fark

Crosstab

			s19			Total
			fikrim yok	katiliyorum	kesinlikle katiliyorum	
grup	kontrol grubu	Count	16	0	1	17
		% within grup	94,1%	,0%	5,9%	100,0%
	sporcu grubu	Count	6	8	15	29
		% within grup	20,7%	27,6%	51,7%	100,0%
Total		Count	22	8	16	46
		% within grup	47,8%	17,4%	34,8%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	23,247 ^a	2	,000
Likelihood Ratio	27,339	2	,000
Linear-by-Linear Association	18,434	1	,000
N of Valid Cases	46		

a. 1 cells (16,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,96.

S20. Sporla birlikte akran veya arkadaş gruplarının artması görüşleri arasındaki fark

Crosstab

			s20				Total
			katilmiyorum	fikrim yok	katiliyorum	kesinlikle katiliyorum	
grup	kontrol grubu	Count	0	13	0	3	16
		% within grup	,0%	81,3%	,0%	18,8%	100,0%
	sporcu grubu	Count	1	0	14	14	29
		% within grup	3,4%	,0%	48,3%	48,3%	100,0%
Total		Count	1	13	14	17	45
		% within grup	2,2%	28,9%	31,1%	37,8%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	34,218 ^a	3	,000
Likelihood Ratio	42,730	3	,000
Linear-by-Linear Association	14,437	1	,000
N of Valid Cases	45		

a. 4 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,36.

Spordan Önceki ve Sonraki Durumun Kıyaslanması

S21. Spor etkinliklerinden sonra, çocuğun sosyal yönden kendini daha aktif olarak ifade etmesi görüşleri arasındaki fark

Crosstab

			s21			Total
			katılmıyorum	katılıyorum	kesinlikle katılıyorum	
durum	spordan önce	Count	1	7	6	14
		% within durum	7,1%	50,0%	42,9%	100,0%
	spordan sonra	Count	0	3	12	15
		% within durum	,0%	20,0%	80,0%	100,0%
Total		Count	1	10	18	29
		% within durum	3,4%	34,5%	62,1%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	4,571 ^a	2	,102
Likelihood Ratio	5,036	2	,081
Linear-by-Linear Association	4,071	1	,044
N of Valid Cases	29		

a. 3 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,48.

S22. Spor sayesinde, çocuğun günlük yaşamının olumlu yönde değiştiği görüşleri arasındaki fark

Crosstab

			s22			Total
			fikrim yok	katılıyorum	kesinlikle katılıyorum	
durum	spordan önce	Count	2	9	3	14
		% within durum	14,3%	64,3%	21,4%	100,0%
	spordan sonra	Count	0	4	9	13
		% within durum	,0%	30,8%	69,2%	100,0%
Total		Count	2	13	12	27
		% within durum	7,4%	48,1%	44,4%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,895 ^a	2	,032
Likelihood Ratio	7,849	2	,020
Linear-by-Linear Association	6,562	1	,010
N of Valid Cases	27		

a. 2 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,96.

S23. Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğun daha az hastalık belirtileri gösterdiği düşüncesi arasındaki fark

Crosstab

		s23					Total	
		kesinlikle katılmıyorum	katılmıyorum	fikrim yok	katılıyorum	kesinlikle katılıyorum		
durum	spordan önce	Count	1	2	2	4	5	14
		% within durum	7,1%	14,3%	14,3%	28,6%	35,7%	100,0%
	spordan sonra	Count	0	0	0	11	3	14
		% within durum	,0%	,0%	,0%	78,6%	21,4%	100,0%
Total		Count	1	2	2	15	8	28
		% within durum	3,6%	7,1%	7,1%	53,6%	28,6%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	8,767 ^a	4	,067
Likelihood Ratio	10,834	4	,028
Linear-by-Linear Association	1,752	1	,186
N of Valid Cases	28		

a. 8 cells (80,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,50.

S24. Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğun kendisinin bir gruba ait olduğunu hissettiği düşüncesi arasındaki fark

Crosstab

			s24			Total
			fikrim yok	katılıyorum	kesinlikle katılıyorum	
durum	spordan önce	Count	4	7	3	14
		% within durum	28,6%	50,0%	21,4%	100,0%
	spordan sonra	Count	0	6	8	14
		% within durum	,0%	42,9%	57,1%	100,0%
Total		Count	4	13	11	28
		% within durum	14,3%	46,4%	39,3%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	6,350 ^a	2	,042
Likelihood Ratio	7,980	2	,018
Linear-by-Linear Association	5,895	1	,015
N of Valid Cases	28		

a. 2 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,00.

S25. Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğun ilgi alanının arttığı düşünceleri arasındaki fark

Crosstab

			s25				Total
			katılmıyorum	fikrim yok	katılıyorum	kesinlikle katılıyorum	
durum	spordan önce	Count	1	1	8	4	14
		% within durum	7,1%	7,1%	57,1%	28,6%	100,0%
	spordan sonra	Count	0	0	4	10	14
		% within durum	,0%	,0%	28,6%	71,4%	100,0%
Total		Count	1	1	12	14	28
		% within durum	3,6%	3,6%	42,9%	50,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,905 ^a	3	,116
Likelihood Ratio	6,788	3	,079
Linear-by-Linear Association	5,321	1	,021
N of Valid Cases	28		

a. 4 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,50.

S26. Spor etkinliklerinin, çocuğun üzerinde olumsuz etki bıraktığı düşünceleri arasındaki fark

Crosstab

			s26				Total
			kesinlikle katılmıyorum	katılmıyorum	katılıyorum	kesinlikle katılıyorum	
durum	spordan önce	Count	10	2	2	0	14
		% within durum	71,4%	14,3%	14,3%	,0%	100,0%
	spordan sonra	Count	14	0	0	1	15
		% within durum	93,3%	,0%	,0%	6,7%	100,0%
Total		Count	24	2	2	1	29
		% within durum	82,8%	6,9%	6,9%	3,4%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,639 ^a	3	,131
Likelihood Ratio	7,567	3	,056
Linear-by-Linear Association	,607	1	,436
N of Valid Cases	29		

a. 6 cells (75,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,48.

S27. Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğun kalabalık gruplara girme korkusunun azaldığı görüşleri arasındaki fark

Crosstab

			s27				Total
			kesinlikle katılmıyorum	katılmıyorum	fikrim yok	katılıyorum	
durum	spordan önce	Count	1	5	1	6	14
		% within durum	7,1%	35,7%	7,1%	42,9%	100,0%
	spordan sonra	Count	0	0	0	10	15
		% within durum	,0%	,0%	,0%	66,7%	100,0%
Total		Count	1	5	1	16	29
		% within durum	3,4%	17,2%	3,4%	55,2%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	10,645 ^a	4	,031
Likelihood Ratio	13,591	4	,009
Linear-by-Linear Association	9,554	1	,002
N of Valid Cases	29		

a. 8 cells (80,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,48.

S28. Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğun çevresindeki spor içerikli görsel yayınlara ilgisinin arttığı yönündeki görüşleri arasındaki fark

Crosstab

			s28			Total
			fikrim yok	katılıyorum	kesinlikle katılıyorum	
durum	spordan önce	Count	3	11	0	14
		% within durum	21,4%	78,6%	,0%	100,0%
	spordan sonra	Count	0	3	12	15
		% within durum	,0%	20,0%	80,0%	100,0%
Total		Count	3	14	12	29
		% within durum	10,3%	48,3%	41,4%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	19,560 ^a	2	,000
Likelihood Ratio	25,620	2	,000
Linear-by-Linear Association	17,088	1	,000
N of Valid Cases	29		

a. 2 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1,45.

S29. Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğun etrafındaki olaylara karşı tepkiselliğinin artması görüşleri arasındaki fark

Crosstab

			s29				Total
			katılmıyorum	fikrim yok	katılıyorum	kesinlikle katılıyorum	
durum	spordan önce	Count	1	2	11	0	14
		% within durum	7,1%	14,3%	78,6%	,0%	100,0%
	spordan sonra	Count	0	0	4	11	15
		% within durum	,0%	,0%	26,7%	73,3%	100,0%
Total		Count	1	2	15	11	29
		% within durum	3,4%	6,9%	51,7%	37,9%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	17,253 ^a	3	,001
Likelihood Ratio	22,771	3	,000
Linear-by-Linear Association	13,753	1	,000
N of Valid Cases	29		

a. 4 cells (50,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,48.

S30. Spor etkinlikleri sonrasında, çocuğun yaşam sevincinin arttığı yönündeki düşünceler arasındaki fark

Crosstab

			s30			Total
			katılmıyorum	katılıyorum	kesinlikle katılıyorum	
durum	spordan önce	Count	1	12	1	14
		% within durum	7,1%	85,7%	7,1%	100,0%
	spordan sonra	Count	0	3	12	15
		% within durum	,0%	20,0%	80,0%	100,0%
Total		Count	1	15	13	29
		% within durum	3,4%	51,7%	44,8%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	15,692 ^a	2	,000
Likelihood Ratio	18,105	2	,000
Linear-by-Linear Association	12,003	1	,001
N of Valid Cases	29		

a. 2 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,48.

Communalities

	Raw		Rescaled	
	Initial	Extraction	Initial	Extraction
s1	1,844	1,644	1,000	,892
s2	2,215	2,035	1,000	,918
s3	,753	,375	1,000	,497
s4	1,933	1,882	1,000	,974
s5	1,051	,800	1,000	,762
s6	1,897	1,595	1,000	,841
s7	1,266	1,170	1,000	,924
s8	1,712	1,516	1,000	,885
s9	1,118	,835	1,000	,747
s10	,849	,508	1,000	,599
s11	,584	,428	1,000	,733
s12	,666	,565	1,000	,848
s13	,626	,461	1,000	,737
s14	,408	,254	1,000	,623
s15	,695	,490	1,000	,705
s16	,810	,673	1,000	,830
s17	,746	,534	1,000	,716
s18	,897	,783	1,000	,873
s19	,794	,613	1,000	,772
s20	,794	,543	1,000	,684
s21	,635	,424	1,000	,668
s22	,404	,204	1,000	,505
s23	1,122	,915	1,000	,815
s24	,635	,402	1,000	,633
s25	,984	,619	1,000	,629
s26	1,067	,753	1,000	,706
s27	,951	,577	1,000	,606
s28	,769	,653	1,000	,849
s29	,746	,648	1,000	,868
s30	,779	,686	1,000	,879

Extraction Method: Principal Component Analysis.